

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

ARXIU DE LA SECCIÓ DE CIÈNCIES. XIV

EDUARD FONTSERÈ

MEMBRE DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

ASSAIG
D'UN
VOCABULARI METEOROLÒGIC
CATALÀ

BARCELONA

1948

358

ASSAIG D'UN
VOCABULARI METEOROLÒGIC
CATALÀ

This One

ZCXL-HAE-7GGT

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

ARXIU DE LA SECCIÓ DE CIÈNCIES. XIV

EDUARD FONTSERÈ

MEMBRE DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

ASSAIG

D'UN

VOCABULARI METEOROLÒGIC

CATALÀ

BARCELONA

1948

Publicat per acord de l'INSTITUT,
pres en sessió del 8 de març de 1947.

És propietat de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

A la Conferència Meteorològica Internacional que el mes d'octubre de 1919 es reuní a París per refer l'organització que la guerra gran havia esbullat, figurava com a qüestió núm. 9 del programa l'establiment d'un Vocabulari meteorològic internacional. Dues finalitats, en realitat, es perseguien: fer que s'entenguessin d'una manera precisa els científics dels diferents països, i fer que s'entenguessin concretament els de cada país, gràcies a un sistema de definicions inequívokes del significat de cada mot emprat en el llenguatge meteorològic. Un pas molt important en aquest darrer sentit, encara que limitat a la llengua anglesa, havia estat ja fet amb la publicació del *Meteorological Glossary*, que dins la seva senzillesa de presentació era aleshores, i continua essent avui, una de les obres mestres de la Meteorologia didàctica.

Després d'una breu discussió i de reconèixer que una terminologia universal era impossible, la Conferència reté l'honor merescut a aquella publicació i encarrilà d'una manera viable el problema prenent el següent acord: «La Conferència prega els Directors dels Serveis meteorològics que facilitin el treball del Diccionari meteorològic internacional trametent al Secretariat del Comitè una traducció, en la llengua de llur país, dels termes que figuren en el *Meteorological Glossary* editat pel Meteorological Office de Londres». A més, es donà com a termini per a aquesta tasca tot l'any 1920.

Quan, el setembre de 1921, es reuní a Londres el Comitè Meteorològic Internacional, hagué de constatar la poca feina que en aquesta via havia estat feta. Dels Directors de Servei, només tres, els de Suècia, Holanda i Dinamarca, havien tramès les traduccions dels mots del *Glossary* en llurs llengües respectives. Ultra això, es prengué nota que al Japó el professor Nakamura havia ja publicat, l'any 1893, un vocabulari meteorològic japonès amb els equivalents dels mots en anglès i actualment treballava a completar-lo d'acord amb la resolució de París, i que a Zi-Ka-Wei el senyor Moidrey havia annexat

al seu tractat de Meteorologia en llengua xinesa un vocabulari amb les equivalències entre els mots meteorològics xinesos i els francesos.¹

En vista d'aquests antecedents, el Comitè prengué aleshores l'acord de «pregar el Director del Meteorological Office de Londres, que en fer alguna de les noves edicions del *Meteorological Glossary* considerés la conveniència d'incorporar-hi els equivalents dels mots en diverses llengües estrangeres».

Portada així a una iniciativa única, i per tant més eficaç, la qüestió del Vocabulari internacional, pogué eixir en 1930 la segona edició del *Glossary* (quarta en realitat), totalment refeta i amb l'afegit d'una llista d'equivalències dels mots anglesos en nou llengües oficials (danès, holandès, francès, alemany, italià, noruec, portuguès, espanyol i suec).

Mentre aquesta edició es preparava, a la Direcció de l'Office National Météorologique de França el general Delcambre empenia la publicació d'un *Lexique météorologique*, fet amb esperit semblant al que havia informat el *Glossary* anglès, és a dir, amb caràcter de Diccionari enciclopèdic, on les explicacions d'alguns termes eren, com en el *Glossary*, petits tractats monogràfics. La publicació del *Lexique* durà del 1926 al 1931, i el darrer fascicle fou ocupat per una llista d'equivalències dels mots francesos en onze llengües (alemany, anglès, espanyol, italià, polonès, portuguès, romanès, rus, serbi, txec i esperanto), de manera que, amb la supressió de les escandinaves, estenia el vocabulari a les principals llengües eslaves, a més del romanès i l'esperanto.

L'any 1933 eixí el segon volum del *Meteorologisches Taschenbuch* del professor Linke, amb un vocabulari de correspondències dels mots alemanys en anglès i francès. És aquesta una simple llista de vocables sense la part doctrinal, que cal cercar en els capítols respectius del text; però s'hi troben alguns mots nous, tant dels que són usats en Meteorologia estricta com dels que corresponen a ciències afins, però que són d'ús freqüent en el llenguatge meteorològic.

No cal pas ésser un gran filòleg per descobrir tot seguit, en inspeccionar aquestes llistes, la pobresa de gairebé totes les llengües en matèria meteorològica. Si es prescindeix dels neologismes, que són els mateixos a tot arreu

1. És de doldre que, degut a l'allunyament en què es trobaven llavors els Estats Units en relació amb l'Organització meteorològica creada el 1919 a París, a la reunió de Londres ningú no fes esment del Vocabulari en el qual venia treballant el professor C. F. Talman, bibliotecari del Weather Bureau de Washington. El professor Talman havia reunit un glossari meteorològic que comprenia ja més de 10 000 mots, entre científics i vulgars, i ell el considerava encara molt incomplet. La terminologia mediterrània l'interessava en gran manera, i en una de les seves cartes ens deia: «Estic molt interessat en els mots catalans referents al temps i als vents, que formaren part d'una espècie de *lingua franca* dels mariners del Mediterrani, i em penso que seria per a vós una empresa meritòria publicar una llista d'aquests mots, amb llurs definicions». Motius ben poc científics ens impediren llavors d'emprendre aquesta tasca, que ens hauria fet prou il·lusió.

i representen conceptes científicament ben definits, els mots que provenen del lèxic vulgar, a més d'una gran imprecisió en llur significat, tenen gairebé sempre un caràcter genèric i comprenen accepcions que per a l'home de ciència representen fets molt diferents, i a voltes físicament incompatibles. Per altra banda, el llenguatge vulgar no abasta sinó els fenòmens d'observació local, que no són idèntics a tot arreu, i així no és rar de trobar en les llistes poliglotes abans esmentades equivalències evidentment inexactes, o d'altres en les quals un mot que no existeix en una llengua hi és substituït per una combinació de dos o més mots, que en el fons és una veritable definició abreujada.

Encara que circumscrit a temes concrets, un esforç lloable enfront d'aquesta confusió ha estat fet pel Dr. Tor Bergeron, que en diverses ocasions ha procurat destriar uns fenòmens dels altres i donar a cadascun el seu nom, tret, a ésser possible, del lèxic popular. Aquest procediment, verament científic, de començar per la definició de la cosa i acabar per assignar-li el nom, ha permès diferenciar amb precisió molts fenòmens meteorològics. Potser el més reeixit d'aquests intents ha estat la seva iniciativa de «definició dels hidrometeors», sobre els quals la confusió venia essent màxima, iniciativa que prengué estat oficial en l'*Atlas International des Nuages et des États du Ciel*, del 1932. Cal recordar, però, que amb molta d'anterioritat un treball de finalitat semblant havia estat ja publicat pel Dr. Hellmann a les *Abhandlungen des K. Preussischen Meteorologischen Instituts* i traduït poc després a l'anglès.

* * *

L'obra del Vocabulari internacional empresa en el *Glossary* i en el *Lexique* s'ha estès, per ara, només a les principals llengües oficials d'Europa. Àdhuc de les europees, algunes hi manquen. Les no oficials no hi són representades. Feina resta, doncs, als meteoròlegs de les noves fornades per a cercar, cadascú en el fons lexicogràfic del seu poble, els mots més adients a l'expressió dels diferents fenòmens de l'aire.

Pel que fa referència a la part catalana d'aquesta empresa, potser ací, més encara que en altres llocs, pertocaria als joves la recerca; però el nostre jovent, en general, té unes altres preocupacions i unes altres dèries, i és per això que hem procurat oblidar que ja fa molt de temps que ho érem, de les noves fornades, i hem ocupat unes estones de lleure a preparar aquest *Assaig*, amb l'esperança que tard o d'hora servirà de guia a qui vulgui emprendre la redacció d'un Vocabulari més definitiu, o podrà donar-se-li curs com a petita contribució dialectal a l'obra més gran del Diccionari de l'Institut.

Les definicions i explicacions de la «Primera part» de l'opuscle són molt compendiades, car l'objecte que ens ha guiat ha estat, més que res, el de fer una recopilació de mots, usuals o tècnics. Els estudiosos de Meteorologia que

ho desitgin podran trobar molts més detalls en els corresponents articles del *Glossary* o del *Lexique*, en els quals a cada mot sol seguir una exposició de la teoria que hi fa referència. També podran consultar l'opuscle de J. Namias *An introduction to the study of air mass and isentropic analysis*, que porta al final un petit vocabulari, relatiu sobretot a l'estabilitat atmosfèrica. Les definicions dels hidrometeors, en general, són les de l'*Atlas internacional dels núvols*, i és perquè en fer-se'n l'edició catalana fou ja amplament discutida llur nomenclatura. Totes aquestes publicacions, entre altres, les hem tingudes al davant per ajudar-nos a precisar algunes definicions o conceptes. Hauríem pogut incloure encara en el vocabulari els noms de la multitud d'aparells que els constructors ofereixen, però hem preferit, com ho fan els dos llibres que hem pres com a norma, esmentar només aquells que són universalment coneguts. Qui desitgi trobar tota aqueixa esponerosa collecció de noms, pot consultar els catàlegs dels fabricants o bé les obres especialitzades, de les quals ha estat capdavanter el *Handbuch der meteorologischen Instrumente* de Kleinschmidt. Són noms trets molts d'ells de les llengües clàssiques, i la seva adaptació a la nostra es redueix molt sovint al canvi d'alguna desinència.

Tal com els mots catalans són definits en aquest Vocabulari, és com havien vingut usant-se en les converses i en les publicacions del Servei Meteorològic de Catalunya i en el nostre curs de Meteorologia de la Universitat.

Uns pocs mots del *Glossary* no han estat traduïts, sia perquè en realitat es tracta de noms peculiars a la llengua anglesa o a les emparentades amb ella, sia perquè en el parlar popular de Catalunya no ha estat diferenciat el fenomen al qual es refereixen (o perquè personalment no en coneixíem l'equivalència), sia, sobretot per als termes mariners, perquè el vell parlar dels nostres navegants d'altura ha deixat pas a la invasió de diccions forasteres. Així, manquen traduccions com les de *Backing*, *Scud*, *Mares' tails* (que no són les nostres *cues de gat*), *Serein* (que no és precisament la nostra *serena*), *Looming*, *Frazil-ice* i algunes altres, que ací són citades com a exemple amb l'esperança que algú més ben informat en doni la versió adequada. Del francès, desconeixem l'equivalent de *Diablotin*, *Grêlon*, *Débâcle* i altres que és fàcil de trobar repassant el *Lexique*.

Seguint el criteri adoptat en el *Glossary*, els mots d'entrada de la «Primera part» hi figuren en llur forma més usual (femení, plural, etc.). A més, han estat suprimits la majoria de mots derivats, que és fàcil deduir.

A posta no han estat inclosos en el Vocabulari una munió de mots que formen part del llenguatge comú i que ja són definits en el *Diccionari general* de mestre Fabra. En repetir-los aquí no hauríem pogut fer altra cosa que una simple còpia. Per aquest motiu hem preferit limitar-nos a aquells mots que no són al *Diccionari general* o bé que ens han semblat necessitats d'una definició tècnica més estricta. Així i tot, no sempre hem assolit la precisió que

hauriem desitjat, perquè el caràcter genèric dels mots vulgars, que suara recordàvem, el tenen també sovint els del lèxic científic, de manera que cal donar-ne l'accepció més ampla sens perjudici d'indicar-ne la més restringida preferible. Només en mitja dotzena d'ocasions han estat copiades definicions del *Diccionari general*. Les altres del mateix Diccionari que no han estat transcrites i que fan referència a mots que no figuren en el present Vocabulari, creiem que cal acceptar-les tal com allí es donen, mentre no arribi l'hora d'adscriure a aquells vocables un significat científicament més concret.

A la «Segona part» hi ha dues llistes: una de mots anglesos i una altra de francesos amb llur equivalència catalana. N'han estat suprimits molts que no es diferencien dels nostres sinó en alguna lletra i la traducció dels quals no ofereix cap dubte. S'hauria pogut afegir una tercera llista de mots alemanys, que seria prou justificada per l'esplèndida producció bibliogràfica eixida en aquell idioma; però fàcilment es pot suplir amb un petit esforç de doble traducció a partir del Vocabulari que el professor Linke ha inserit en el seu *Taschenbuch*.

Llivia, juliol de 1941.

PRIMERA PART

VOCABULARI CATALÀ

- Abric termomètric.** — Artefacte de persianes o de posts per a abrigar els termòmetres contra la pluja, els raigs de Sol i la reverberació del terreny i de les parets, però que deixa circular lliurement l'aire a l'entorn dels aparells.
- Aclarida.** — Espai serè dins un SISTEMA NUVOLÓS. Quan és de poca extensió se'n diu CLARIANA.
- Actinòmetre.** — Els antics actinòmetres eren aparells per a mesurar en general la intensitat de la radiació rebuda del Sol. Actualment es tendeix a reservar aquest nom als aparells per a mesurar la intensitat dels raigs actínics.
- Actinometria.** — Estudi de les radiacions que arriben a la Terra o a un lloc determinat d'ella.
- Adiabàtic.** — adj. Qualificatiu dels canvis de temperatura, pressió i densitat d'una substància quan no se li comunica ni sostreu cap quantitat de calor.
- Adiabàtiques saturades.** — adj. Línies que, en un diagrama aerològic, representen les transformacions d'una quantitat d'AIRE SATURAT.
- Adiabàtiques seques.** — adj. Línies que, en un diagrama aerològic, representen les transformacions d'una quantitat d'AIRE SEC.
- Advecció.** — a) Transport de calor per mitjà del moviment horitzontal de l'aire. — b) Aquest mateix moviment.
- Aerodinàmica.** — a) Estudi dinàmic del moviment d'un cos dins l'aire. — b) Dinàmica dels gasos.
- Aerograma.** — Diagrama aerològic ideat per Refsdal, que té per abscisses $\log T$ i per ordenades $T \log p$.
- Aerologia.** — Estudi (sobretot termodinàmic) de l'atmosfera. Sovint s'aplica en sentit restrictiu, significant solament l'estudi de l'atmosfera lliure.
- Aeroplànkton.** — Plànkton atmosfèric. Conjunt dels gèrmens i petits éssers vivents que voleien o estan en suspensió en l'atmosfera.
- Aerosol.** — Conjunt dels corpuscles microscòpics en suspensió en l'atmosfera.

- fera, que enterboleixen l'aire i li comuniquen propietats que recorden les de les solucions col·loïdals.
- Agulles de glaç.** — Bastonets molt petits (o escates) de glaç, que voleien visiblement en l'aire. Es veuen bé sobretot quan brillen a la llum del Sol, i llavors poden produir columnes solars i altres fenòmens d'halo. Apareixen en temps estable, a l'hivern, més freqüentment amb grans freds en l'hivern polar o en les altes regions de l'atmosfera lliure.
- Aigüalada.** — Dipòsit abundant del vapor d'aigua condensat de les gruixes més baixes de l'atmosfera, la temperatura de les quals, per causa de la radiació del terreny, s'ha refredat fins a sota del punt de rosada.
- Aiguaneu.** — Precipitació quelcom uniforme de neu a mig fondre o de neu i pluja barrejades.
- Aiguat.** — Ploguda forta que produeix torrentades i inundacions. (*Diccionari general.*)
- Aire.** — Barreja de gasos que constitueix l'atmosfera. Algunes vegades s'entén per «aire» aquesta barreja després d'haver-se'n eliminat el vapor d'aigua.
- Aire equatorial.** — Aire procedent de les baixes latituds.
- Aire humit.** — En Meteorologia, aire amb una humitat relativa molt elevada, que es condensa amb facilitat.
- Aire polar.** — Aire procedent de les regions polars.
- Aire saturat.** — Aire que conté tota la quantitat de vapor d'aigua compatible amb la seva temperatura.
- Aire sec.** — En Meteorologia, aire que, per ésser la seva temperatura molt superior al PUNT DE ROSADA, es comporta físicament com si fos sec, encara que contingui vapor d'aigua.
- Aire tropical.** — Aire procedent de les proximitats dels tròpics.
- Alba.** — Crepuscle del matí: temps comprès entre les primeres clarors matinals i la sortida del Sol. *Trenc d'alba*, *Punta d'alba*: començament del crepuscle del matí.
- Albedo.** — Proporció de la llum incident en un cos no lluminós, que és reflectida difusament per ell.
- Alisis.** — VENTS ALISIS.
- Ahèrgia.** — Nom genèric d'un grup d'estats morbosos entre els quals tenen especial importància els desordres funcionals de l'aparell respiratori que se suposen ocasionats per agents còsmics o per corpuscles en suspensió en l'atmosfera (pollen, etc.).
- Alta.** — Forma abreujada per a designar un anticicló o regió d'alta pressió. En les cartes del temps es designa pels símbols A o H.
- Altímetre.** — BARÒMETRE ANEROIDE graduat de manera que marca l'altitud sobre el nivell del mar. Aquesta graduació ha estat feta per a una ATMOSFERA TIPUS.
- Altitud.** — Altura sobre el nivell del mar.
- Altocúmul.** — Forma catalanitzada del mot ALTOCÚMULUS, usada freqüentment en la conversació.
- Altocúmulus** (Símbol, Ac). — Sostre o banc de núvols mitgencs, fet de lloses o masses globulars aplanades i disposades en rengles, d'una manera regular, en una o dues direc-

- cions; els seus elements més petits són prims, amb parts ombrejades o sense.
- Altonúvols.** — Nom genèric dels núvols d'altitud mitjana (*altocúmulus* i *altostratus*).
- Altostrat.** — Forma catalanitzada del mot *ALTOSTRATUS*, usada freqüentment en la conversació.
- Altostratus** (Símbol, *As*). — Sostre de núvols mitgens, constituït per un vel fibrós o estriat, de color més o menys gris o blavenc.
- Altura angular** (o simplement *altura*). — Angle que la visual d'un punt forma amb el pla horitzontal.
- Altura baromètrica.** — Altura de la columna d'un baròmetre de mercuri.
- Amplitud.** — En un moviment periòdic, el màxim allunyament del punt oscil·lant a una banda i a l'altra de la seva posició mitjana.
- Anabàtic.** — adj. S'aplica al moviment ascendent de l'aire, degut a la *CONVECCIÓ*.
- Anafront.** — Front de discontinuïtat en el qual l'aire calent llisca cap amunt.
- Anàlisi frontològica.** — Examen i discussió de les dades d'una carta del temps, a fi de distingir les *MASSSES D'AIRE* i els *FRONTS DE DISCONTINUÏTAT* i estudiar-ne els moviments, en vistes a la predicció del temps.
- Anàlisi isentròpica.** — Examen i discussió de les dades d'una *CARTA ISENTRÒPICA* i de la distribució de les superfícies isentròpiques en l'atmosfera lliure, en vistes a la predicció del temps.
- AnaHobares.** — adj. S'aplica a les *ISOLÍNIES* d'igual variació de pressió, quan aquesta variació és en augment.
- Anemocinemògraf.** — Aparell que inscriu la velocitat de rotació del molinet d'un *ANEMÒGRAF*.
- Anemògraf.** — Aparell que inscriu la velocitat del vent, sola o juntament amb la direcció.
- Anemograma.** — Inscripció del vent, feta per un anemògraf.
- Anemòmetre.** — Aparell per a mesurar la velocitat del vent.
- Anemoscopi.** — Aparell que indica la direcció del vent i dona idea aproximada de la seva força.
- Aneroide.** — adj. Es diu dels *BARÒMETRES* metàl·lics sense líquid, i en particular dels que tenen per òrgan sensible una o més *CÀPSULES DE VIDI*. El mot *aneroide* s'usa també com a substantiu per a indicar la mateixa classe d'aparells.
- Anomalia.** — Diferència entre el valor d'un element meteorològic i el valor *NORMAL* respectiu.
- Antheli.** — Resplendor o fals Sol sense color, que apareix alguna vegada en un lloc del cel oposat al Sol i a la mateixa altura sobre l'horitzó.
- Anticicló.** — Regió en la qual la pressió baromètrica és més alta que en totes les del seu voltant.
- Anticicló de les Açores.** — Regió tropical d'altres pressions corresponent a l'Atlàntic del Nord.
- Anticrepuscular.** — adj. Vid. *ARC CREPUSCULAR*.
- Antisol.** — Punt del cel diametralment oposat al que ocupa el Sol. Durant el dia és a sota l'horitzó. És el centre d'alguns arcs o cercles llumino-

sos produïts per les gotes d'aigua il·luminades pels raigs solars.

Any. — Durada de la revolució de la Terra a l'entorn del Sol. L'*any meteorològic* es compta sovint com coincident amb l'any natural, de 1.er de gener al 31 de desembre; però sovint també del 1.er de desembre al 30 de novembre, a fi de repartir-lo millor en les quatre ESTACIONS; aleshores el mes de desembre es conceptua com formant part de l'any següent. En Meteorologia agrícola es compta a vegades l'any meteorològic com coincident amb l'any agrícola, o sia des del començament del període de conreu després de les grans collites; per exemple, a Mallorca l'any agrícola comença la setmana que segueix el 8 de setembre.

Aparell inscriptor o registrador. — Aparell que inscriu automàticament, gairebé sempre d'una manera contínua i damunt un full mogut per un mecanisme de rellotgeria, els valors d'un element meteorològic, que queda així «inscrit» o «registrat» en una gràfica, com a funció del temps.

Arc crepuscular. — Hi ha alguna confusió en el significat d'aquest nom, que s'aplica a fenòmens distints: *a)* Arc de color purpuri que limita l'ombra de la Terra en l'atmosfera, per la banda oposada al Sol, abans de sortir l'astre o després de post. *b)* Arc que, cap a la banda on ha de sortir o bé on s'ha post el Sol, separa la regió lluminosa del cel de la regió més fosca superior. — El *Glossary* de les Instruccions del Weather Bureau dels Estats Units distingeix

l'arc *a)* amb el nom d'*antitwilight arch* (arc anticrepuscular).

Arc de Sant Martí. — Arc acolorit que es veu, sobretot durant els ruixats d'estiu, quan plou i fa sol al mateix temps. Es forma a la banda oposada al Sol, com un cercle de 42° de radi a l'entorn de l'ANTISOL. La vora exterior és vermella i la interior blava o porprada. És freqüent observar un segon arc, concèntric amb el primer, més dèbil que ell i amb el vermell a la part interior; aquest segon arc té uns 50° de radi.

Arc tangent. — Arc lluminós, tangent en el punt més alt de l'HALO de 22°, o bé (menys freqüentment) lateralment al de 46°.

Àrea negativa. — En un TEFIGRAMA, àrea compresa entre la gràfica d'una partícula ascendent i la deduïda del sondatge, quan aquella partícula és constantment més freda que l'atmosfera ambient.

Àrea positiva. — En un TEFIGRAMA, àrea compresa entre la gràfica d'una partícula ascendent i la deduïda del sondatge, quan aquella partícula és constantment més calenta que l'atmosfera ambient.

Arid. — adj. Es diu del clima en el qual manca la vegetació per insuficiència de les pluges. (Vid. COEFICIENT D'ARIDESA.)

Ascendent. — GRADIENT negatiu, o sia comptat positivament en el sentit creixent d'un element meteorològic.

Atèrman. — adj. Que no deixa passar les radiacions calorífiques.

Atlas climatològic. — Atlas on és indicada la distribució geogràfica d'al-

gun o alguns elements climàtics (per exemple, Atlas pluviomètric).

Atmidòmetre. — EVAPORÍMETRE.

Atmosfera. — a) Massa d'aire que envolta la Terra. — b) Unitat de pressió equivalent a la de 760 mm. de mercuri en condicions normals (vid. PRESSIÓ NORMAL). Sovint es pren avui com atmosfera unitat, en certs estudis teòrics, la pressió de 1 bar = 1 000 mil·libars.

Atmosfera de Rayleigh. — Atmosfera ideal que no conté sinó gasos purs, amb exclusió de partícules sòlides o líquides de cap mena. En la teoria de l'EXTINCIÓ de la llum, correspon a l'acció de les molècules de l'aire, independentment de tota impuresa.

Atmosfera homogènia. — Atmosfera hipotètica, de densitat i temperatura uniformes, iguals a les de l'atmosfera real en la seva capa inferior, i que exerciria pel seu pes la mateixa pressió que s'observa en aquesta capa (hipòtesi d'incompressibilitat). La seva alçària prometja, per a una temperatura de 0° C., és de 7 991 metres. L'atmosfera homogènia és un element important de referència en els càlculs de l'EXTINCIÓ de la llum.

Atmosfera lliure. — La totalitat de l'atmosfera, llevat de les capes més immediatament properes a la superfície terrestre. Se la designa sovint amb el nom d'*alta atmosfera*, però la designació *atmosfera lliure* sembla més adequada.

Atmosfera tipus. — Atmosfera ideal, que serveix de norma per a la graduació dels ALTÍMETRES i que es ca-

racteritza per tenir al nivell del mar una pressió de 1 013,2 mil·libars i una temperatura de 15° C., amb un GRADIENT TÈRMIC vertical de 6,5° C. per quilòmetre, des del nivell del mar fins als 11 quilòmetres, per damunt dels quals se suposa la temperatura constant i igual a -56,5° C.

Atmosfèrics (sorolls). — Pertorbacions degudes a causes naturals, que, en forma de descàrregues, introdueixen sorolls paràsits en la telegrafia sense fils.

Atzimut. — Angle comprès entre el pla vertical d'un objecte i el pla meridiana. Avui, en Meteorologia, se'l sol comptar en graus des del nord ver, en el sentit de les busques del rellotge (nord-est-sud-oest). En els sonatges internacionals de la primera època es comptava des del sud.

Audibilitat. — Possibilitat de percebre un so. Es mesura per la distància a la qual deixa d'ésser perceptible.

Audició anòmala. — La que té lloc més enllà dels límits normals d'audibilitat, passada una «zona de silenci».

Aurèola. — Regió lluminosa del cel, a l'entorn del Sol o de la Lluna, quan aquests astres estan voltats d'una CORONA. Algunes vegades es designa també amb el nom d'*aurèola* la regió brillant que hi ha al voltant del Sol encara que no hi hagi núvols.

Aurora. — Més concretament, *aurora polar*. Resplendor de diferents formes (raigs lluminosos, cortines, etc.), d'origen segurament elèctric, que apareix en el cel a les altes latituds, en particular en uns casquets que

tenen per pols els pols magnètics de la Terra.

Autoconvecció. — (Vid. INESTABILITAT MECÀNICA.) Brunt troba poc afortunat aquest mot («Autoconvection is an unhappy name»), per quant en l'atmosfera l'equilibri no és mai perfecte i la convecció es produeix tan bon punt el gradient tèrmic vertical és superior a l'adiabàtic. Fa notar, però, que en dies de sol fort no és rar que arran de terra la densitat creixi amb l'altitud, i aquesta és la causa de molts casos de miratge.

Bàguio. — Nom filipí dels ciclons tropicals, admès en el lèxic internacional.

Baixa. — Regió de baixa pressió. S'usa per a designar en la carta del temps una DEPRESSIÓ (abreujadament, B o L).

Banc. — Estesa de núvols en un sol nivell i generalment amb poc gruix (banc d'altocúmulus, de stratocúmulus).

Bandera. — NÚVOL PARÀSIT que es forma a sotavent de certs pics molt alts, com una bandera blanca, en dies de vent fort. Sembla produït per un fenomen de depressió baromètrica local i el refredament subsegüent.

Bar. — Unitat de pressió, equivalent a un milió de dines (1 megadina) per centímetre quadrat, o sia la pressió d'una columna de mercuri de 750,1 mil·límetres d'altura, a la temperatura de 0° C., en la latitud de 45° i al nivell del mar. En Química s'aplica el mateix nom o el de *baria* a la pressió de 1 dina per cm.², de manera que 1 bar meteorològic equi-

val a 1 milió de baries químiques. La mil·lèsima part del bar és el mil·libar (1 000 dines per cm.²).

Barba. — Raig de sol, dirigit cap avall per entremig dels núvols. És propi dels estats de forta humitat en l'aire inferior al PLAFÓ, i en opinió dels nostres mariners és senyal de llevant frescos: «Sol amb barbes, gregal amb cames».

Barda. — Núvol paràsit ajagut al llarg de la carena d'una serralada. Sol ésser el límit final d'una zona de nuvolositat orogràfica, vist de sotavent.

Barociclòmetre. — Instrument ideat pel meteoròleg català P. J. Algué, i que serveix per a localitzar els ciclons tropicals quan no es disposa de carta del temps.

Baroclínic. — adj. S'aplica al camp de masses quan les superfícies d'igual densitat i les d'igual pressió es tallen en un sistema de corbes ben definit.

Barògraf. — BARÒMETRE inscriptor.

Barograma. — Inscripció contínua de la pressió feta per un BARÒGRAF.

Baròmetre. — Aparell per a mesurar la pressió atmosfèrica.

Baròmetre aneroide (Vid. ANEROIDE).

Barosismes. — Oscil·lacions de la superfície sòlida de la Terra, en general irregulars i de períodes gairebé sempre molt inferiors a 1 minut, que són registrades en els SISMÒGRAFS i produïdes pels vents forts.

Barotermògraf. — Aparell que inscriu simultàniament la temperatura i la pressió de l'aire.

Barotròpic. — adj. S'aplica al camp de

masses quan les superfícies d'igual densitat coincideixen amb les isobàriques, o sia quan la densitat és funció de la pressió.

Barrufet de vent. — Vent que, carregant la pols, la puja a una certa altura. Aquesta definició, que el doctor Griera dona de «*barruflet de vent*» i com collida a l'Espluga de Francolí, s'avé evidentment amb la del *dust devil* anglès: «remolí de vent, format per una forta convecció damunt un terreny arenós i sec, que s'emporta la pols en l'aire». Probablement en idèntic sentit es té l'accepció de *follet* que trobem en el mateix treball de Griera: «les ratxades de vent que arremolinen la pols en l'aire (Trempe)».

Batzegades. — Discontinuitats en la pujada dels termòmetres de màxima del tipus Negretti, per efecte de l'estrangulació que hi ha a la sortida del dipòsit. Un termòmetre que doni menys de 8 batzegades per grau, ha d'ésser considerat com a defectuós.

Bescanvi. — Intercanvi de propietats entre dues masses d'aire veïnes, per efecte de la turbulència. Té especial importància en Meteorologia el bescanvi de calor, d'humitat i de quantitat de moviment.

Bioclimatologia. — Estudi de la influència dels fenòmens meteorològics sobre els éssers vius.

Boira. — Gotetes petites, microscòpiques, d'aigua que estan en suspensió en l'aire i fan una impressió de fred i d'humitat. En certes circumstàncies, mirant-ho atentament, es poden veure les gotetes d'aigua volejar

davant dels ulls. En conjunt, la boira sembla blanca, llevat en el veïnatge de les regions industrials, on és de color brut o gris. En una boira veritable que ja no sia en vies de dissolució, la visibilitat horitzontal, segons les convencions internacionals, ha d'ésser inferior a 1 Km. almenys en una direcció determinada.

Boira gebradora. — Boira que diposita gebre damunt els objectes.

Boira humida. — Boira amb un grau higromètric molt alt, que humiteja els objectes.

Boira òptica. — Enterboliment de les imatges dels objectes llunyans, per efecte de la turbulència de l'aire, en particular a les hores de molta calor. Encara que l'aspecte del paisatge és emboirat, no es tracta de cap hidrometeor ni de cap fenomen de pollució.

Boira ploranera. — Boira de la qual cau una precipitació apreciable, en forma de finíssimes gotes. Sol ésser un núvol de pluja, que a muntanya està en contacte amb el terreny.

Boirina. — Boira lleu, o aire emboirat, en el qual la visibilitat és superior a 1 Km. No s'hi sent ni fred excepcional ni humitat, per raó que en la boirina les gotetes són massa petites i escampades; el seu color grisenc la distingeix sovint de la boira veritable.

Bola del termòmetre. — Bombolla o dipòsit del termòmetre, on és contingut el líquid dilatoble. Se li dona usualment aquest nom encara que no tingui forma de bola.

Bòlid. — METEOR de grans dimensions,

- que en penetrar en l'atmosfera produeix una gran resplendor, deixant un rastre lluminós o de fum i desfent-se a vegades en fragments. La caiguda d'alguns bòlids produeix en l'atmosfera una ona explosiva capaç d'ésser registrada en els barògrafs, àdhuc a gran distància.
- Bolòmetre.** — Instrument per a determinar la intensitat calorífica de cadascuna de les radiacions de l'espectre, per la variació de la resistència elèctrica d'un conductor ennegrit que es va exposant a l'acció de les radiacions successives.
- Bombatge.** — Fluctuacions de la columna del baròmetre de mercuri, degudes a ratxes del vent o a moviments del suport (p. ex., en la mar).
- Bonança.**—*a*) Estat tranquil de la mar.
b) Temps bo, de temperatura suau, serè i tranquil. (*Diccionari general.*)
- Bora.** — Vent CATABÀTIC del NE., que a vegades bufa amb fúria en la regió septentrional de l'Adriàtic.
- Borrasca.**—Vent fort (TEMPORAL) acompanyat de pluja, neu o pedra.
- Bosses d'aire.** — Corrents d'aire descendent, en els quals una aeronau sembla perdre sustentació. Es troben amb freqüència a sotavent de les muntanyes o damunt les superfícies fredes (rius, llacs).
- Brisa.** — Vent de 5 a 9 metres per segon. Més concretament es diu brisa dels vents convectius de periodicitat diürna.
- Brisa de les valls.** — Vent convectiu que de dia puja pel vessant de les muntanyes. És produïda per l'escalfament del terreny.
- Brisa de mar (Marinada).** — Vent convectiu, més propi dels mesos calents, que de dia bufa de mar cap a terra per efecte de la major temperatura d'aquesta.
- Brisa de muntanya.** — Vent que davalla de les muntanyes durant la nit. És degut al refredament de la muntanya per radiació nocturna.
- Brontòmetre.** — Aparell per a observar o inscriure els fenòmens que esdevenen durant el pas d'una tempesta.
- Bufador.** — Forat de la terra per on surt vent fred durant l'estiu (bufadors dels volcans d'Olot). Hi ha també bufadors que funcionen a conseqüència dels canvis de la pressió atmosfèrica exterior.
- Bufanda.** — Faixa nuvolosa horitzontal, d'aspecte sedós i de curta durada, que a vegades es forma prop del cim dels núvols fortament convectius, tapant-lo com una bufanda. El seu nom tècnic és *pileus*. (Vid. CAPUTXA.)
- Bufarut.** — Vent fort que bufa de sobte, dura alguns minuts i desapareix també de pressa.
- C. G. S.** — Abreviatura de «centímetre, gram, segon» usada per a designar el sistema d'unitats que té per base el centímetre de longitud, el gram de massa i el segon de temps mig.
- Cabrejar.** — En esgarrapar la cresta de les ones, el vent produeix unes clapes d'escuma, les quals, metafòricament, s'anomenen *cabres*. D'ací el verb *cabrejar*, que significa que la mar exhibeix aquesta acció del vent. (Patxot: *Observacions de Sant Fel·liu de Guíxols.*)

- Calabruix.** — Grans blancs i opacs, de 1 a 5 mm. de diàmetre, de la mateixa estructura que la neu. Són trencadissos i s'aixafen fàcilment. Si cauen sobre un terreny dur, reboten i sovint es trenquen. Esdevenen principalment amb una temperatura al voltant dels 0° C., moltes vegades abans o al mateix temps que la neu ordinària. El calabruix de petit diàmetre és anomenat generalment *calabruixó*.
- Calamarsa.** — Grans d'aigua solidificada, mig transparents, rodons, rarament cònics, de 2 a 5 mm. de diàmetre. Sovint tenen un nucli de CALABRUIX cobert per una clovella de glaç. Adhuc quan cauen sobre un terreny dur, el cobreixen sense trencar-se, i són difícils d'aixafar. Com que solen caure amb una temperatura propera a 0° C. i sovint ensem amb la pluja, són humits.
- Calamarsada.** — Precipitació en forma de calamarsa, en particular si és quelcom abundant.
- Calibratge.** — Determinació de les correccions que cal aplicar a les lectures d'un instrument per a obtenir valors exactes.
- Calitja.** — Lleu opacitat de l'aire, deguda a partícules de pols provinents de regions seques, o partícules de sal, seques i tan petites que no es poden sentir al tacte ni veure a simple vista, però que donen a l'aire un aspecte fumós característic. La calitja estén un vel uniforme sobre el paisatge i n'entela la coloració. Vist sobre un fons fosc, aquest vel té un to blavós («els horitzons blaus»), però sobre un fons clar (p. ex., núvols a l'horitzó, muntanyes nevades, el Sol) la seva tonalitat és d'un groc brut o roig-groguenc; això la diferencia de la BOIRINA, que és grisenca, encara que la intensitat de les dues pot ésser la mateixa.
- Calitja òptica.** — BOIRA ÒPTICA poc intensa.
- Calma.** — Absència de vent sensible, que es reconeix en què el fum puja verticalment.
- Calmes equatorials.** — Zona equatorial oceànica on regnen calmes o vents fluixos i variables, i pluges freqüents i torrencials.
- Calmes subtropicals.** — Zona de calmes i vents febles i de bon temps, que es troba a les latituds de 30° a 35°, entre els ALISIS i els vents de ponent de les latituds més elevades.
- Caloria.** — Caloria-gram o petita calor. Quantitat de calor necessària per a fer pujar 1° C. la temperatura de 1 gram d'aigua a 15° C.
- Cap.** — En un sistema nuvolós depressioniari, la part que va al davant, formada per cirrus, cirrocúmulus i cirrostratus. En la terminologia francesa se'n diu *front*, però avui sembla reservar-se aquest nom per a designar els FRONTS DE DISCONTINUITAT.
- Cap de núvol.** — a) Núvol fragmentat del qual cau una gotellada. — b) La gotellada mateixa.
- Càpsula de Vidi.** — Cadascuna de les càpsules de metall ondulat, buides o quasi buides d'aire, que constitueixen l'òrgan sensible d'un BARÒGRAF o d'UN BARÒMETRE ANEROIDE.

- Caputxa.** — a) BUFANDA nuvolosa o *pileus*, de textura sedosa i de forma preferentment lenticular, que a vegades es forma just damunt els núvols convectius o poc per sobre d'ells. b) Núvol paràsit en forma de còfia que a vegades se situa al cim de les muntanyes altes. (Vid. BARDA.)
- Característica.** — Característica de la TENDÈNCIA baromètrica. Forma de la corba del barògraf durant les tres hores que precedeixen l'instant d'una observació.
- Cart.** — Quadrant, quart o sector d'on ve el vent. D'ací el verb *descartejar-se*, és a dir, «eixir el vent fora del cart». Són termes mariners. (Patxot: *Observacions de Sant Feliu de Guíxols.*)
- Carta o mapa del temps.** — Mapa on és representat l'estat del temps en una àrea extensa, ja sia per a un instant determinat, ja per al promig d'un cert període.
- Carta isentròpica.** — Carta del temps on es representa la distribució de pressions en una SUPERFÍCIE ISENTRÒPICA (o d'igual temperatura potencial) determinada, i la dels nivells de condensació del vapor d'aigua.
- Carta isobàrica.** — Carta del temps on es representa amb preferència la distribució de la pressió atmosfèrica al nivell del mar o a un nivell superior (500, 1 000, etc., metres).
- Catabàtic.** — adj. Vent descendent per efecte de la seva velocitat adquirida o la seva major densitat en relació amb l'aire circumdant. El descens és produït, en aquest darrer cas, per la baixa temperatura de l'aire descendent.
- Catafront.** — Front de discontinuïtat en el qual l'aire calent llisca cap avall.
- CataHobares.** — adj. S'aplica a les ISOLÍNIES d'igual variació de pressió quan aquesta variació és en descens.
- Catatermòmetre.** — Termòmetre de bola molt gran i amb l'escala compresa entre 35° i 38° C., que serveix per a mesurar el poder refrigerant o FACTOR DE REFREDAMENT de l'aire, per l'observació del temps que triga l'aparell a baixar dels 38° als 35° C.
- Cavalls.** — Si es guaita la mar, des del seu mateix nivell, cap a l'horitzó, s'hi veu projectar el botiment de les onades, que en aquestes condicions aparenten córrer en cavalcada, els membres de la qual s'anomenen *cavalls*. (Patxot: *Observacions de Sant Feliu de Guíxols.*)
- Cel cirrós.** — Cel cobert en gran part de cirrus o cirrostratus. S'usa més freqüentment aquesta denominació quan la nuvolositat és de cirrostratus poc densos.
- Cel d'escata.** — Cel de cirrocúmulus o de petits altocúmulus lacunars.
- Cel lletós.** — Cel blanquinós; p. ex., per ésser cobert d'un vel molt lleu de cirrostratus.
- Celstia.** — Claror nocturna del cel, deguda a les estrelles.
- Centígrada.** — adj. Es diu de l'escala termomètrica que té el 0° a la temperatura del glaç en vies de fusió, i els 100° a la d'ebullició de l'aigua a 760 mm. de pressió. Se la designa pel símbol °C.

- Centre d'acció.**—Regió de la Terra que per la seva temperatura, pressió o altres circumstàncies exerceix una influència considerable en l'estat i evolució del temps en altres regions.
- Ceraunòfon.**—Receptor de ràdio combinat amb un radiogoniòmetre, ideat per a captar els sorolls ATMOSFÈRICS de la T. S. F. i determinar la direcció on es troben les tempestes llunyanes.
- Ceraunògraf.**—Aparell, avui poc usat, incriptor de les descàrregues elèctriques de l'atmosfera. Era, en essència, un aparell receptor de telegrafia sense fils.
- Cerç.**—Vent fred del NW., generalment amb temps serè. El mot sembla ésser avui peculiar de la Catalunya occidental i d'Occitània.
- Cercle (o arc) circumzenital.**—FENOMEN D'HALO consistent en un cercle de 4° fins a 30° de radi, que té el centre al zenit; és fortament acolorit amb els colors de l'iris, amb el vermell a la part exterior.
- Cercle de Bishop.**—Cercle de color bru rogenc, que en algunes ocasions es veu a l'entorn del Sol amb cel serè; comprès generalment entre els 10° i els 20° de distància a l'astre. És atribuït a un efecte de difracció produït pel polsim volcànic suspès en les altes regions de l'atmosfera.
- Cercle d'Ulloa.**—Cercle blanc, molt exterior a la GLÒRIA irisada, que s'observa al voltant de l'ombra del cap de l'observador projectada en els núvols o la boira. Se'n diu també *halo de Bouguer*, encara que no sembla ésser cap veritable fenomen d'halo.
- Cercle parhèlic.**—Cercle més o menys brillant, paral·lel a l'horitzó, que passa pel Sol. Pot ésser visible, quan hi ha cirrostratus, per efecte de la reflexió de la llum en les facetes verticals dels cristallets de glaç.
- Cianòmetre.**—Dispositiu per a mesurar la intensitat de la blavor del cel.
- Cicle de Brückner.**—Cicle d'uns 35 anys de durada (variable entre 25 i 50), durant el qual el temps oscil·la entre una situació de fred humit i una de calor i sequedat.
- Cicló.**—Regió de pressió baromètrica baixa. Actualment es tendeix a reservar aquest nom per als ciclons tropicals, i s'anomenen DEPRESSIONS els de les zones temperades, o «ciclons extratropicals».
- Ciclostròfic.**—adj. Es diu de la component del vent deguda a la forma curvilínia de les ISÒBARES.
- Circulació.**—En Aerodinàmica, s'entén per circulació, en una corba tancada, la integral de la velocitat pel camí:
- $$C = \int v ds = \int (v_x dx + v_y dy + v_z dz).$$
- En la rotació elemental d'un element fluid, la circulació d'un punt és igual al producte de la VORTICITAT per l'àrea escombrada pel radi vector del punt.
- Circulació atmosfèrica.**—Conjunt dels vents del planeta, com formant part d'una circulació general de l'aire.
- Cirrocúmulo.**—Forma catalanitzada del nom CIRROCÚMULUS, usada freqüentment en la conversació.

- Cirrocúmulus** (Símbol, Cc). — Sostre o banc de núvols alts, cirrós, compost de petits cabdells blancs o de bales molt petites, sense ombres i arrenclerats en una o dues direccions. Provenen d'evolució dels CIRRUS o estan evidentment relacionats amb ells.
- Cirrostrat.** — Forma catalanitzada del nom CIRROSTRATUS, usada freqüentment en la conversació.
- Cirrostratus** (Símbol, Cs). — Núvol alt en forma de vel fi, blanquinós, que no esborra els contorns dels discs solar o lunar, però que dóna lloc a FENÒMENS D'HALO.
- Cirrus** (Símbol, Ci). — Núvols alts isolats, de textura fibrosa, com tènues filagarses, sense ombres pròpies, generalment blancs i sovint d'una lluentor sedosa.
- Clariana.** — ACLARIDA de poca extensió. Clap serè entre núvols.
- Claror (o llum) anticrepuscular.** — Claror en forma d'arc, que a sortida o posta de Sol es presenta en la part oposada a l'astre, part de fora de l'ombra grisa de la Terra. (Vid. ARC CREPUSCULAR.)
- Clima.** — Estat ideal del temps, definit pels promitjos dels ELEMENTS meteorològics d'un país (NORMALS), per llurs valors extrems i per les condicions promitges de freqüència o durada de cada valor particular.
- Clima solar.** — Part del clima d'un país, que fa referència a la quantitat i intensitat de les radiacions solars que hi arriben.
- Climàtic.** — adj. Relatiu al clima.
- Climatologia.** — Estudi dels climes.
- Climograma.** — Esquema senzill, numèric o gràfic, del clima d'una localitat. Numèricament, el climograma és una reunió de xifres disposades a tall de fórmula i que donen els valors promitjos i extrems dels elements meteorològics. Gràficament, pot ésser una línia poligonal tançada, els vèrtexs de la qual corresponen als mesos successius i donen, en un sistema de coordenades cartesianes, dos dels elements més importants del clima.
- Clotada depressionària.** — En una depressió mòbil, la línia (pròximament perpendicular a la trajectòria del centre) que en un instant donat uneix els punts en els quals la pressió local passa pel seu valor mínim. Sol coincidir amb el front fred. Algunes vegades s'usa el mateix nom per a designar una vall depressionària, amb un significat oposat al de DORSAL.
- Coalescència.** — Unió de dues gotes d'aigua en una de sola, o de dues masses d'aire humit en una de sola.
- Cobert.** — adj. En la pràctica, és costum anomenar cobert aquell estat del cel en el qual la nuvolositat total és de 8 a 10 dècimes. (Vid. DIA COBERT.)
- Codi.** — Taula o llista d'equivalències per al xiframent i desxiframent dels meteorogrames.
- Coefficient d'aridesa.** — Nombre amb el qual s'expressa el grau d'ARIDESA d'un clima. Una forma senzilla d'aquest coeficient és el COEFFICIENT DE PLUVIOSITAT.
- Coefficient de bescanvi.** — Coeficient que defineix el grau de BESCANVI turbu-

lent (de calor, quantitat de moviment, etc.) entre dues masses d'aire; depèn de la densitat de l'aire i de la rapidesa de la turbulència.

Coefficient d'extinció.—Nombre que mesura la rapidesa amb què s'extingeix una radiació en travessar l'atmosfera, per efecte de l'absorció molecular. És el logaritme negatiu del FACTOR DE TRANSMISSIÓ:

$$a = -\ln. q.$$

Coefficient de pluviositat.—Relació entre la quantitat de pluja (mensual, anual) i la temperatura mitja respectiva.

Coll.—Regió de la superfície terrestre compresa entre dos anticiclons i dues depressions, de manera que les isòbares hi determinen, si es consideren com a línies de nivell, la forma d'un coll entre muntanyes o la d'una sella.

Collector.—*a*) Òrgan dels aparells destinats a mesurar el camp elèctric de l'atmosfera, que té per objecte posar-se al potencial del lloc on se'l col·loca. — *b*) Part del pluviòmetre o pluviògraf destinada a recollir la pluja i limitar la superfície de captació.

Columna solar.—Columna vertical de llum que passa pel disc del Sol, generalment quan aquest astre és a prop de l'horitzó. És produïda per la reflexió dels raigs solars en els cristallets de glaç de l'atmosfera.

Comparador.—Aparell per a comprovar la graduació d'un instrument (termòmetre, baròmetre, etc.) posant-lo en igualtat de condicions

amb un instrument patró, de graduació exacta o perfectament coneguda.

Compensació d'instruments.—Eliminació dels efectes d'un fenomen en els aparells destinats a mesurar-ne un altre. Per exemple: els aneroides contenen artificis per a fer-los independents de la temperatura.

Comptador de nuclis.—Aparell per a determinar el nombre de nuclis de condensació continguts en l'aire, per centímetre cúbic.

Comptador de pols.—PULVÍMETRE.

Conca.—Porció de la superfície terrestre que vessa les aigües pluvials en un llac o un riu determinat.

Condensació.—Transformació d'un vapor en líquid quan aquell ultrapassa les condicions de saturació. S'aplica també el mateix nom a la transformació directa del vapor en sòlid, encara que en aquest cas és més correcte el nom de SUBLIMACIÓ.

Condensacions ocultes.—Les que dipositen aigua líquida en el terreny, però que no poden ésser mesurades amb el pluviòmetre (rosada, gelada, boires humides, etc.). En alguns llocs, les condensacions ocultes tenen una importància comparable a la de les precipitacions ordinàries.

Condicions normals.—Per a l'aire, se solen suposar les de 760 mm. de pressió i 0° C. de temperatura. Amb menys de freqüència, en alguns càlculs es pren com a pressió normal la de 1000 mil·libars, o com a temperatura normal la de 15° C.

Conducció.—Transmissió lenta de la calor a través de la matèria, d'unes

mol·lecules a les veïnes i dels llocs de temperatura alta als de baixa, sense transport de la matèria mateixa.

Conímetre. — PULVÍMETRE.

Coniscopi. — Aparell per a revelar la major o menor abundor de pols en l'aire.

Conservatisme. — Grau de constància d'un element meteorològic, quan una massa d'aire està sotmesa a causes que la modifiquen.

Constant. — Magnitud que es conserva pràcticament invariable entre els límits dins els quals es considera un fenomen físic.

Constant solar. — Intensitat de la radiació solar fora de l'atmosfera i reduïda a la distància mitja de la Terra al Sol. Es mesura en calories per cm^2 i per minut, o en miliwatts per cm^2 .

Continentalitat. — Factor amb el qual s'expressa la influència de la distància al mar en el clima d'un lloc. Els climes «continentals» o de major continentalitat són els que presenten majors oscil·lacions de temperatura d'un cap de l'any a l'altre.

Contra-àlisis. — Vents que en la regió dels ALISIS bufen a vegades en direcció oposada a aquests, a una altitud de més de 1000 metres.

Contrabrisa. — Corrent superior de compensació, oposat a la brisa marina.
RETORN de la marinada.

Contracorrent. — RETORN.

Convecció. — Procés de transport de la calor per translació de l'aire d'un nivell a un altre de superior. Se'n diu també del «moviment convec-

tiu» ascendent de l'aire, produït per un augment local de temperatura.

Conveccions penetrants. — Petits corrents de convecció que travessen capes d'aire estables, sense alterar-ne gaire l'estratificació.

Convergència. — En el moviment horitzontal del vent i en una àrea determinada de la superfície terrestre, aflüència d'aire en quantitat superior a la que en surt. La convergència requereix moviments ascendants de l'aire damunt la superfície considerada.

Conversió. — Transformació de la mesura d'una magnitud, donada en un sistema d'unitats, en la que li correspon en un altre sistema. La lamentable multiplicitat de sistemes d'unitats que encara estan en ús en les ciències físiques, exigeix molt sovint la conversió dels uns en els altres.

Corona. — Petit cercle més o menys irrisat que envolta el Sol o la Lluna quan passen darrera de certs núvols. Molt sovint està reduïda a l'AURÈOLA, de color blanc blavenc amb vores rogenques. La corona és un efecte de la difracció de la llum.

Corpus sant (Vid. FOC DE SANT TELM).

Correcció. — Modificació, generalment petita, de la lectura d'un instrument, a fi d'obtenir un valor independent dels errors de mesura.

Correcció de gravetat. — Reducció a la GRAVETAT NORMAL. Correcció que cal aplicar a l'altura de la columna en els baròmetres de mercuri, per a tenir la que marcaria l'aparell, amb la mateixa pressió atmosfèrica, si es

- trovés en la latitud de 45° i al nivell del mar.
- Correcció de zero.** — Quantitat, positiva o negativa, que cal afegir a la lectura d'un instrument per a corregir-la de l'error de posició del zero de l'escala.
- Correlació.** — Interdependència de dues magnituds variables, posada de manifest per les seves variacions simultànies. El *coeficient de correlació* es un nombre comprès entre -1 i $+1$, que mesura el grau d'aquesta interdependència.
- Corrent equatorial.** — Corrent atmosfèric de l'hemisferi boreal, que ve generalment del SW. i neix al sud del paral·lel de 30°.
- Corrent polar.** — Corrent d'aire procedent de les regions polars.
- Corrents telúrics.** — Corrents elèctrics que circulen naturalment per l'escoça terrestre.
- Cos.** — Part central d'un sistema nuvolós, formada principalment per altostratus i nimbostratus, freqüentment amb pluja seguida.
- Cos d'aire.** — MASSA D'AIRE.
- Crepuscle.** — Claror que hi ha des del trenc d'alba fins a la sortida del Sol, o des de la posta del Sol fins a ésser nit fosca. (*Diccionari general.*) És produïda per la reflexió i difusió de la llum solar en l'atmosfera. El *crepuscle civil* dura mentre és possible el treball ordinari a l'exterior, o sia mentre el Sol no és a més de 6° sota l'horitzó. Passat aquest límit fins a la total extinció de la claror del dia, o sia fins que el Sol arriba a 18° sota l'horitzó, es té el *crepuscle astronòmic*.
- Creu del Sol (o de la Lluna).** — Reunió, prop del disc del Sol, d'una COLUMNA i d'un arc de CERCLE PARHÈLIC, que en conjunt fan l'efecte d'una creu lluminosa.
- Cua.** — Part posterior d'un sistema nuvolós depressionari, caracteritzada per núvols de forta convecció i ruixats isolats.
- Cubeta.** — Vas petit, ple de mercuri, on va ficat l'extrem inferior, obert, del tub d'un baròmetre. (*Diccionari general.*)
- Cullera.** — Cadascuna de les semiesferes de l'anemòmetre de Robinson (anemòmetre de culleres).
- Cúmul.** — Forma catalanitzada del mot CÚMULUS, usada freqüentment en la conversació.
- Cúmulonimbus (Símbol, Cb).** — Masses puixants de núvols, amb forta creixença vertical, que s'aixequen damunt d'una socolada cumuliforme, en forma de muntanyes o de torres, la part superior de les quals és de textura fibrosa i a vegades es desplega a tall d'ENCLUSA.
- Cúmulus (Símbol, Cu).** — Núvols espessos, de creixença vertical, el cim dels quals forma cúpula i és garnit de protuberàncies arrodonides, mentre la base és gairebé horitzontal.
- Dècada.** — Període de deu dies. A vegades es designa amb aquest nom un període de deu anys, però és preferible anomenar-lo *decenni*. Quan se subdivideix un mes en dècades, als efectes de l'estadística, les dues pri-

meres són de 10 dies, i s'admet que la tercera sia de 10, 11, 8 o 9, segons els mesos.

Decenni. — Període de deu anys.

Declinació magnètica. — Angle comprès entre el meridià geogràfic i el magnètic. La gent de mar en diu incorrectament *variació magnètica*. Se la qualifica d'*est* o *oest*, segons que el nord magnètic estigui a l'est o a l'oest del geogràfic.

Dèficit de saturació. — Quantitat de vapor d'aigua que 1 m.³ d'aire podria encara absorbir fins a quedar saturat. Se'n diu també *dèficit higromètric* si es compta en percentatge d'humitat. Alguns autors, en lloc del dèficit de quantitat, entenen com a dèficit de saturació el de tensió de vapor.

Dèficit de saturació fisiològic. — Quantitat d'aigua que 1 m.³ d'aire inspirat pot sostreure a l'aparell respiratori, suposant que la seva temperatura puja fins als 37° C.

Dèficit higromètric. — DÈFICIT DE SATURACIÓ.

Deflexió. — Desviació del vent, particularment la produïda per la força de Coriolis corresponent a la rotació de la Terra.

Densitat. — Massa d'una substància per unitat de volum. La densitat de l'aire depèn de la temperatura, la pressió i la humitat.

Densitat potencial. — Densitat que tindria l'aire portat a la pressió normal. La condició d'estabilitat de l'atmosfera és que la densitat potencial disminueixi en créixer l'altitud.

Depegrama. — Corba que en el TEFIGRA-

MA d'un sondatge representa les variacions del punt de rosada corresponents a les variacions de pressió.

Depressió. — Regió on la pressió atmosfèrica és més petita que als seus voltants. (Vid. CICLÓ.)

Depressió per capillaritat. — Quantitat en la qual resulta massa baixa la columna del baròmetre, per efecte de la capillaritat entre el mercuri i el vidre.

Depressió secundària. — Regió de mínima pressió relativa, anexas a una depressió principal, generalment en la meitat meridional d'aquesta. La depressió secundària pot ésser ben caracteritzada amb isòbares tanca-des, o només insinuar-se en la carta del temps per una distorsió de les isòbares en forma de gep o de bossa. Els temporals de llevant (NE.) de la costa catalana són molt sovint produïts per secundaris d'una depressió més important situada més al nord.

Desert. — Vasta regió en la qual el terreny no té saó suficient per a mantenir la vegetació. Moltes de les grans zones de deserts es troben en les zones anticiclòniques de la Terra.

Desglaç. — Lliquació del glaç. Cessació d'una glaçada.

Dessecació. — Desaparició de l'aigua d'un país per causes naturals, com és, per exemple, la disminució de les precipitacions.

Desviació. — a) Diferència o «apartament» entre cada observació i el valor promedi d'una sèrie d'elles. — b) Angle que forma la direcció del vent amb les isòbares.

- Dia cobert.** — Dia en el qual la nuvolositat mitja a les hores d'observació és de més de 8 dècimes de cel.
- Dia de glaçada.** — En les estadístiques climatològiques, se sol comptar com a dia de glaçada aquell en el qual el termòmetre dins l'abric normal baixa a 0° C. Es diu que «la glaçada és total» quan la temperatura màxima del dia no excedeix de 0° C.
- Dia de neu.** — Dia en el qual s'ha vist nevar.
- Dia de pluja.** — Dia durant el qual han estat recollits 0,2 mm. de pluja, o més. En les estadístiques climatològiques, i a aquest efecte, el dia se sol comptar a partir de l'hora d'observació normal del matí (ordinàriament, des de les 8 h. o les 9 h.). Quan hi ha la certesa que ha plogut, però la quantitat no arriba a 0,2 mm., es diu que ha estat un «dia de pluja inapreciable (o no mesurable)».
- Dia de precipitació.** — Període de 24 hores, comprès entre dues observacions sistemàtiques, en el qual el pluviòmetre ha recollit qualsevol de les formes de precipitació aquosa.
- Dia ennuvolat.** — Aquell en el qual la nuvolositat total mitja a les hores d'observació està compresa entre 2 i 8 dècimes. (Vid. ENNUVOLAT.)
- Dia-grau.** — Unitat de TEMPERATURA ACUMULADA per una planta, equivalent a 1° C. de temperatura mitja durant un dia.
- Dia serè.** — Tècnicament s'entén per dia serè aquell en el qual el promig de la quantitat de núvols a les hores d'observació és inferior a dues dècimes de cel.
- Diagrama adiabàtic (o termodinàmic).** Diagrama en el qual es representen els resultats d'un sondatge atmosfèric, referint-los a un sistema de coordenades pressió-temperatura, ja sien aquestes expressades en valors naturals, ja per alguna de les seves funcions. Com a línies de comparació el diagrama sol portar traçades les ADIABÀTIQUES SEQUES, i a vegades també les SATURADES.
- Diagrama aerològic.** — En general, línia que representa els resultats d'un sondatge i mostra la simultaneïtat dels valors de dues magnituds variables amb l'altitud. El diagrama més senzill és el que expressa la temperatura de l'aire en funció de l'altitud o de la pressió, referides a dos eixos cartesianes.
- Diagrama de Rossby.** — Diagrama termodinàmic en el qual són representades les propietats més constants de les masses d'aire: temperatura potencial parcial, temperatura equivalent potencial i quantitat de vapor (en grams) per quilogram d'aire sec.
- Diagrama energètic.** — Diagrama termodinàmic en el qual les àrees són proporcionals a l'energia.
- Diagrama pseudo-adiabàtic.** — Diagrama adiabàtic en el qual hi ha traçades les adiabàtiques saturades.
- Diatèrman.** — adj. Que deixa passar les radiacions calorífiques.
- Diatèrmància.** — Propietat de deixar passar les radiacions calorífiques.
- Difracció.** — Desviació de la llum del

seu camí rectilini en passar rasant la vora d'un obstacle.

Difusió de la llum. — Desviació dels raigs lluminosos en trobar les molècules de l'aire, i en general obstacles de dimensions més petites que les longituds d'ona. És un fenomen mecànicament diferent de la DIFRACCIÓ per cossos més grans que la longitud d'ona. És la difusió el fenomen que principalment produeix el color blau del cel (*scattering*, en anglès).

Difusió molecular. — a) Barreja lenta de dos fluids en contacte, per virtut de les mútues accions moleculars. b) DIFUSIÓ DE LA LLUM per les molècules de l'aire.

Difusió turbulent. — Barreja de dos fluids en contacte, per efecte dels remolins de turbulència. És un procés moltíssim més ràpid que la difusió molecular.

Dina. — Unitat de força en el sistema C. G. S. És la força que aplicada a la massa d'un gram li comunica una acceleració de 1 centímetre per segon.

Dipòsit del termòmetre. — BOLA DEL TERMÒMETRE.

Direcció. — La direcció del vent o dels núvols s'expressa per la del punt *d'on vénen*. Vent nord és un vent *que ve* del nord. Per convenció, les direccions s'expressen per les lletres inicials dels rumbos; l'oest es designa per la lletra W.

Discontinuitat. — Variació del valor d'un element meteorològic, en forma sobtada o en proporcions molt supe-

riors a la normal. (Vid. SUPERFÍCIE DE DISCONTINUITAT.)

Diürn. — Que fa referència al període d'un dia (variació diürna, corba diürna d'un element meteorològic).

Divergència. — Condició en la qual, en una àrea determinada de la superfície terrestre, surt més aire, per efecte del vent, del que hi penetra. Aquesta condició requereix l'existència d'un moviment descendent o de subsidència de l'aire.

Dorsal. — Prolongació d'un ANTICICLÓ, que en la carta del temps es presenta a vegades com una extensió del relleu isobàric en forma d'esquena d'ase, preferentment cap a la banda polar de les altes pressions. (Vid. FALCA D'ALTA PRESSIÓ.)

Draperies. — Vels lluminosos en forma de cortinatges que a vegades presenta l'aurora polar.

Drosògraf. — Drosòmetre inscriptor.

Drosòmetre. — Aparell per a mesurar la quantitat de rosada.

Durada de la insolació. — Temps durant el qual ha lluït el Sol (generalment, en un dia o en un any). En la pràctica, temps durant el qual ha estat impressionat l'aparell inscriptor de la insolació. Aquesta mesura és molt influïda per l'absorció atmosfèrica. L'HELIOGRAF de Campbell-Stokes deixa de marcar quan hi ha vels cirrosos un xic densos o quan el Sol és a menys de 5° d'altura sobre l'horitzó, malgrat que l'astre sia perfectament visible. Si s'usa com a inscriptor el TERMÒMETRE DIFERENCIAL de contactes elèctrics, la durada marcada per l'aparell és en-

cara més curta que la de l'heliògraf. Per aquest motiu, se sol afegir als resultats del termòmetre diferencial un terme de correcció determinat empíricament.

Eix d'una depressió. — Lloc geomètric dels centres de baixa pressió corresponents a les isòbares a diferents nivells.

Eixut. — a) Sequedat per manca de pluja. — b) Llarg període de dies sense precipitacions atmosfèriques («tongada d'eixut»).

Electricitat atmosfèrica. — L'electricitat de l'atmosfera, deguda a causes naturals.

Electròmetre. — Aparell per a mesurar la força electromotriu, especialment de l'electricitat estàtica.

Element. — Una qualsevol de les propietats de l'atmosfera, en un lloc o en un instant determinat.

Emagrama. — Diagrama energètic amb les coordenades temperatura i logaritme de la pressió.

Emissaris. — Núvols que precedeixen un sistema nuvolós viatger; principalment CIRRUS.

Enclusa. — Núvol que presenta en la part superior unes expansions laterals cirroses, que en perspectiva li donen la forma d'una enclusa. És forma freqüent dels CUMULONIMBUS quan es produeix la glaciació de llur cim.

Ennuvolat. — adj. En la pràctica, és costum anomenar ennuvolat aquell estat del cel en el qual la nuvolositat total és de 3 a 7 dècimes. (Vid. DIA ENNUVOLAT.)

Entropia. — Relació entre la quantitat

de calor que entra o surt d'un cos i la temperatura a la qual té lloc el procés. En l'atmosfera, les variacions de l'entropia de l'aire són proporcionals a les del logaritme de la seva TEMPERATURA POTENCIAL.

Envelliment d'una massa d'aire. — Canvi dels valors dels elements meteorològics dins una massa d'aire, per efecte de radiació, turbulència, contacte amb el terreny o la mar, etc.

Eòlic. — adj. S'aplica a l'acció del vent, en particular als efectes de la seva acció continuada (p. ex., erosió eòlica).

Equació de Poisson. — Equació que lliga la temperatura i la pressió de l'aire en una transformació adiabàtica:

$$\frac{T_1}{T_2} = \left(\frac{p_1}{p_2}\right)^{0,288}$$

Equació personal. — Diferència sistemàtica que hi ha entre els valors mesurats per un observador i els valors més probables de les magnituds mesurades.

Equador tèrmic. — Línia que passa pel mig de la faixa d'alta temperatura que existeix prop de l'equador geogràfic. La seva posició varia amb les estacions de l'any.

Equilibri condicional. — Situació en la qual el gradient tèrmic vertical és intermedi entre l'adiabàtic sec i l'adiabàtic saturat. En aquesta situació, l'aire sec és estable, i el saturat, inestable, de manera que l'estabilitat depèn del grau d'humitat.

Equilibri convectiu, indiferent o neutre. Situació en la qual una partícula

- d'aire en moviment vertical té sempre la mateixa densitat que l'aire ambient. Correspon al cas d'un **GRADIENT ADIABÀTIC** (sec o saturat, segons sia la humitat de la partícula).
- Equinocci.** — Una qualsevol de les èpoques de l'any en les quals són iguals les durades del dia i de la nit en tots els llocs de la Terra. Hi ha un equinocci de primavera (cap al 21 de març) i un de tardor (cap al 22 de setembre).
- Era (o període) glacial.** — Període geològic durant el qual el glaç ha cobert permanentment gran part dels continents.
- Erg.** — Unitat absoluta de treball en el sistema C. G. S. És el treball de 1 dina en el trajecte de 1 centímetre.
- Error de zero.** — Error que es porten les lectures d'un instrument per efecte de la defectuosa situació del zero de la seva escala.
- Escala telegràfica del vent.** — Modificació de l'escala de Beaufort, reduïda a 10 graus i acomodada a un codi de 10 xifres.
- Escala tercentesimal.** — Escala termomètrica en la qual la temperatura ve expressada afegint 273° a la temperatura centígrada. En els problemes meteorològics, és pràcticament igual a l'escala absoluta. (Vid. **TEMPERATURA ABSOLUTA**.)
- Escalar.** — adj. Qualitat d'una magnitud en la qual no intervé el concepte de «direcció».
- Escalfament dinàmic.** — Augment de temperatura produït per la compressió d'un gas. (Vid. **ADIABÀTIC**.)
- Escintilhòmetre.** — Aparell per a determinar el grau de llampurneig de les estrelles.
- Escissió.** — Divisió d'un corrent d'aire o d'un nucli de variació baromètrica.
- Escolament.** — **PERCOLACIÓ**.
- Escombrada d'aire polar.** — Irrupció de l'aire polar en la massa d'aire tropical, que produeix una interrupció del **FRONT POLAR**. Les escombrades d'aire polar penetren molt cap al sud, fins a confondre's amb els vents alisis.
- Escombrada de neu.** — Esdevé quan la neu, aixecada pel vent, és empesa molt baix sobre el terreny, sense que la visibilitat vertical en sigui sensiblement minvada. El moviment es fa gairebé en línia recta.
- Espectre del Brocken.** — Ombra de l'observador projectada en la boira. La difusió dels contorns i la consegüent tendència a atribuir a aquesta imatge una gran distància, produeix la il·lusió que es tracta de la presència d'un personatge gegantí.
- Esquelet.** — Nom genèric de les formes complicades dels cristalls de neu, disposats en estrelles de sis puntes fortament ramificades. Sembla que per a llur producció és necessari un alt grau de sobresaturació de l'aire relativament al glaç. Quan aquest grau de sobresaturació és petit, la sublimació és un procés més lent i els cristalls de la neu presenten formes més senzilles, de prismes hexagonals (plaques o agulles).
- Estabilitat.** — Condició d'equilibri que no és alterada per petits desplaçaments o pertorbacions. (Vid. **INESTABILITAT**.)

Estabilitat absoluta. — Condició en la qual l'aire es troba en equilibri estable, qualsevol que sia el seu estat higromètric, per ésser el gradient tèrmic vertical inferior a l'adiabàtic saturat.

Estació. — Lloc on es fan observacions meteorològiques regulars. (Vid. OBSERVATORI.)

Estació de les pluges. Estació seca. — Períodes d'algunes setmanes, almenys, de durada, caracteritzats respectivament per pluges o sequedat continuades, quan aquests períodes esdevenen tots els anys a la mateixa època.

Estacions de l'any. — Són quatre: primavera, estiu, tardor i hivern, que comencen respectivament els dies 21 de març, 21 de juny, 23 de setembre i 21 de desembre. En Meteorologia és costum, als efectes de l'estadística, atribuir a cada estació tres mesos sencers, de manera que la primavera comprèn març, abril i maig; l'estiu, juny, juliol i agost; la tardor, setembre, octubre i novembre, i l'hivern, desembre, gener i febrer. A l'hemisferi austral de la Terra les estacions vénen defasades de mig any en relació amb l'hemisferi nord.

Estat del cel. — *a)* Fracció de cel tapada pels núvols, estimada en dècimes del cel visible des del lloc (0 = ras, 10 = cobert totalment de núvols). (Vid. NUVOLOSITAT.) — *b)* En l'Atlas internacional dels núvols s'anomena «estat del cel» la combinació d'espècies de núvols visibles, en relació amb els SISTEMES NUVOLOSOS.

Estat de la mar. — Classe i dimensions de les onades, segons una escala convinguda per l'Organització meteorològica internacional. Els nostres mariners donen a l'estat de la mar noms poc uniformes. Els que s'acosten més, en general, a les designacions de l'escala de Douglas són:

- 0 = mar calma
- 1 = mar plana
- 2 = mar arrissada o mar bonança
- 3 = marutxell
- 4 = marejada
- 5 = maror o mar grossa
- 6 = mar brava
- 7 = mar de capa
- 8 i 9 = mar desfeta.

Sobre els noms que donen els pescadors a l'estat de la mar, es pot consultar el *Vocabulari de pesca* d'E. Roig i J. Amades (*Butlletí de Dialectologia Catalana*, gener-desembre 1926).

Estat del temps. — Conjunt de circumstàncies que caracteritzen la situació atmosfèrica en un moment i en un lloc determinat. En els METEOS internacionals figuren com a dades importants l'estat del temps *actual* i el del *passat* (de les darreres hores). En particular són tinguts en compte, per a definir l'estat del temps, el vent i els HIDROMETEORS.

Estat del terreny. — Dada que figura en molts de meteos i que s'especifica d'acord amb un codi internacional.

Estat higromètric. — Nom antiquat de la HUMITAT RELATIVA.

Estatoscopi. — MICROBARÒGRAF que té com a òrgan sensible una bateria

de càpsules de Vidi sense buidar, l'interior de les quals està en comunicació amb l'atmosfera, i l'espai exterior, que és una caixa tancada, s'hi pot posar cada vegada que la ploma inscriptora de l'aparell arriba a un dels extrems de la gràfica.

Estegrama. — Corba de la temperatura del termòmetre humit, en el tefigrama d'un sondatge atmosfèric.

Estel. — GRUA.

Estel fallidor. — METEOR.

Estepa. — Gran planúria amb herba, però sense arbres, característica dels climes SEMI-ÀRIDS.

Estiu. — Una de les estacions de l'any, que en Meteorologia comprèn (a l'hemisferi nord) els mesos de juny, juliol i agost.

Estiuet de Sant Martí. — Període de bon temps temperat que, segons la dita popular, esdevé cada any cap a la diada de Sant Martí (11 de novembre). Essent freqüents a Catalunya les variacions del temps durant la tardor, qualsevol tongada de bonança i de tebior propera al 11 de novembre es pot prendre com a «estiuet de Sant Martí».

Estrat. — Forma catalanitzada del mot STRATUS, usada freqüentment en la conversació.

Estratificació. — Distribució d'alguna propietat de l'aire en gruixes aproximadament horitzontals, de manera que la variació d'aquella propietat té lloc gairebé exclusivament en direcció vertical.

Estratocúmul. — Forma catalanitzada

del mot STRATOCÚMULUS, usada freqüentment en la conversació.

Estratosfera. — Regió superior de l'atmosfera, de gradient tèrmic molt petit o nul, en la qual, per consegüent, és molt gran l'estabilitat vertical, i no hi ha fenòmens de convecció. Per aquest motiu se li ha donat també el nom de *capa advectiona*. El límit inferior de l'estratosfera és variable; ordinàriament, es troba entre els 10 i els 11 Km. d'altitud.

Estuf. — Calor, pluja, etc., de gran intensitat i poca durada. S'aplica principalment als grans ruixats sobtats (pluja d'estuf, estuf d'aigua). (Patxot: *Meteorologia catalana*.)

Evaporació. — Transformació de l'aigua o el glaç en vapor aquós (a la temperatura ambient, o per sota del punt d'ebullició).

Evaporímetre. — Aparell per a mesurar la quantitat d'aigua que s'evapora en l'atmosfera en un cert temps.

Evicció. — Arrossegament d'una massa d'aire primitivament en calma, per una altra dotada de moviment, o per cossos també en moviment que penetren en el seu interior. L'ascensió convectiva de l'aire calent, la caiguda de la pluja, l'estimbada d'una allau, poden determinar en l'aire proper moviments d'evicció. També és arrossegada en evicció la zona turbulent de transició d'una superfície frontal, per la massa d'aire més ràpida.

Expansió. — Augment de volum d'un gas, generalment per efecte de l'aug-

ment de temperatura o per disminució de la pressió.

Exposició. — a) Manera d'estar col·locat un instrument en relació amb els fets que ha de mesurar o revelar. — b) Situació i orientació d'una estació meteorològica en relació amb els mateixos fets.

Exsicació. — Disminució de la humitat d'un lloc per causes artificials; per exemple, per devastació dels boscos.

Extinció. — Disminució progressiva de la intensitat de la llum i de les altres radiacions solars, tant com van travessant l'atmosfera.

Extrems. — adj. Es diu dels valors màxim i mínim d'un element meteorològic.

Factor d'enterboliment. — Nombre que mesura el grau en què minva la intensitat de la llum en travessar una massa d'aire, no solament per efecte de l'extinció per les molècules, sinó també per totes les altres causes (turbulència, pols, etc.). (Vid. COEFICIENT D'EXTINCIÓ.)

Factor de refredament de l'aire. — Nombre de calories per cm^2 i per minut, o per segon, que perd un cos negre a 37°C . per efecte del seu contacte amb l'aire. S'usa en Climatologia mèdica per a definir l'acció refrigerant de l'atmosfera sobre el cos humà.

Factor de tenuïtat. — Relació entre la densitat de l'aire a la pressió actual i a la TEMPERATURA BALÍSTICA, i la densitat de l'aire en CONDICIONS NORMALS.

Factor de transmissió. — Nombre que mesura la proporció en la qual pas-

sa a través de l'aire una radiació sotmesa a l'absorció molecular. És el valor $q = e^{-k}$ de la fórmula $I = I_0 e^{-km}$ que dona la intensitat I de la radiació després d'haver travessat una massa m d'aire.

Falca d'alta pressió. — Regió d'alta pressió amb isòbares en forma de V invertida, que, com a prolongació d'un anticicló, s'introdueix entre dues depressions properes l'una a l'altra. (Vid. DORSAL.)

Fals cirrus. — Cirrus després del cim d'un cúmulonimbus. El qualificatiu de *fals* no és justificat, i en l'actual classificació dels núvols se li dona el nom de *cirrus nothus* (Ci not).

Fals Sol. — Taca de llum, blanca o iridada, que per les seves dimensions fa l'efecte com si es veiés el Sol al través d'un cos translúcid. En aquest grup d'imatges es poden incloure els PARHELIS, ANTHELIS, PARANTHELIS, etc.

Falla. — Buit, en una sèrie d'observacions sistemàtiques, degut a no haver-se efectuat o a haver-se perdut la corresponent a una data o hora determinada.

Família de ciclons. — Grup de ciclons successius, generalment de 3 a 6 individus, que formen com un tren d'ones en el front polar, entre dues ESCOMBRADES d'aire polar cap a les baixes latituds.

Fase de neu. — En Física de l'atmosfera, aquell estat de l'aire saturat en el qual la condensació del vapor d'aigua esdevé tota en forma de neu (SUBLIMACIÓ), per ésser la temperatura bon xic inferior a 0°C .

Fase de pedregada. — Estat de l'aire sa-

turat en el qual es troben en presència gotes líquides i grans de glaç. La temperatura hi és poc diferent de 0° C.

Fase de pluja. — Estat de l'aire saturat en el qual s'està condensant el vapor d'aigua a temperatura superior a 0° C.

Fase seca. — En Física de l'atmosfera, aquell estat de l'aire en el qual aquest no arriba a la saturació.

Fata Morgana. — Nom italià introduït en el llenguatge meteorològic internacional per a designar una forma de MIRATGE en la qual es produeixen imatges múltiples dels objectes llunyans, algunes allargades i altres invertides.

Fenologia. — Estudi de les èpoques de l'any en les quals esdevenen els fenòmens naturals dels animals i de les plantes. En Meteorologia agrícola, se sol afegir a aquest estudi el de les èpoques de les feines del camp i de les collites.

Fenomen òptic. — El que és produït per la manera de propagar-se la llum en l'atmosfera. L'antiga denominació de *meteor òptic* tendeix a desaparèixer.

Fenòmens d'halo. — En general, s'anomenen així tots els fenòmens òptics produïts per refracció o reflexió de la llum del Sol o de la Lluna en els cristallets de glaç que constitueixen els vels cirrosos. Els més freqüents són l'halo de 22°, l'arc tangent superior i els parhelis (o paraselenes).

Floc de neu. — Reunió molt flonja de cristallets de neu, formant com un borralló que cau lentament.

Floració. — En Fenologia, s'entén per *data de la floració* d'una planta el dia que la primera flor mostra els seus estams i les altres estan francament a punt de badar-se. Per excepció, la data de floració de l'avel·laner és el dia que la primera flor femella mostra el seu pistil, estant les altres a punt d'obrir-se.

Foc de Sant Telm (anomenat també *Llum de Sant Telm, de Sant Marçal o de Sant Antoni*). — Descàrrega elèctrica en forma de petit plomall lluminós, que en temps de tempesta s'observa a vegades al cim dels objectes prominents (pals de les naus, arbres o rocams alts a muntanya). Segons la narració d'un tifó del mar de la Xina feta per W. Dampier, navegant anglès del segle XVII, i reproduïda per Sir Napier Shaw en el seu *Manual of Meteorology*, els tripulants designaven el foc de Sant Telm amb el nom de «Corpus sant». En opinió de Dampier, «Corpus sant» era un nom d'origen espanyol o portuguès. Evidentment no és castellà ni basc, i tal com està escrit, tot fa creure que es tracta d'un nom provinent dels antics mariners catalans. El Dr. Filgueira, Director del Museu de Pontevedra, creu que l'origen d'aquesta designació podria cercar-se en la de «corpo santo», que és el nom amb el qual ha estat venerat pels gallecs el cos de Sant Telm, enterrat a Tuy, o bé en els «corpi santi», nom que alguna vegada s'ha donat a Itàlia als focs follets dels cementiris. En quant al nom de Sant Telm, Sant Temme o Sant

Erme, és opinió molt estesa que és una corrupció del de Sant Erasme, antic advocat dels mariners mediterranis contra les tempestats. La similitud d'advocacions hauria estat molt després la causa d'atribuir el nom de Sant Telm al sant enterrat a Tuy, que fou en vida fray Pedro González.

Fogony. — «Vent calent que fon la neu (Sort, Andorra).» Aquesta definició que el Dr. Griera inserta en el seu treball *Els noms dels vents a Catalunya*. En Joan Amades (*Butll. Dialect. Cat.*, XVIII, 1930) la precisa en la forma: «Vent calent que sol succeir a una pluja o una nevada (Alentorn, Sort)». Encara que en aquestes definicions el caràcter catabàtic no queda precisat, ni tampoc la precipitació prèvia «a l'altra banda de la serra», creiem, com el Dr. Griera, que el *fogony* i el *föhn* són dos noms d'igual origen i designen la mateixa cosa, i que sens dubte es pot donar l'un com a traducció exacta de l'altre, sens perjudici de conservar el nom de *föhn* en el llenguatge purament científic, per ésser ja universalment acceptat.

Föhn. — Vent descendent, calent i sec, que bufa a sotavent d'una serralada. El nom, procedent de la regió alpina i de l'Alemanya meridional, ha estat introduït en el llenguatge meteorològic internacional per a expressar tots els vents catabàtics escalfats per fenòmens de precipitació prèvia (transformació PSEUDO-ADIBÀTICA), esdevinguda principalment al costat de sobrevent d'una serra-

lada. Tot i acceptant el nom *föhn* en el llenguatge científic, potser sia més propi en el vulgar el nom de FOGONY.

Foliació. — En Fenologia s'entén per *data de la foliació* d'una planta perenne el dia que esclata el primer brot, estant simultàniament els altres a punt d'obrir-se.

Follet. — Vid. BARRUFET.

Força ascensional. — Pes, inclòs el seu pes propi i el dels accessoris, que un globus o aeronau pot emportar per efecte de la diferència entre la densitat mitja del globus i anexas i la de l'aire. En la tècnica de l'observació de globus pilots, és costum anomenar força ascensional el pes que el globus pot aixecar independentment del seu propi.

Força del vent. — Velocitat del vent, particularment si és expressada en graus de l'escala de Beaufort o en els de l'escala telegràfica.

Força desviant. — Força de Coriolis que actua desviant els corrents atmosfèrics cap a la dreta (cap a l'esquerra a l'hemisferi sud), i és deguda al moviment de rotació de la Terra. (Vid. DEFLEXIÓ.)

Fosca. — En general, la manca de llum del dia. Més particularment expressa el temps que transcorre entre la fi del crepuscle civil i la de l'astronòmic, al vespre (hora de la fosca), o entre el començament de l'astronòmic i el del civil, al matí.

Fosforescència. — Producció de llum en l'aigua de mar, pels éssers vivents fosforescents.

Fotoperiodisme. — Influència de la du-

- rada de la claror del dia en la creixença de les plantes. Per a cada planta hi ha una durada del dia crítica, que separa les condicions favorables a la floració i fructificació de les que tendeixen a produir una creixença vegetativa; aquesta separació ve determinada per les condicions d'INSOLACIÓ de l'habitat originari de la planta en estat silvestre.
- Fracció d'insolació.** — Relació entre les hores que lluu realment el Sol i les que lluiria si no hi hagués núvols i l'aire fos perfectament transparent.
- Fracció de saturació.** — HUMITAT RELATIVA.
- Fracto-** — Prefix que es posa al nom d'alguns núvols per a indicar que són de formes esqueixades.
- Freqüència.** — Nombre de vegades (nombre absolut, o, millor, tant per cent dins el total d'observacions), que en un llarg període de temps és observat un fenomen o un valor determinat d'un element meteorològic o de les seves desviacions.
- Fricció.** — En Meteorologia se sol anomenar fricció el conjunt d'accions que la superfície de la terra i dels mars exerceix en la velocitat, la direcció i la textura del vent.
- Frigorímetre.** — Aparell que serveix per a determinar el poder refrigerant de l'aire, mesurant l'energia elèctrica que és necessària per a conservar a 37° C. la temperatura d'una esfera metàl·lica negra.
- Front.** — Línia de separació, a ran de terra, entre dues masses d'aire d'origen o de propietats diferents, en particular entre una d'aire calent i una altra d'aire fred. (Vid. CAP.)
- Front calent.** — Front que separa una massa d'aire calent que avança i una altra d'aire fred sobre la qual aquella cavalca.
- Front fred.** — Línia que a ran de terra limita una massa d'aire fred que avança empenyent-ne una de calenta. Sovint s'anomena també front fred tota la superfície de separació (superfície frontal) entre ambdues masses, en la qual solen produir-se fenòmens tempestosos.
- Front fred secundari.** — Front fred que dins l'aire polar d'una depressió segueix el front fred principal i va acompanyat molt sovint de torbades i trons.
- Front polar.** — Línia de discontinuïtat, generalment ondulada i amb grans interrupcions, que separa els vents del NE. d'origen polar, dels del SW. procedents de les baixes latituds. Les seves ondulacions constitueixen les DEPRESSIONS mòbils de la zona temperada.
- Front superior.** — Discontinuïtat que en les depressions ocluses es conserva encara en les capes altes de l'atmosfera, en forma generalment de front fred.
- Frontogènesi.** — Procés de formació d'un front de discontinuïtat.
- Frontolisi.** — Procés de desaparició d'un front, per restabliment de la continuïtat.
- Frontologia.** — Estudi de les propietats i evolució dels fronts de discontinuïtat.
- Fumeres.** — Glopades nombroses i eff-

meres de boira, d'alguns centímetres fins alguns metres d'alçària, que s'aixequen de la superfície del mar i després desapareixen, produint un espectacle com si el mar estigués a punt de bullir. Es formen en particular quan un TERRAL molt fred s'estén damunt el mar relativament calent. A Catalunya són típiques les fumeres matinals de la badia de Blanes, observables durant l'anticicló d'hivern.

Fusos horaris. — Fusos de la superfície terrestre, comprès cadascun d'ells entre dos meridians que disten 15° (o bé $7,5^\circ$) l'un de l'altre. Han estat adoptats per a unificar l'hora legal en grans extensions, de manera que en passar d'un fus al seu veí l'hora legal canvia exactament en 1 hora (o bé en 30 minuts). (Vid. TEMPS LEGAL.)

Ganxo de tempesta. — Petita prominència de la corba del barògraf, situada generalment en el lloc més baix d'una caiguda de pressió. És deguda al pas d'una tempesta o d'una línia de torbonades. Els alemanys en diuen «nas de tempesta», expressió més gràfica, perquè no es tracta d'una pertorbació «ganxada» del barograma, sinó d'una petita pujada seguida d'una davallada.

Garbí. — Vent del SW. o del SSW. Aquest nom s'aplica principalment a la MARINADA que ve del rumb esmentat («el garbí, a les set se'n va a dormir»). Si és un vent general del SW. s'anomena LLEBEIG.

Garbinada. — Vent fresc de garbí.

Gas. — Fluid que pot expandir-se inde-

finidament per efecte de la disminució de pressió. D'un gas ideal que obeís exactament les lleis de Mariotte i de Gay-Lussac, se'n diu GAS PERFECTE.

Gebrada. — Dipòsit general de gebre damunt els objectes.

Gebratge. — Fet de dipositar-se GEBRE damunt els objectes que es troben dins un núvol en sobrefusió. S'aplica especialment al cas dels avions que volen dins un núvol de tals condicions.

Gebre. — a) Cristalls de glaç que es dipositen de les boires i en temps fred (temps de boira), principalment sobre les superfícies verticals, majorment en les puntes i arestes dels objectes, i que, creixent cara al vent, poden formar gruixes d'una espessor considerable, amb l'estructura de la GELADA. El procés de formació és probablement anàleg al del CALABRUIX. — b) Masses de glaç, el dipòsit de les quals es fa com en el cas precedent, però que provenen de boirades humides o de roïnes en sobrefusió, de manera que llur estructura és anàloga a la de la CALAMARSA. Ambdues formacions, a) i b), esdevenen particularment a muntanya. — c) Com en b), però degut al pas de l'aire calent i humit prop dels objectes que estan encara a sota de 0° . — d) En alguns llocs de Catalunya, en diuen *gebre* de la GELADA. És preferible no confondre els dos conceptes.

Gelada. — Cristalls de glaç que durant les fortes radiacions nocturnes es formen damunt les herbes i en ge-

- neral damunt els objectes mals conductors de la calor, els quals es refreden, per sota de 0° C., fins al punt de rosada de les capes més baixes de l'aire.
- Gelada envidriada.**—Gruixa homogènia de glaç transparent que es diposita el mateix a les superfícies verticals que a les horitzontals, i és deguda a pluja o a roïna en sobrefusió.
- Gelada negra.** — Vid. ROSTIR-SE LES PLANTES.
- Gelera.** — Lloc on la neu no es fon en tot l'any. (*Diccionari general.*)
- Geofísica.**—Estudi dels fenòmens físics naturals que esdevenen a la terra, a l'atmosfera i al mar. Una de les seves branques és la Meteorologia.
- Geopotencial.**—Potencial del camp gravitatori terrestre. Se sol prendre com a zero d'aquest potencial el del nivell del mar.
- Geostròfic.** — Vid. VENT GEOSTRÒFIC.
- Glaç.** — Aigua congelada.
- Glaçada.** — El fet de glaçar-se l'aigua dels reguerons, basses, etc., per un refredament de l'ambient. (*Diccionari general.*) El fet de glaçar-se la saó de la terra per efecte del fred. Convé no aplicar aquest nom a la GELADA, a fi de distingir els dos fenòmens, que són diferents. (Vid. DIA DE GLAÇADA.)
- Glaçar.** — *a)* Baixar la temperatura a sota de 0° C. — *b)* Formar-se glaç a la superfície de l'aigua quieta. Els fenòmens *a)* i *b)* són diferents, car l'aigua en petites gruixes pot glaçar-se ja des dels 3° C. de temperatura de l'aire, a causa del fred degut a l'evaporació.
- Glacera.** — Massa de glaç formada en una regió de neus perpètues i que es mou lentament rost avall. (*Diccionari general.*)
- Glaciació.** — *a)* Congelació. — *b)* Dipòsit o formació de glaç procedent del vapor d'aigua atmosfèric.
- Globus pilot.** — Petit globus de cautxú, que es deixa anar lliure, ple d'hidrogen, a fi d'observar els vents superiors.
- Globus sonda.** — Globus de cautxú, lliure, més gran que un globus pilot, senzill o acoblat de dos en dos, amb el qual s'eleva un meteorògraf en l'atmosfera.
- Glòria.**—Conjunt de cercles concèntrics i acolorits que envolten l'ombra del cap de l'observador projectada en un banc de boira.
- Golfada.** — Mal temps i mala mar radicats en un golf o procedents d'ell. Especialment es diu del Golf del Lleó.
- Gotellada.** — Pluja de curta durada, de gotes grosses i espaiades. (*Diccionari general.*) Menys important que el RUIXAT, com aquest ho és menys que el XÀFEC.
- Gradient.** — Pendent. En Meteorologia, disminució d'un element meteorològic per unitat de distància, comptada normalment a les superfícies o a les línies d'igual valor d'aquell element. Com magnitud vectorial que és, admet la descomposició en diverses direccions (vertical, etc.). Són especialment importants en Meteorologia el gradient horitzontal de pressió comptat normalment a les LÍNIES ISÒBARES, i el gradient verti-

cal de temperatura. Del primer se'n diu senzillament *gradient isobàric* i es mesura en mil·libars per 100 Km. o per grau de cercle màxim terrestre (111 Km.). Del segon se'n diu *gradient tèrmic* i es compta en graus centígrads de disminució per 100 metres d'altitud.

Gradient adiabàtic. — Gradient tèrmic vertical, en l'atmosfera lliure, de 0,98° C. per 100 metres, que correspon a l'ascensió adiabàtica de l'aire sec. A vegades es dona el mateix nom al gradient tèrmic corresponent a l'ascensió adiabàtica de l'aire saturat.

Gradient autoconvectiu. — Vid. INESTABILITAT MECÀNICA.

Gradient del potencial elèctric (o abreujadament, *gradient elèctric*). — Variació del potencial elèctric de l'atmosfera amb l'altitud. El seu valor és molt variable, entre límits amplíssims; a les planúries i en bon temps, és de l'ordre de 100 volts per metre.

Gradient normal. — Gradient tèrmic vertical de 0,65° C. per 100 metres, que és el que en promig es troba a la TROPOSFERA.

Gradient superadiabàtic. — Gradient tèrmic vertical superior a l'adiabàtic. Com més excedeix d'aquest, més inestable és l'equilibri atmosfèric; per aquest motiu, del gradient superadiabàtic se'n diu també *gradient inestable*.

Granets de glaç. — Granets transparents, durs com el glaç, de 1 a 4 mm. de diàmetre. Quan cauen sobre un sòl dur, reboten. Són produïts per go-

tes de pluja que, en travessar una gruixa d'aire fred, s'hi han congelat.

Grau de refredament. — FACTOR DE REFREDAMENT.

Grau higromètric. — HUMITAT RELATIVA.

Gravetat normal. — Valor de l'acceleració deguda a la gravetat, als 45° de latitud geogràfica i al nivell del mar. Aquesta acceleració és de 980,66 centímetres/seg.², i és la que es pren com a tipus per a la reducció de la pressió atmosfèrica observada amb un baròmetre de mercuri.

Gregal. — Vent del NE.

Grop, gropada. — Tempestat congriada sobtadament; cop de vent i d'aigua impetuós. (*Diccionari general.*) A l'Empordà anomenen *gropada* els paroxismes de la tramuntana.

Grua (o estel). — Artefacte, fet generalment de trossos de tela a tall de veles i retingut per un cordill o fil metàl·lic, que s'enfila en l'atmosfera per l'efecte del vent. En Meteorologia se solen usar els estels per a portar METEORÒGRAFS a l'atmosfera lliure.

Halo. — Cercle lluminós, de 22° de radi, a l'entorn del Sol o de la Lluna. És produït per la refracció de la llum en els cristallets de glaç que voleien en l'atmosfera. En general, s'anomenen FENÒMENS D'HALO tots els fenòmens òptics produïts per refraccions i reflexions de la llum en els esmentats cristalls. Entre aquests fenòmens figura un *halo* de 46° de radi, concèntric amb el primer i rares vegades visible. — El nom d'*halo*, com internacional que és, és el més indicat per a designar els dos

cercles abans esmentats, però en català vulgar, de l'halo de 22°, que és el més freqüent, se'n diu *rotllo*, *rodona* o *era*.

Harmattan. — Vent sec i polsós que bufa del NE. durant l'hivern boreal a les costes del Golf de Guinea.

Heliograf. — Aparell on s'inscriu fotogràficament la DURADA DE LA INSOLACIÓ.

Heliògraf. — Aparell per a registrar la DURADA DE LA INSOLACIÓ. En el de Campbell-Stokes, que és avui el més estès, una esfera de vidre produeix una petitíssima imatge del Sol damunt una cartolina i la crema en el punt on es forma la imatge.

Heliotermòmetre. — Instrument constituït per un termòmetre ordinari que té el dipòsit dins una esfera de metall ennegrida exteriorment. Exposat al Sol, marca una temperatura propera a la que pot assolir-se sota dels vestits negres. Serveix per a judicar si els malalts poden romandre immobilitzats al Sol sense sofrir temperatures excessives.

Hidrometeor. — Qualsevol dels fenòmens meteorològics en els quals intervenen d'una manera essencial els canvis d'estat del vapor d'aigua.

Hidròmetre. — Instrument per a mesurar la densitat de l'aigua de mar.

Hidrosfera. — Massa d'aigua que cobreix en part la superfície terrestre: conjunt dels oceans i mars.

Higrògraf. — Aparell inscriptor de la humitat atmosfèrica.

Higròmetre. — Instrument per a mesurar la humitat de l'aire (higròmetre de cabell, de condensació, etc.).

Higroscopi. — Instrument per a judicar d'una manera aproximada si el grau higromètric de l'aire és més o menys elevat.

Hipsòmetre. — Aparell amb el qual es determina l'altitud d'un lloc (més concretament, la pressió atmosfèrica) observant la temperatura d'ebullició de l'aigua.

Histograma. — Representació gràfica de les FREQUÈNCIES dels diferents valors d'un element variable.

Hivern. — Una de les estacions de l'any, que en Meteorologia comprèn (per a l'hemisferi nord) els mesos de desembre, gener i febrer.

Holostèric. — adj. ANEROIDE.

Humitat. — En el llenguatge vulgar, estat de l'atmosfera quan la humitat relativa és molt alta. En Meteorologia, s'aplica aquest nom acompanyat d'un adjectiu que precisa una funció de la quantitat de vapor d'aigua contingut en l'aire; quan aquest adjectiu és suprimit, s'entén que es tracta de la HUMITAT RELATIVA.

Humitat absoluta. — Quantitat de vapor aquós, en grams, contingut en un metre cúbic d'aire.

Humitat específica. — Pes, en grams, del vapor d'aigua contingut en 1 Kg. d'aire humit.

Humitat relativa. — Relació entre la quantitat de vapor d'aigua contingut en un volum d'aire i la que aquest contindria si estigués saturat. S'expressa en tant per cent (0 = sequedat absoluta; 100 = saturació).

Humitat relativa fisiològica. — Humitat relativa que tindria l'aire si amb la mateixa quantitat de vapor d'aigua

tingués la temperatura de la pell humana (36,5° C.).

Huracà. — *a*) Vent violent produït pels ciclons tropicals; més especialment pels del Mar de les Antilles. — *b*) El conjunt del cicló. — *c*) En l'escala de Beaufort, vent amb una velocitat mitja de més de 34 metres per segon.

Iceberg (pron. àisberg). — Nom d'origen nòrdic, universalment adoptat per a designar els grans blocs de glaç flotant en l'oceà, procedents de les glaceres o de les barreres de glaç circumpolars.

Indicatiu. — Xifra o grup de xifres (o de lletres) que en un METEO serveixen per a indicar l'estació a la qual es refereixen les dades.

Inèrcia. — Qualitat que tenen en general els aparells de mesura, de trigar a indicar les variacions de l'element que han de mesurar. (Vid. RETARD.)

Inestabilitat. — Condició de l'aire que lleument separat de la seva posició d'equilibri, continua el desplaçament iniciat. S'aplica principalment a la inestabilitat vertical.

Inestabilitat absoluta. — Condició en la qual el gradient tèrmic vertical és SUPERADIABÀTIC, o sia superior al gradient adiabàtic de l'aire sec.

Inestabilitat condicional. — Vid. EQUILIBRI CONDICIONAL.

Inestabilitat convectiva. — Condicions de temperatura i humitat en les quals una capa d'aire primitivament estable esdevé, en cas de convecció, inestable en relació amb l'aire saturat.

Inestabilitat latent. — Condició de l'aire en equilibri PSEUDO-LÀBIL.

Inestabilitat mecànica. — Situació at-

mosfèrica en la qual la convecció es produeix sense necessitat d'impuls inicial, a causa d'ésser la densitat de l'aire creixent amb l'altitud (el gradient vertical de temperatura, superior a 3,42° C. per 100 metres). A la inestabilitat mecànica s'ha donat també el nom d'estat d'AUTO-CONVECCIÓ.

Infiltració. — PERCOLACIÓ.

Insolació. — *a*) Fet de lluir el Sol. Algunes vegades expressa la DURADA DE LA INSOLACIÓ, que sol mesurar-se en hores i fracció d'hora. — *b*) Quantitat de radiació solar rebuda per una superfície.

Integral tèrmica. — Suma de les temperatures mitges diàries, compresa entre dues fases importants del cicle vegetatiu d'una planta. Es compta en DIES-GRAUS. (Vid. TEMPERATURA ACUMULADA.)

Intercanvi d'aire. — La barreja d'aire entre llocs més o menys llunyans, per efecte dels vents, de la convecció i la turbulència.

Interdiürn. — adj. D'un dia a l'altre, entre dos dies consecutius. Es diu de les variacions d'un element meteorològic, o dels canvis en les cartes del temps, que tenen lloc d'un dia al següent a la mateixa hora.

Interval. — *a*) Regió compresa entre dos sistemes nuvolosos, amb cel clar o poblat solament de núvols locals. — *b*) Increment de temps al qual es refereix la variació d'un element meteorològic.

Inversió (abreviació de «inversió de temperatura»). — *a*) Gran disminució o canvi de signe del GRADIENT

- TÈRMIC** vertical en algun lloc de l'atmosfera. — *b*) La regió en la qual té lloc la inversió. — *Inversió superior* = Tropopausa.
- Ion.** — Qualsevol de les dues parts, carregades d'electricitats contràries, en les quals es descompon una molècula per efecte de la dissolució o altres accions físiques.
- Ionització.** — Producció o existència de ions a l'atmosfera.
- Ionosfera.** — Regió superior de l'atmosfera, per damunt dels 100 Km., en la qual els gasos estan molt ionitzats i la temperatura sembla ésser-hi ràpidament creixent amb l'altitud.
- Iridescència o irisació.** — Coloració iridada d'alguns núvols mitgencs o alts. Se la considera produïda per la difracció de la llum solar o lunar, en rasar les gotetes líquides sobrefoses o els cristallets de glaç.
- IsaHobares.** — adj. Línies que en la carta del temps passen per tots els punts en els quals la variació de pressió en un cert període (3 h., 6 h., etc.) ha estat la mateixa.
- IsaHotermes.** — adj. Línies que en la carta del temps uneixen punts on la variació de temperatura en un interval de temps donat, ha estat la mateixa.
- Isanòmales.** — adj. Línies que en un mapa passen per tots els punts d'igual ANOMALIA (p. ex., d'igual anomalia tèrmica en relació amb la temperatura mitja del paral·lel terrestre respectiu).
- Isentròpic.** — adj. Que té lloc sens variació de l'ENTROPIA. (*Superfície isentròpica* = Superfície d'igual entropia.)
- Iso.** — Prefix que significa «igual» i s'usa, unit a altres mots, per a designar les línies o superfícies en les quals algun element meteorològic té el mateix valor.
- Isòbar (o isobàric).** — adj. D'igual pressió atmosfèrica. (*Línies isobàriques* = línies d'igual pressió; RÈGIM ISOBÀRIC = manera com estan distribuïdes les pressions.)
- Isobrontes.** — adj. Línies que uneixen els punts pels quals passa simultàniament una línia de tempestes.
- Isògones (del vent).** — adj. Línies que passen pels punts on el vent té la mateixa direcció relativament als punts cardinals. En el mètode de Sandström, llur traçat és una operació prèvia per al de les LÍNIES DE CORRENT.
- Isograma.** — Mapa en el qual ha estat dibuixat un sistema d'ISOLÍNIES.
- Isohietes.** — adj. Línies que passen per punts d'igual quantitat de precipitació aquosa.
- Isolínies.** — Nom genèric de les línies que en un mapa uneixen punts on és igual el valor d'algun element meteorològic. La terminologia de les isolínies, gairebé tota d'etimologia grega, és molt vasta; però són molts els noms d'aquesta classe que estan pràcticament en desús. A més, amb poc d'esforç es pot deduir per a cadascun, si es vol, la forma catalana escaient. Es pot veure una relació molt completa d'aquestes famílies de línies (*isograms*) en un treball del professor C. F. Talman publicat en

la *Monthly Weather Review* dels Estats Units (abril del 1917, pàgines 195-198), o bé en el del R. P. Selga *Vocabulario de líneas meteorológicas*, publicat en el Butlletí de la Sociedad Astronómica de España y América, núms. 153 a 159. Al *Lexique météorologique* en consten també en gran nombre.

Isòmeres o isomèriques. — adj. Es diu de les línies que uneixen els punts per als quals l'anomalia mensual, anual, etc., de pluja té el mateix valor, comptat en tant per cent de la pluja normal.

Isonefes. — adj. Línies que uneixen els punts de la Terra que tenen la mateixa nuvolositat mitja.

Isopícnic. — adj. D'igual densitat. — *Superfícies isopícniques* = Superfícies que passen pels punts on l'aire té la mateixa densitat. — *Nivell isopícnic* = altitud (d'uns 8 Km.) a la qual són petites les variacions de densitat de l'aire.

Isopletes. — adj. Línies que en una gràfica passen per punts corresponents a un determinat valor d'un element meteorològic, quan aquest és referit a dues variables independents, una de les quals, generalment, és el temps (p. ex., temperatura per a cada hora del dia i cada època de l'any). Quan la gràfica és una representació cartesiana, les isopletes vénen a ésser com les corbes de nivell d'un mapa topogràfic.

Isostèric. — adj. D'igual volum específic. Coincideix en significat amb **ISOPÍCNIC**.

Isoterma (o isotèrmica). — adj. Línia

que passa per punts d'igual temperatura (de l'aire o de l'aigua de mar).

Jarovització (Vernalització). — Procediment per a modificar algun dels PERÍODES CRÍTICS d'una planta (en particular del blat) a fi d'alterar el seu cicle vegetatiu en vistes a una fructificació precoç o al defasatge en relació amb el cicle vital d'algun paràsit nociu. Un dels mitjans utilitzats és el manteniment d'una temperatura artificialment baixa durant la fase de llavor.

Laminar. — adj. Es diu dels corrents fluids que no presenten **TURBULENCIA**. Especialment s'aplica al vent horitzontal no turbulent.

Latitud. — Angle que la vertical d'un lloc forma amb el pla de l'equador terrestre.

Lenticular. — adj. En forma de llentilla (o, millor, de la secció meridiana d'una llentilla). Adjectiu que s'aplica als núvols de l'esmentada forma, freqüentment produïts per la condensació que té lloc en una capa atmosfèrica humida empesa cap amunt per l'acció orogràfica sobre el vent, o per una potent convecció de les capes inferiors.

Línia de torbonades. — Sèrie de torbonades simultànies, en una línia que pot assolir 400 o 500 Km. de llarg i que avança en sentit transversal. Sol ocupar l'extensió del **FRONT FRED** d'una massa d'aire fred que n'empeny una altra de calenta.

Línies de corrent. — En una carta del temps, línies de corrent del vent, a les quals és tangent la direcció del vent en cada punt.

Llacuna. — FALLA.

Llamp.—Descàrrega elèctrica entre dos núvols o entre un núvol i la terra, acompanyada d'una resplendor instantània.

Llamp globular. — Llamp en forma de bola, de 5 a 20 cm. de diàmetre, de moviments pausats i que sol acabar en una explosió. Se'l suposa constituït per una substància especial: la MATÈRIA CERÀUNICA.

Llamp moniliforme. — Llamp en forma de rosari (format per diminuts llamps globulars?).

Llampec. — Resplendor produïda pel llamp.

Llampurneig dels astres. — Variacions ràpides de color o de lluentor de les estrelles, produïdes per l'agitació de l'atmosfera.

Llebeig. — Vent calent del SW., d'origen depressionari. (Vid. GARBÍ.)

Llengua d'aire humit. — Prominència que en les CARTES ISENTRÒPIQUES projecten sovint les masses d'aire humides dins l'aire sec.

Llengua d'aire sec. — Prominència que en les CARTES ISENTRÒPIQUES projecten sovint les masses d'aire sec dins l'aire humit.

Llevant. — En termes generals, tots els vents del sector E. — *Temporal de llevant, llevantada*—vent fresc o fort del NE., que a la costa catalana va acompanyat de mal temps i mar grossa.

Llot atmosfèric. — La capa inferior atmosfèrica, tèrbola i carregada d'impureses, que sojorna damunt els centres habitats, les regions industrials

i els seus encontorns. Vista de lluny, sol presentar l'aspecte de boira o de calitja espessa.

Llum (o claror) purpúria. — Clap lluminós que a voltes s'observa en el cel, poc després de post el Sol, a uns 25° d'altura sobre el punt on l'astre ha desaparegut. Tant com va fent-se fosc, la llum purpúria es va engrandint i adquireix color, acostant-se ràpidament a l'horitzó.

Llum zodiacal. — Con de llum molt feble que es veu a ponent després del crepuscle vespertí (gener a març) o a llevant abans del del matí (setembre a octubre). Se la suposa produïda per la difusió de la llum del Sol en la seva atmosfera més externa.

Lucímetre.—Instrument per a mesurar la quantitat d'energia radiant rebuda en un lloc, per la quantitat d'alcohol etílic evaporada durant un cert temps sota l'acció d'aquelles radiacions.

Lunar. — adj. Que fa referència a la Lluna (halo lunar, dia lunar, etc.).

Lustre. — Període de cinc anys, freqüentment adoptat en les estadístiques climatològiques que comprenen molts anys.

Macarreu.—Varietat d'altocúmulus. No hem tingut personalment ocasió de veure amb seguretat quin és el núvol que els nostres mariners anomenen macarreu. Evidentment, aquest mot és una corrupció del *mackerel* anglès o del *maquereau* francès, amb els quals es designen altocúmulus o cirrocúmulus de la varietat *undulatus*, per comparació amb les ondes clares i fosques de la pell

del verat. En la definició que E. Roig i J. Amades donen de *macarreu* en el *Butlletí de Dialectologia*, no figura aquesta circumstància de la forma ondulada. És, doncs, provisionalment que considerem el mot *macarreu* com expressiu de formes *undulatus* dels Ac o Cc.

Mammatus. — adj. S'aplica als núvols que en llur base presenten formes arrodonides penjants, com mamelles o bosses fosques, sovint prou transparents perquè a través d'una de les bosses s'endevini el contorn de les que té al darrera. Poden ésser *mammatus* moltes espècies de núvols, però més generalment ho són els *stratocúmulus*, els *cúmulonimbus* i els *cirrus nothus*. El cas més freqüent és el dels *mammato-cúmulus* que apareixen com a forma efimera sota les ales de les ENCLUSES.

Mànega. — a) Tromba marina o de llac. Vulgarment s'anomena «mànega d'aigua» un xàfec desfet, però l'accepció és incorrecta. — b) Bossa cònica de teixit lleuger, que en els camps d'aviació serveix de penell en inflar-se per l'acció del vent.

Mar, Marejada, Maror, Marutxell.—Vid. **ESTAT DE LA MAR.**

Mar de fons, Mar de fora, Mar forana, Mar llarguera, Mar de lluny. — Ones que són degudes a vents llunyans, o a vents que ja han mancat. Es distingeixen de les produïdes pels vents locals actuals, per la seva regularitat i per la seva major lentitud, a més de no concordar generalment amb el vent observat *in situ*. En arribar a terra, les ones de mar fo-

rana se solen estendre més platja amunt que les ordinàries.

Mar fumanta.— Mar en la qual apareix un camp de FUMERES.

Marea baromètrica. — Se sol designar amb aquest nom la doble oscil·lació diürna de la pressió atmosfèrica, encara que la seva causa és diferent de la que produeix les mareas de l'oceà.

Marge. — Qualsevol de les dues regions d'un sistema nuvolós més apartades de la trajectòria del centre. Es caracteritza per núvols en BANCs (Ac, etcètera) i alguns *cirrus*, que poden coexistir amb *cúmulus* de bon temps.

Marinada. — BRISA DE MAR. A Mallorca en diuen *embat*.

Marxa.— Règim d'un element meteorològic durant un cert període de temps (dia, any, etc.); p. ex., *marxa* mitja diürna de la temperatura.

Massa (o cos) d'aire.— Massa troposfèrica que ocupa una gran extensió i es diferencia de les masses veïnes pel seu lloc d'origen i per les seves qualitats físiques (temperatura, humitat, transparència, direcció del moviment, etc.). Unes masses d'aire estan separades de les altres per SUPERFÍCIES DE DISCONTINUITAT.

Matèria (o substància) ceràmica. — Compost inestable i efimer dels gasos de l'aire, de composició molecular desconeguda, que se suposa format per la descàrrega elèctrica d'un núvol i que, segons alguns autors, en fer explosió constitueix el llamp i produeix el tro. Segons la mateixa hipòtesi, el llamp globular no seria sinó una acumulació d'a-

- questa matèria en un espai reduït, com ho serien també els granets dels llamps en forma de rosari. Se'n diu també *matèria fulgurant*.
- Màximum.** — El valor més gran assolit per un element meteorològic. (*Màximum de temperatura* = temperatura màxima.)
- Megatemperatura.** — TEMPERATURA POTENCIAL en el cas de prendre com a pressió tipus la de 1 000 mil·libars.
- Menisc.** — Superfície corba en la qual termina superiorment un líquid dins un tub.
- Meridiana.** — Línia nord-sud.
- Merlets.** — Prominències més o menys seriades, en forma de columnes o de torres, que per efecte de la inestabilitat de l'aire ixen de la superfície superior d'un banc de núvols, en particular dels altocúmulus. En el llenguatge internacional, els núvols *emmerletats* porten el qualificatiu de *castellatus*.
- Mestral.** — Vent del NW.
- Mestralada.** — Temporal de mestral.
- Meteo.** — Nom abreujat de METEOROGAMA.
- Meteo col·lectiu.** — Meteo sinòptic.
- Meteor.** — a) Nom genèric de tots els fenòmens físics naturals que esdevenen en l'atmosfera. — b) Estel fugaç o fallidor; fragment de matèria sòlida que corre per l'espai i en penetrar en l'atmosfera es posa incandescent i pren l'apariència d'una estrella que cau.
- Meteorització.** — Exposició continuada a la intempèrie. L'efecte d'aquesta exposició.
- Meteorograma.** — Despatx xifrat amb el qual es comunica l'estat atmosfèric en una o vàries estacions meteorològiques.
- Meteorògraf.** — Aparell de SONDATGE atmosfèric que inscriu la pressió, la temperatura i la humitat.
- Meteorologia.** — Ciència de l'atmosfera.
- Meteorologia dinàmica.** — Estudi dels fenòmens de l'atmosfera, considerats com a conseqüència de les forces a les quals està sotmesa.
- Meteoropatia.** — Malaltia causada o influïda pels fenòmens meteorològics.
- Metre geodinàmic (o dinàmic).** — Unitat de longitud, usada sovint en la reducció dels sondatges atmosfèrics, corresponent a una variació de 10° vegades la unitat C. G. S. de GEOPOTENCIAL en direcció vertical. És pròximament igual a 102 centímetres, i varia lleument d'uns llocs als altres a causa de les diferències en el valor de la gravetat.
- Microbarògraf.** — Aparell per a inscriure les variacions molt petites i ràpides de la pressió atmosfèrica.
- Microclima.** — Clima d'un espai reduït (d'un hort, d'un sanatori, d'un obrador, etc.).
- Microsismes.** — Ondulacions relativament ràpides i petites de la part sòlida de la Terra. Llur període és de 4 a 6 segons en promig, i la seva amplitud sol ésser inferior a 3 mil·lèsimes de mil·límetre. Han estat atribuïts a efectes del vent, de les onades o a altres causes d'origen meteorològic.
- Migjorn.** — Vent del S.
- Milla anglesa (Statute mile).** — Unitat

- de longitud equivalent a 1 609,315 metres.
- Milla geogràfica o marina.** — Unitat de longitud equivalent a 1 minut d'arc de meridià terrestre. En promig, val 1 853,15 metres.
- MiHibar.**—MiHèsima part del BAR, equivalent a 1 000 dines per cm.²
- Mínimum.** — El més baix dels valors que assoleix un element meteorològic. (*Mínimum de temperatura* = temperatura mínima.)
- Minva.** — Descens del nivell del mar per sota de la normal.
- Miratge.** — Aparició d'imatges anòmales dels objectes, per efecte de la refracció o de la reflexió total de la llum en les capes baixes de l'atmosfera, especialment quan es veuen els objectes com si fossin reflectits en una superfície d'aigua o en un mirall, o bé allargassats o duplicats. — *Miratge superior*, quan l'apariència és d'un mirall damunt l'observador. *Miratge lateral*, quan sembla com si hi hagués un mirall vertical. — **FATA MORGANA**, quan hi ha una distorsió o multiplicació de les imatges, algunes de les quals resulten a vegades invertides.
- Mistral.**—Vent fred i sec del N. o NW., que bufa amb força en la canal del Roine i en la costa mediterrània francesa, generalment amb cel serè.
- Mitja aritmètica** (*Mitjana*, segons el *Diccionari general*). — Resultat de sumar els valors d'una quantitat variable i dividir la suma pel nombre d'ells. (Vid. **NORMAL**.)
- Moda.**—En llenguatge estadístic, el valor d'un element variable que es presenta amb més freqüència. Pot coincidir o no amb la **MITJA ARITMÈTICA**, segons sia la forma de la corba de freqüència.
- Monsó.** — Vent periòdic, d'alternància anual, que bufa del mar cap a la terra durant l'estiu, i de terra cap a mar durant l'hivern. La seva causa és la diferència de temperatures entre el mar i la terra, i l'àrea on regna és molt vasta comparada amb la de les brises diürnes, que tenen una causa semblant.
- Nacrat.** — adj. S'aplica als núvols (particularment altocúmulus) que mostren irisacions semblants a les del nacre, per efecte de la difracció de la llum.
- Nadir.** — Punt del cel vers on es dirigeix la vertical cap avall.
- Nebulositat.** — Estat d'emboirament.
- Nefologia.** — Estudi dels núvols.
- Nefoscopi.** — Aparell per a determinar la direcció del moviment dels núvols i llur velocitat aparent.
- Neu.** — Precipitació bon xic uniforme de cristalls hexagonals o **ESQUELETS** d'aigua sòlida, generalment reunits en berrallons o **FLOCS** (*volves*, si són molt lleus) que cauen d'un sostre continu de núvols. L'aspecte del cel és el mateix que per a la pluja.
- Neu rodona.** — **CALABRUIX**.
- Neus perpètues.**—El descens de la temperatura a mesura que l'altitud creix, té com a conseqüència que a tots els països, a una certa alçària, hi ha una regió on el termòmetre no puja sinó poques vegades més amunt de 0° C. A aquesta alçària, ni estiu ni

hivern l'aigua no s'hi troba a l'estat líquid; de vapor atmosfèric passa directament a glaç, i en lloc de pluges s'hi tenen tot l'any nevades. És la *regió de les neus perpètues*. A la zona tòrrida, és a uns 5 000 metres d'alçària. A Catalunya, on la temperatura mitja de juliol (que és el temps més calent de l'any) és d'uns 25° al nivell del mar, la regió de les neus perpètues passa un xic més alta que els cims més alts dels Pirineus; en canvi, a Suïssa, on passa ja més baixa, els cims dels Alps s'hi troben ficats de ple, i a les proximitats dels pols terrestres la regió de les neus perpètues davalla fins al nivell del mar.

Neus persistents.—Tot i no assolir l'alçària de les NEUS PERPÈTUES, moltes muntanyes estan cobertes de neu tot l'any; és *neu persistent*, que es va desglaçant durant l'estiu, però que no arriba a fondre's del tot, i en venir les primeres nevades de tardor hi troben encara restes de la neu vella. Així és com duren tot l'any la gelera de l'Aneto i moltes congestes del Pirineu, que estan formades de neu persistent. En el llenguatge literari, és costum qualificar les neus persistents de *perpètues* o *eternes*.

Nimbostrat.—Forma catalanitzada del mot NIMBOSTRATUS, usada en la conversació.

Nimbostratus (Símbol, Ns).—Nuvolada baixa, amorfa i plujosa, de color gris fosc gairebé uniforme. (Vid. NIMBUS.)

Nimbus (Símbol, Nb).—Sostre de núvols foscos i informes, amb vores

esquinçades, del qual sol caure pluja o neu, ja sia directament, ja procedent de núvols més alts. Quan deixa alguna clariana, al seu través es veu gairebé sempre un sostre superior de cirrostratus o altostratus. L'*Atlas internacional dels núvols* dona al vel informe de nimbus el nom de NIMBOSTRATUS, i als parracs nimbosos el de *fractonimbus*.

Nivell.—En la pràctica, el mot *nivell* s'usa com a equivalent d'«altitud». Rigorosament, però, una superfície de nivell no ho és d'igual altitud, sinó d'igual GEOPOTENCIAL.

Nivell de condensació.—Altitud a la qual una massa d'aire assoleix, per expansió adiabàtica, una temperatura prou baixa perquè es formi boira o núvol. En els fenòmens de convecció diürna, és el nivell de la base dels cúmulus.

Nivell del mar.—Se sol prendre com a nivell del mar el nivell mig que resulta d'una llarga sèrie d'observacions en un lloc determinat de la costa. A causa dels vents, dels corrents marins i de la diferència de pressió atmosfèrica i de densitat de l'aigua, el nivell mig del mar en llocs diferents no és el mateix, sinó que d'uns llocs als altres li corresponen SUPERFÍCIES EQUIPOTENCIALS diferents. Per a les reduccions meteorològiques, aquestes diferències no solen tenir cap transcendència.—En les cartes hidrogràfiques i per motius de la seguretat de la navegació, es pren a vegades com a «nivell del mar» per a la marcació de les sondes, una superfície més baixa

que la del nivell mig (p. ex., la de les baixes mareas).

Nivòmetre. — Aparell per a mesurar la quantitat de neu caiguda.

Normal. — Mitja aritmètica dels valors d'un element meteorològic en un lloc determinat. Pot referir-se a l'any, a un mes o a una data. Per tal que aquest promig pugui ésser considerat com a «normal», cal que la durada de la sèrie d'observacions sia prou llarga perquè la inclusió de més anys no fes variar sensiblement el resultat. Aquesta durada depèn de l'element considerat i de les condicions del clima; pot ésser més petita en els climes tropicals que en els temperats, i és molt més gran per a les pluges que per a les temperatures. Ordinàriament s'accepta per a una bona normal, anual o mensual, un període de 35 anys seguits (o més per a les pluges). (Vid. CONDICIONS NORMALS.)

Norte, Norther. — Noms (respectivament castellà i anglès) d'un vent sec i fred del N. que bufa en el Golf de Mèxic.

Nuclis de condensació. — Corpuscles, generalment molt higroscòpics, damunt els quals s'inicia la condensació del vapor d'aigua atmosfèric en forma de gotes, quan el grau higromètric és suficientment alt.

Nuclis de sublimació. — Partícules petitíssimes, que se suposen cristallitzades en el sistema hexagonal (partícules de quars?) damunt les quals comença a dipositar-se en forma de glaç el vapor d'aigua atmosfèric quan el grau higromètric és sufi-

cientment alt i la temperatura inferior a 0° C.

Nucli de variació. — Regió de la superfície terrestre on, en un moment donat, és més gran la VARIACIÓ BAROMÈTRICA. Pot ésser un *nucli de baixa* si la pressió ha baixat, o *d'alça* si ha pujat.

Núvol. — Regió de l'atmosfera lliure on té lloc la condensació del vapor d'aigua contingut en l'aire. Es distingeix de la BOIRA en què no toca a terra. La classificació dels núvols universalment adoptada és la de l'*Atlas internacional dels núvols i dels estats del cel*.

Núvols convectius. — Els núvols deguts als moviments ascendants de l'aire per efecte de la convecció. Generalment s'entenen amb aquest nom els NÚVOLS D'EXPANDIMENT VERTICAL: cúmulus i cúmulonimbus.

Núvols d'expandiment vertical. — Núvols produïts per l'escalfament local del terreny, propis sobretot de les hores de sol fort; la base pot baixar fins als 500 m. d'alçària; el cim pot arribar fins al nivell dels cirrus.

Núvol de tempesta. — CÚMULONIMBUS.

Núvols inferiors (o baixos). — Núvols compresos entre la proximitat del terreny i els 2 000 metres d'alçària. Aquest grup comprèn els STRATOCÚMULUS, els STRATUS i els NIMBOSTRATUS.

Núvols mitgencs. — Núvols situats generalment entre els 2 000 i els 6 000 metres d'alçària. Aquest grup comprèn els ALTOCÚMULUS i els ALTOSTRATUS.

Núvols noctiluents.—Núvols d'aspecte cirrós, lluminosos, que a voltes es veuen a altes hores de la nit, sobretot durant les nits curtes d'estiu. Se'ls suposa formats per eixams de pols il·luminats pel Sol i procedents dels meteorits o de les erupcions volcàniques. Llur altitud és molt gran: sovint de l'ordre d'uns 80 quilòmetres.

Núvol paràsit.—Núvol de situació invariable malgrat que el vent sia fort, que a vegades es forma per motius orogràfics en certs llocs de les muntanyes o en llur proximitat.

Núvols penjants.—Núvols del grup MAMMATUS, principalment i més sovint mammatocúmulus.

Núvols superiors (o alts).—Núvols que tenen de nivell, en promig, més de 6 000 metres, i estan formats per cristallets de glaç. Aquest grup comprèn els CIRRUS, els CIRROCÚMULUS i els CIRROSTRATUS.

Nuvolositat.—Quantitat de cel coberta pels núvols, prescindint de llur classe. S'expressa en dècimes de cel cobertes pels núvols (0=totalment serè; 10=totalment cobert). (Vid. ESTAT DEL CEL.)

Nuvolositat parcial.—La que es refereix a una sola classe de núvols. Es mesura en dècimes parts del cel cobertes pels núvols en qüestió.

Nuvolositat total.—NUVOLOSITAT.

Observatori.—Encara que són «observatoris» tots els llocs on es fan observacions sistemàtiques, se sol reservar aquest nom per a designar aquells centres que estan dotats d'instrumental abundant i de per-

sonal tècnic suficient per a assegurar la continuïtat i l'eficàcia del treball i la prossecució de recerques científiques, mentre es designen amb el nom d'ESTACIONS els observatoris d'organització més modesta.

Oclusió.—En una DEPRESSIÓ, el fet d'encaçar el front fred al front calent que el precedeix. El SECTOR CALENT desapareix aleshores al nivell de terra, però queda algun temps *oclús* o flotant en les capes altes, amb el seu acompanyament d'hidrometeors típics.

Olor de terra mullada.—Olor característica de les primeres gotes d'un ruixat, particularment de les gotes grosses dels ruixats tempestosos. No sembla ésser precisament deguda al fet de mullar-se la terra, per quant la qualitat d'aquesta no hi influeix gaire o gens, i no se la sent sinó lleument en els regadius o en altres formes no tempestoses de mullena. Probablement hi intervenen, entre altres causes, les qualitats físiques de les gotes o dels gasos que porten en dissolució.

Ombrometre.—Nom antiquat del PLUVIÒMETRE.

Onada de calor.—Pujada de temperatura molt per damunt de la normal o de la del dia anterior, que afecta una àrea extensa i té una certa durada. Correspon generalment a una irrupció d'aire tropical.

Onada de fred.—Baixada de la temperatura molt per sota de la normal o de la del dia anterior, que afecta una àrea extensa i té una certa durada. Va associada amb la invasió

- d'una massa d'aire fred (polar o continental).
- Oneig.** — Fenomen òptic que consisteix en l'ondulació de les vores dels astres o en la de les imatges dels objectes més o menys llunyans, per efecte de la desigual refrangibilitat de l'aire. Per als objectes terrestres és especialment intens a les hores de sol fort.
- Opacitat.** — Enterboliment, manca de transparència. (Vid. FACTOR D'ENTERBOLIMENT.)
- Oratge.** — TERRAL.
- Orientació.** — a) Direcció referida als punts cardinals. — b) El fet de col·locar un aparell, un mapa, en l'orientació que li correspon.
- Os de sípia.** — Nom que donen els mariners a l'altocúmulus lenticular, sobretot al de formes ovoïdals allargassades i plenes o de textura ondulada.
- Oscil·lació.** — Variació periòdica del valor d'un element a una banda i altra del seu valor promedi (oscil·lació anual o diürna de la temperatura, etc.). Se la sol mesurar per la diferència entre els valors extrems.
- Ozon.** — Forma allotròpica de l'oxigen, que té per símbol en Química O₃.
- Ozonització.** — Conversió de l'oxigen ordinari en ozon, en l'atmosfera. S'atribueix a les descàrregues elèctriques i a l'acció de les radiacions procedents del Sol i de l'espai.
- Pack.** — Gruixa de glaç flotant format en glaçar-se l'aigua de mar i que en els mars polars és emportat per la deriva.
- Pagoscopi.** — Aparell per a indicar la possibilitat de glaçada. És un psicròmetre al qual va unit un àbac o taula on està marcat el límit del perill de glaçada.
- Paleoclimatologia.** — Estudi del clima de les edats passades.
- Palli o Pallium.** — Nom o prefix amb el qual abans es designava un mantell uniforme de núvols. En la nomenclatura moderna dels núvols ha estat substituït pel nom de *vel*, o millor pel sufix de *stratus*.
- Pampero.** — Nom amb el qual a l'Uruguay i a l'Argentina és designat un temporal de vent del SW., comunament tempestós. Correspon a l'arribada d'un front fred o línia de torbonades d'una depressió, i va seguit d'una irrupció d'aire fred.
- Pantà baromètric.** — Àrea de pressió uniforme propera a la normal i sense gradient isobàric ben definit.
- Parahaxi.** — Desviació aparent d'un objecte quan l'observador canvia de posició. En la lectura de les graduacions dels instruments es pot cometre un *error de parahaxi* quan l'escala graduada i el punt observat (p. ex., l'extrem de la columna termomètrica) són a diferent distància de l'observador.
- Paranthesi.** — Resson o fals Sol situat en el cercle parhèlic, o sia a la mateixa altura que el Sol, i a una distància angular de l'astre, superior als 90°.
- Paraselena.** — Resplendor que alguna vegada s'observa, amb cel cirrós, quan hi ha Lluna. La seva posició en relació amb aquest astre és la

mateixa que la dels PARHELIS relativament al Sol.

Paràsits (sorolls). — ATMOSFÈRICS.

Parheli. — Taca de llum, blanca o iridada (amb el roig cap al Sol), que a vegades s'observa, amb cel cirrós, a banda i altra de l'astre i a la mateixa altura que ell. Els parheli es troben en els extrems del diàmetre de l'HALO de 22° si el Sol és baix, i un xic enfora de l'halo si el Sol és alt.

Pedra. — Trossets de glaç irregulars, d'una grandària des de la d'un pèsol fins a la del puny. Són o bé enterament transparents, o bé fets de clovelles alternativament clares i opaques (aquestes darreres semblants a la neu). Cauen gairebé exclusivament durant les tempestes fortes o de gran durada, i mai amb temperatures per sota de 0° C.

Pedregada. — Precipitació en forma de PEDRA, en particular si és quelcom abundant.

Pelàgic. — adj. Es diu del vent que ve d'alta mar.

Penell. — Artefacte amb una o dues planxes rígides, que gira amb el vent i n'indica la direcció.

Pentada. — Període de 5 dies, adoptat a vegades com a unitat de temps en els treballs climatològics.

Percolació. — Penetració de l'aigua superficial cap a les gruixes profundes del terreny. Infiltració.

Peresós. — adj. Es diu de l'aparell o instrument que triga temps a posar-se d'acord amb la magnitud que ha de mesurar. (Vid. INÈRCIA.)

Període crític. — En Bioclimatologia,

període, relativament curt, durant el qual la sensibilitat d'una planta (o d'un animal) en matèria climàtica, o almenys amb referència a algun dels elements del clima, és molt més gran que d'ordinari. Si durant el període crític les exigències climàtiques de la planta no són satisfetes, o bé si ho són d'una manera insuficient, el rendiment econòmic disminueix o s'anulla.

Període de Brückner. — CICLE DE BRÜCKNER.

Periodicitat. — S'usa a vegades en el sentit de «variació periòdica».

Periodograma. — Diagrama amb el qual es cerquen periodicitats desconegudes en la marxa dels fenòmens naturals.

Persistència. — Tendència d'unes condicions meteorològiques a subsistir més temps que d'ordinari.

Piranòmetre. — Aparell per a mesurar la totalitat de la radiació difusa de petita longitud d'ona, incloent-hi la de tot el cel i la reflectida per la superfície terrestre.

Pirgèmetre. — Aparell per a mesurar la radiació nocturna.

Pirheliòmetre. — Instrument per a mesurar la intensitat de la radiació calorífica rebuda del Sol. S'aplica aquest nom principalment als aparells de mesura absoluta.

Plafó. — Nom d'origen francès, introduït en el llenguatge dels aviadors i dels meteoròlegs per a indicar la superfície inferior dels núvols, sobretot quan aquests són abundants i si es tracta de núvols baixos o mitjens. L'altura del *plafó* es pot do-

- nar referida al nivell del mar o al del lloc d'observació.
- Planeig.** — Vol sense propulsió. Es diu del vol dels avions a motor parat o sense motor, i dels ocells amb les ales esteses i sense moure-les. Un planeig sense pèrdua d'altura ni de velocitat és prova de corrents ascendants de l'aire, ordinàriament a sobrevent d'una muntanya o sota dels núvols convectius.
- Plèion.** — Regió en la qual el valor d'un element meteorològic és anormal per excés. Quan ho és per defecte, se'n diu *antiplèion*.
- Ploviner.** — Espurnejar, caure pluja freda o aigües en gotes petites o escadusseres.
- Plovisca.** — Pluja escassa i de gotes menudes.
- Pluja.** — En general, caiguda de gotes d'aigua procedents de l'atmosfera. L'accepció meteorològica precisa del mot *pluja* s'ha de prendre en la forma següent, que és l'adoptada pels meteoròlegs que intervingueren en l'edició catalana de l'*Atlas internacional dels núvols i dels estats del cel*: «Precipitació uniforme de gotes grosses (pluja ordinària, pluja general) que cauen d'un sostre continu de núvols. El cel està cobert, sia d'un veritable mantell de núvols de pluja, resultat d'una successió de núvols fent vel, sia d'un sostre de núvols uniformement grisos, però relativament alts, que tenen generalment sota d'ells masses nuvoloses informes, les quals poden escaure-s'hi en una quantitat tal, que tapin enterament el sostre de núvols superior». — *Quantitat de pluja* = gruix que assoliria l'aigua de pluja si restés sobre el terreny. — *Intensitat de la pluja* = quantitat per minut o per hora.
- Pluja convectiva.** — La produïda per l'ascensió de l'aire humit en un procés de convecció.
- Pluja de fang, o de sang.** — Pluja de color rogenc que deixa taques de fang en els objectes. La coloració d'aquestes taques, a Catalunya, sol ésser com de pols de rajola i és deguda a petitíssimes partícules arenoses procedents dels sorralles de l'Àfrica.
- Pluja orogràfica.** — La que és deguda a l'ascensió forçada de l'aire humit, per efecte de la interposició d'una muntanya en el seu trajecte, o pel desnivell d'una gran extensió de terreny.
- Pluviògraf.** — Pluviòmetre inscriptor.
- Pluviòmetre.** — Aparell per a mesurar la quantitat de pluja.
- Pluviòmetre límit.** — Aparell per a mesurar amb precisió quantitats molt petites de pluja (p. ex., de l'ordre de 2 mm.), establertes per algunes companyies d'assegurances com a límit per al pagament de certs sinistres. S'usa especialment en alguns espectacles a l'aire lliure.
- Pluvionivòmetre.** — Pluviòmetre, ordinàriament de grans dimensions, que es deixa en llocs poc accessibles de les muntanyes per a mesurar la precipitació aquosa que hi cau durant llargs períodes. Conté una solució incongelable en la qual es van fonent l'aigua i la neu que van caient.

Pluviositat. — Abundor major o menor de pluja, en quantitat o en freqüència.

Poder refrigerant de l'aire. — FACTOR DE REFREDAMENT.

Pol de fred. — Lloc de la Terra on es registren les temperatures més baixes. N'hi ha dos a l'hemisferi boreal (pol de fred siberià i pol de fred americà). La situació del pol de fred austral és encara incerta.

Polarització. — Fenomen en virtut del qual les vibracions lluminoses queden reduïdes a un sol pla. En general, la claror del cel és llum polaritzada.

Polímetre. — Aparell format d'un termòmetre i un higròmetre, i que està graduat de manera que permet determinar fàcilment el PUNT DE ROSADA.

Politròpic. — adj. S'aplica a una atmosfera ideal, en la qual el gradient vertical de temperatura és el mateix a totes les altituds. El DIAGRAMA AEROLÒGIC *T-p* d'una atmosfera politròpica té per equació general

$$\frac{T}{T_0} = \left(\frac{p}{p_0}\right)^{R_0 G}$$

on *G* és el gradient.

Pollució. — a) Suspensió de pols en l'aire. — b) Quantitat de pols continguda en un volum donat d'aire. S'aplica en particular aquest nom a les partícules molt fines, la velocitat de caiguda de les quals és petitíssima.

Pols. — Partícules sòlides en suspensió en l'atmosfera.

Ponent. — Vent del W.

Potencial. — adj. a) Qualificatiu per a designar l'energia deguda a la posició d'un cos. — b) Vid. TEMPERATURA POTENCIAL.

Pous d'aire. — BOSSES D'AIRE.

Precipitació. — Caiguda dels productes de la CONDENSACIÓ i de la SUBLIMACIÓ del vapor d'aigua de l'atmosfera.

Precipitacions ocultes. — CONDENSACIONS OCULTES.

Precisió. — Grau d'exactitud d'una mesura.

Predicció del temps. — Previsió del temps que farà, generalment amb una anticipació no superior a vint-i-quatre hores.

Predictor. — El meteoròleg encarregat de fer la predicció del temps.

Pressió. — Força per unitat de superfície. En Meteorologia, aquest nom indica més especialment: a) la *pressió atmosfèrica*, o pressió de l'aire deguda principalment al seu pes i que es mesura amb el baròmetre; b) la *pressió del vent* sobre els objectes que hi estan exposats.

Pressió normal. — La de 760 mm. de mercuri en condicions normals (a 0° C., a la latitud de 45° i al nivell del mar). En molts estudis moderns es considera com a pressió normal la de 1 000 mil·libars, equivalent a 750,1 mm. de mercuri.

Primavera. — Una de les estacions de l'any, que en Meteorologia comprèn (per a l'hemisferi nord) els mesos de març, abril i maig.

Projecció. — En Cartografia, representació de la superfície terrestre o d'una part d'ella damunt una superfície plana (un full de paper:

carta o mapa). El «sistema de projecció» ve definit pel procediment de representar cada punt o línia de la Terra en el mapa. Per a les cartes del temps es recomana, entre altres condicions, que la representació sia «conforme».

Promig. — MITJA ARITMÈTICA.

Pronòstic. — Predicció del temps. En català, aquest mot s'usa sovint en sentit humorístic (fer pronòstics), i per això en el llenguatge meteorològic són preferits els noms de *previsió*, *predicció* o *prognosi*.

Pseudo-adiabàtic. — adj. S'aplica a aquells processos de transformació de l'aire en els quals no hi ha canvi de quantitat de calor per causes externes, però que, per efecte de les precipitacions (pluja, neu, pedra) queda incorporada a l'aire la calor de vaporització que posseïa l'aigua que es precipita.

Pseudo-inestabilitat. — Condició de l'atmosfera en equilibri condicional (representada en un tefigrama) quan l'àrea d'energia positiva és més petita que la d'energia negativa.

Pseudo-front. — FRONT DE DISCONTINUITAT entre dues masses d'aire del mateix origen, però que han estat sotmeses recentment a influències o transformacions locals diferents. — Amb menys de propietat s'anomena també pseudo-fronts els fronts de discontinuïtat que no pertanyen al front polar.

Pseudo-làbil. — adj. Es diu de l'equilibri d'una porció d'aire que mentre es conserva en fase seca es troba en situació estable en relació amb

l'aire circumdant, però que esdevé inestable si per un procés qualsevol és portada al nivell de condensació, a causa de l'augment de temperatura produït per la condensació mateixa. (Vid. EQUILIBRI CONDICIONAL.)

Psicròmetre. — Higròmetre constituït per dos termòmetres: un de bola seca i un de bola humida. Amb aquest aparell es determina l'humitat de l'aire per la diferència entre les indicacions dels dos termòmetres.

Psicròmetre d'aspiració (o d'Assmann). Psicròmetre en el qual els dos termòmetres estan sotmesos a un corrent d'aire de velocitat constant, per l'acció d'un aparell aspirador.

Psicròmetre-fona. — Psicròmetre que es fa voltar amb un cordill o una maneta, com el TERMÒMETRE-FONA.

Pulvímetre. — Aparell per a comptar les partícules de pols contingudes en un volum d'aire determinat.

Punt de rosada. — Temperatura a la qual s'inicia la condensació del vapor d'aigua contingut en una quantitat d'aire que es va refredant.

Punts neutres. — Punts del cel on la llum no és polaritzada.

Quasi. — Prefix freqüentment usat davant un adjectiu, per a indicar que la condició expressada per aquest es compleix aproximadament, però no exactament (depressió quasi-estacionària; oscil·lació quasi-periòdica).

Radiació. — a) Transmissió de l'energia d'un cos, a través de l'espai o d'un medi transparent, quan aquesta radiació té lloc en forma d'ondulacions poc o gens pertorbades. —

b) L'energia transmesa en aquesta forma.

Radiació còsmica, penetrant o de Hess.

— Radiació procedent de l'espai extraterrestre, més intensa a les altes regions de l'atmosfera, i que, més que amb les radiacions de l'espectre, té analogia amb les emissions de les substàncies radioactives.

Radiació terrestre. — Emissió d'energia radiant de la Terra cap a l'espai.

Radiosonda. — Aparell de sondatge de l'atmosfera lliure portat per un globus-sonda i que emet automàticament senyals per telegrafia sense fils, indicadors de la pressió, temperatura i humitat.

Raig verd. — Coloració verda intensa del primer (o darrer) punt visible del Sol a la sortida (o a la posta) de l'astre. Dura un parell de segons i sembla ésser degut a la refracció i dispersió atmosfèrica.

Raigs actínics. — Radiació corresponent a la regió de curtes longituds d'ona de l'espectre visible, i sobretot a l'ultravioleta, i que es distingeix per produir principalment efectes químics.

Raigs crepusculars. — Faixes alternativament fosques (blavoses) i clares (rogenques) que a vegades divergeixen del lloc on el Sol es troba sota l'horitzó. En algunes ocasions convergeixen per la banda oposada (raigs anticrepusculars). Són efectes d'ombra en l'alta atmosfera, produïts per núvols o per muntanyes, i llur convergència o divergència és un efecte de perspectiva.

Ramioles. — Quan la mar apar «blan-

ca» de tan calma que és, les primeres alenades del ventet hi pinten enfosquiments irregulars i volanders que són anomenats *ramioles*, les quals vénen a ésser, doncs, uns **VERBEROLS** molt esllanguits. (Patxot: *Observacions de Sant Feliu de Guíxols.*)

Ratxa. — Fluctuació, de pocs segons de durada, de la velocitat del vent. És deguda a la turbulència de l'aire. Molt sovint es dona el nom de *ratxa* a la fase de velocitat màxima de cada fluctuació.

Ratxositat. — a) Qualitat del vent que bufa a ratxes. — b) Nombre que mesura la intensitat de les ratxes; per exemple, relació entre l'amplitud de l'oscil·lació de velocitat i la velocitat mitja del vent.

Recalmó. — Minvada transitòria del vent.

Recorbar. — Canviar de direcció un cicló tropical. Més particularment, efectuar en el seu moviment de translació la típica virada des de la direcció E.-W. a la SW.-NE. (NW.-SE. a l'hemisferi austral).

Reducció. — Substitució d'un valor observat per un altre de calculat en funció d'ell, a fi de facilitar la comparació amb altres valors anàlegs (p. ex., reducció de la temperatura o de la pressió al nivell del mar).

Refredament dinàmic. — Disminució de la temperatura d'un gas per efecte de la seva expansió.

Regió advectiva. — ESTRATOSFERA.

Regió convectiva. — TROPOSFERA.

Regle de Gold. — Escala anexas al termòmetre d'alguns baròmetres marins, que està dividida en mil·libars

i dona directament la correcció de temperatura que cal aplicar a l'altura baromètrica llegida.

Relació de mescla. — Quantitat de vapor d'aigua, en grams, per cada quilogram d'aire perfectament sec. És una traducció literal, segurament poc reeixida, del nom *mixing ratio* anglès.

Relleu isobàric. — Conjunt de la distribució de les pressions al nivell del mar (o a un altre nivell preestablert) en un moment donat. Aquesta designació prové de comparar les línies isòbares amb les corbes de nivell d'una representació topogràfica. Seguint aquesta analogia és que es parla, p. ex., d'*enfondir-se* o *omplir-se* una depressió.

Rem de gropada. — TORBONADA (Patxot: *Meteorologia catalana.*)

Remolí. — Moviment vorticós que es produeix en un fluid viscos quan passa prop d'un obstacle o quan dos corrents fluids passen a prop l'un de l'altre. En l'atmosfera, la viscositat de l'aire dona lloc a remolins de diferents dimensions i aparences (ratxes, turbulència en algunes capes altes, remolins de pols, etc.).

Remolí de vent. — Cop de vent que avança en forma de vòrtex d'eix quasi vertical, de diàmetre generalment petit, però que pot assolir algunes desenes de metres d'alçària, amb força suficient per a aixecar pols i sorra. (Vid. BARRUFET DE VENT.)

Representació analítica. — Representació, per mitjà d'una fórmula matemàtica, de la correspondència entre dues o més quantitats variables. És

freqüent començar per una REPRESENTACIÓ GRÀFICA, la qual serveix de guia en la recerca de la llei analítica més adequada.

Representació gràfica. — Procediment geomètric de representar la correspondència entre dues o més quantitats variables. En el cas de dues, sol ésser una corba referida a coordenades cartesianes o polars. En el cas de tres, se sol acudir al tractat d'un sistema d'ISOPLETES.

Representatiu. — adj. Es diu del valor observat d'un element meteorològic (temperatura, etc.) que no ha estat influït per causes locals o per la proximitat de la superfície terrestre, i que per consegüent caracteritza una massa d'aire.

Resiliència. — Resistència que oposa l'aire, en determinades circumstàncies, a ésser foragitat, en direcció vertical, del lloc que ocupa, o a tornar-hi quan n'ha estat tret.

Ressol. — a) FALS SOL. — b) També se'n diu ressol de la claror intensa deguda a la reverberació dels objectes il·luminats directament pel Sol.

Resplendor alpina. — a) Resplendor, entre groga i vermella, que il·lumina els cims nevats situats a la banda oposada al Sol quan aquest astre és a uns 2° sobre l'horitzó. — b) Feble lluminositat que alguna vegada s'observa, en les mateixes condicions d'orientació, quan el Sol ja és 3° o 4° a sota l'horitzó.

Retard. — Diferència, en temps, entre l'esdeveniment d'un fenomen (o la variació de la seva intensitat) i la

- seva indicació per un aparell destinat a revelar-lo o mesurar-lo.
- Retorn.** — Corrent superior de compensació (contra-brisa, contra-alisi) corresponent a un vent inferior. Es diu particularment quan la direcció del vent superior i la de l'inferior formen un angle de més de 90°.
- Retruny, Retrò.** — Variacions d'intensitat en el soroll del tro.
- Roina.** — Precipitació molt uniforme de gotetes innumbrables i minúscules (diàmetre ordinàriament inferior a ½ mm.), que semblen gairebé flotar en l'aire i voleien compartint els seus moviments més lleus. La roina cau d'un sostre continu de stratus baixos i espessos. Al llarg de les costes i a muntanya, principalment, la roina pot donar una quantitat apreciable de precipitació, que fàcilment arriba a 20 mm. en 24 hores.
- Rondar.** — Canviar progressivament la direcció del vent, en particular si és en el sentit del moviment del Sol. Es diu, per exemple, que «el terral ronda» (o fa rondada) quan a sortida de Sol comença de girar des del sector nord cap a garbí, passant per llevant.
- Rosa dels vents.** — Representació gràfica, per a un lloc i un període de temps determinat, de la freqüència del vent segons les direccions. Aquesta freqüència es pot referir solament al nombre de vegades que ha bufat de cada direcció, però també al nombre de vegades per a cada velocitat, o també simplement als quilòmetres recorreguts en cada direcció.
- Rosada.** — Gotetes d'aigua que per efecte de la condensació directa en una gruixa d'aire en contacte immediat amb la terra, es diposita sobre les superfícies refredades per la radiació nocturna.
- Rostir-se les plantes.** — Es diu quan les parts tendres dels vegetals es moren i es tornen d'un color fosc a causa d'una glaçada («gelada negra», en contraposició a la «gelada blanca» o dipòsit de cristallets de glaç damunt les herbes).
- Rufagada de neu.** — Nevada amb ratxes de vent.
- Ruixat.** — Pluja escadussera i de curta durada, que cau de núvols isolats entre els quals hi ha cel serè. La intensitat de la precipitació sol ésser forta, i la durada no sol excedir gaire d'un quart d'hora. Els ruixats són típics de les masses d'aire fred i INESTABLE que es troben a la rerassaga de les depressions i passen damunt la terra o la mar calentes.
- Ruixats d'inestabilitat.** — Ruixats evidentment produïts per la inestabilitat vertical deguda a un escalfament excessiu de les capes inferiors de l'aire o a l'excessiva fredor de les capes altes.
- Rumb nàutic.** — Rumb comptat des del nord o des del sud, de 0° a 90°. Per exemple, «Sud 52° a l'est».
- Salinitat.** — Proporció de sals continguda en l'aigua. La de l'aigua de mar se sol expressar en tant per mil (grams de substàncies salines en 1000 grams d'aigua de mar).

Salt del vent. — Variació brusca de la direcció del vent.

Sants de glaç. — A França i Alemanya s'anomenen així Sant Mamert, Sant Pancràs i Sant Gervasi, a les diades dels quals, que s'escauen els dies 11, 12 i 13 de maig, esdevé una revinguda del fred, segons la dita popular. El fet vindria a ésser com una contrapartida de l'ESTIUET DE SANT MARTÍ. A Catalunya no coneixem cap dita semblant, segurament perquè a la nostra terra ja s'ha establert aleshores una primavera general. Tampoc sabem que es faci un penjament per l'estil a Sant Ponç ni a Sant Pere Regalat, sants prou populars a Catalunya i que es celebren l'11 i el 13 de maig.

Saturació. — Condició d'humitat de l'aire, en la qual aquest conté el màxim de vapor aquós compatible amb la seva temperatura.

Seclusió. — a) Situació que precedeix a l'oclusió total d'una depressió del front polar, quan del sector calent no queda en contacte amb la superfície terrestre sinó una petita àrea, separada de la resta de la massa tropical per l'aire fred posterior, que ha encalçat el de la part anterior. — b) En la tècnica de l'anàlisi isentròpica, isolament d'una llengua seca o humida per la intrusió d'una altra d'humida o seca, respectivament.

Sector calent. — Sector d'aire calent que existeix, en les DEPRESSIONS joves, entre el front calent i el front fred. Sol ésser constituït per aire tropi-

cal, però també ho és sovint per aire polar marítim.

Sector fred. — Part d'una DEPRESSIÓ ocupada a ran de terra per aire fred. Tal com la depressió es va envellint, el sector fred en va ocupant cada vegada més extensió a ran de terra, fins que en arribar l'OCCLUSIÓ envaeix totalment l'espai que abans ocupava l'aire calent.

Sector navegable. — En un cicló tropical, la meitat de l'àrea del cicló que a l'hemisferi boreal està a l'esquerra i a l'austral a la dreta de la seva trajectòria. És el sector on són menys furiosos el vent i la mar, i on la deriva tendeix a allunyar les naus del centre de la tempestat.

Sector perillós. — En un cicló tropical, la meitat de l'àrea del cicló que a l'hemisferi boreal està a la dreta i a l'austral a l'esquerra de la seva trajectòria. És el sector on són més furiosos el vent i la mar i on la deriva tendeix a portar les naus cap al centre de la tempestat.

Secundari. — DEPRESSIÓ SECUNDÀRIA.

Seisme. — SISME.

Seixa. — Oscil·lació del nivell dels llacs i de les aigües costaneres, semblant a la de les marees, però de període més curt i que no té relació amb el moviment del Sol ni de la Lluna. El seu període sol ésser inferior a 1 hora; sovint no és més que de 20 a 40 minuts. Algunes seixes són produïdes per fenòmens sísmics, però moltes ho són per la fricció del vent damunt la superfície líquida. Les de la costa catalana esdevenen sobretot a l'estiu i van acompanya-

- des d'oscil·lacions exagerades del baròmetre.
- Semiàrid.** — adj. S'aplica als climes de condicions intermèdies entre l'aridesa i la fertilitat. (Vid. ESTEPA.)
- Serè.** — *a)* adj. En la pràctica, és costum anomenar serè aquell estat del cel en el qual la nuvolositat total és de 0 a 2 dècimes. (Vid. DIA SERÈ.) — *b)* Vent del NW. o de ponent, sec i generalment moderat o fort (terme de la Catalunya meridional).
- Setmana dels Barbuts.** — Setmana que comprèn les diades de Sant Pau ermità (15 de gener) i Sant Antoni abat (17 de gener), la qual, segons la dita popular, és la més freda de l'any. Al nostre país, el dia de menor temperatura mitja s'escau, efectivament, cap al 15 de gener.
- Simpiezòmetre.** — Baròmetre de líquid (glicerina), en la cambra baromètrica del qual es deixava una certa quantitat d'aire per tal de fer més curta la columna. Aparell avui abandonat, perquè és molt sensible a les variacions de temperatura.
- Sinòptic.** — adj. S'aplica als mapes i als missatges telegràfics o radiotelegràfics que contenen moltes dades anàlogues o simultànies de diverses estacions.
- Sisme.** — Terratrèmol: oscil·lació de l'escorça terrestre.
- Sismògraf.** — Aparell per a inscriure automàticament els terratrèmols.
- Sistema nuvolós.** — Agrupació de núvols que formen un conjunt orgànic. Hi ha *sistemes depressionaris*, corresponents a una depressió ben definida, i *sistemes tempestosos*.
- Sobrefusió.** — Condició d'un líquid que roman en aquest estat per sota de la seva temperatura de fusió. El fenomen és freqüent en les gotes de molts núvols baixos o mitgens.
- Sobresaturació.** — Es diu que l'aire és sobresaturat quan conté més vapor d'aigua que el que correspon a la seva temperatura. La causa sol residir en la manca de NUCLIS DE CONDENSACIÓ, sòlids o líquids, en l'aire, els quals semblen ésser indispensables perquè el vapor sobrer de l'atmosfera es condensi en gotes.
- Sobrevent.** — Costat d'on ve el vent. (*Diccionari general.*)
- Solarígraf.** — Solarímetre incriptor.
- Solarímetre.** — Aparell per a mesurar la intensitat de la radiació solar i que consisteix en una termopila associada a un millivòltmetre.
- Solarització.** — Exposició als raigs directes del Sol.
- Solenoide.** — En un camp BAROCLÍNIC, la porció d'aire compresa entre dues superfícies isobàriques i dues d'isostèriques. S'anomena també solenoide la porció d'aire compresa entre dues superfícies isoterms i dues d'isentròpiques.
- Sondatge.** — Exploració de l'atmosfera lliure amb aparells portats per estels, avions o globus. — S'aplica també sovint aquest nom a l'observació dels vents superiors amb globus pilots.
- Sostre.** — *a)* PLAFÓ. — *b)* Banc de núvols.
- Sotavent.** — Costat oposat al SOBREVENT. (*Diccionari general.*)
- Stratocúmulus** (Símbol, Sc). — Núvol

- inferior, en forma de sostre o bancs, fet de masses globulars o acanallades, del qual els més petits elements, que encara romanen disposats d'una manera regular, són grossos, difusos o grisos amb indrets foscos.
- Stratus** (Símbol, St). — Núvol inferior, constituït per un mantell nuvolós uniforme, anàleg a una boira, però que no toca a terra.
- Subestratosfera.** — Regió, d'algun gruix i d'estructura generalment fullada, que es troba immediatament a sota de l'estratosfera, i on el gradient tèrmic disminueix ràpidament. És la regió on es formen els cirrus més alts. La TROPOPAUSA ve a ésser, la major part de les vegades, una mera simplificació de la subestratosfera, de la qual ha d'ésser considerada com una superfície promitja.
- Sublimació.** — Procés de transformació directa d'un vapor en sòlid quan ultrapassa les condicions de saturació.
- Subsidència.** — Lent moviment de descens de l'aire en una àrea molt extensa, amb DIVERGÈNCIA dels vents inferiors.
- Successió nuvolosa.** — Sèrie de les espècies de núvols d'un sistema de pressionari, que van passant successivament per un lloc determinat.
- Superfície de discontinuïtat.** — Superfície de separació de dues masses d'aire de condicions físiques diferents. Per efecte de la turbulència, aquesta superfície és generalment difusa i mal definida, però per als fenòmens en gran escala se la pot considerar com a abrupta.
- Superfície de lliscament.** — Superfície de discontinuïtat, o superfície frontal, en la qual les masses en contacte tenen una component vertical de la velocitat. Pot ésser de lliscament ascendent (ANAFRONT) o descendent (CATAFRONT).
- Superfície de subsidència.** — Una massa d'aire en descens per efecte de la SUBSIDÈNCIA, s'escalfa en virtut de la compressió adiabàtica. Per la part inferior sol estar separada de l'aire fred subjacent per una superfície de discontinuïtat anomenada *superfície de subsidència*.
- Superfície equiescalar.** — Nom genèric de les superfícies d'igual valor d'un element meteorològic de natura ESCALAR (superfície isobàrica, isopicnica, isoterma, etc.).
- Superfície equipotencial.** — Superfície en la qual és constant el potencial de la gravetat terrestre. Aquesta designació equival a la de «superfície de NIVELL».
- Superfície isentròpica.** — Superfície d'igual TEMPERATURA POTENCIAL.
- Tamborinada.** — Tempesta amb uns quants trons, però amb precipitacions molt escasses o nulles.
- Tardor.** — Una de les estacions de l'any, que en Meteorologia comprèn (per a l'hemisferi nord) els mesos de setembre, octubre i novembre. Se'n diu també primavera d'hivern, tardavera o darrevera.
- Tefigrama.** — Diagrama en el qual es representen els resultats d'un sonatge, indicant-s'hi l'estat de l'atmosfera per a cada altitud en fun-

ció de la temperatura t i l'entropia φ (t - φ -grama).

Temperatura. — Condició física en virtut de la qual la calor passa d'uns cossos als altres (dels que tenen major temperatura als que la tenen menor).

Temperatura absoluta. — Temperatura del termòmetre centígrad, augmentada en $273,1^\circ$ C.; pràcticament, augmentada en 273° C. (*temperatura tercentesimal*). Se la designa pel símbol $^\circ$ A.

Temperatura acumulada. — Suma de les temperatures mitges diàries, per sobre o per sota d'una temperatura bàsica. És expressada en DIES-GRAUS. La temperatura bàsica sol ésser la de 6° C., considerada com a inici de la vegetació en els climes temperats; els excessos de temperatura per sobre de 6° es prenen com a positius, i els defectes per sota de 6° com a negatius. (Vid. INTEGRAL TÈRMICA.)

Temperatura balística. — Temperatura hipotètica que hauria de tenir l'aire a ran de terra, amb un gradient tèrmic determinat, perquè la trajectòria d'un projectil fos la mateixa que segueix realment a través de l'atmosfera amb les temperatures actuals.

Temperatura equivalent. — Temperatura que tindria l'aire si es condensés tot el vapor d'aigua que conté i la calor despresada de la condensació s'invertís en escalfar l'aire. En calcular la temperatura equivalent se sol tenir només en compte la calor de vaporització, però no la de fu-

sió. L'excés de la temperatura equivalent sobre l'actual, es designa a vegades amb el nom de *temperatura complementària*.

Temperatura equivalent potencial. — TEMPERATURA EQUIVALENT quan la pressió final és la de 1000 mil·libars.

Temperatura exterior. — La de l'aire lliure, per contraposició a la del baròmetre, en la reducció de la pressió al nivell del mar.

Temperatura mèdica. — Temperatura mitja de les hores que els malalts poden romandre a l'exterior (per exemple, des de 1 h. 40 m. després de la sortida del Sol fins 20 minuts abans de pondre's).

Temperatura operativa. — Expressió adoptada per alguns fisiòlegs per a indicar una funció que pot ésser considerada com a promig de les temperatures externes que actuen sobre el nostre cos, sia per contacte, sia per radiació. En un ambient clos, si T_a és la temperatura de l'aire i T_p la de les parets, la temperatura operativa és:

$$T_o = \frac{k_a T_a + k_p T_p}{k_a + k_p}$$

on k_a i k_p són dos «coeficients de pes» que depenen de les circumstàncies locals, i k_a , a més, depèn també de la velocitat de l'aire. Els valors generalment adoptats són: $k_p = 3,6$ i $k_a = 16 v^{1/2}$ per a l'individu nu, i $k_a = 10,4 v^{1/2}$ per a l'individu vestit, essent v la velocitat del vent en metres per segon.

Temperatura potencial. — Temperatura

- que tindria una quantitat qualsevol d'aire, si adiabàticament se la sotmetés a la PRESSIÓ NORMAL.
- Temperatura potencial parcial.** — Temperatura que tindria l'aire si la part d'aire perfectament sec que conté fos portada adiabàticament des de la pressió parcial que realment té, a la de 1 000 mil·libars.
- Temperatura pseudo-potencial** (equipotencial, segons alguns autors). — TEMPERATURA EQUIVALENT POTENCIAL.
- Temperatura virtual.** — Tractant-se de l'aire humit, és la temperatura que hauria de tenir l'aire perfectament sec perquè, a la mateixa pressió, tingués la mateixa densitat que l'aire humit en qüestió.
- Tempesta, Tempestat.** — Forta pertorbació de l'atmosfera, acompanyada de vent, pluja, neu o pedra, i precisament de llamps i trons.
- Tempestat magnètica.** — Pertorbació del camp magnètic terrestre, observable simultàniament a tot arreu.
- Temporal.** — Encara que el mot s'usa per a designar moltes de les pertorbacions atmosfèriques, el seu sentit estricte és el d'un vent de força igual o superior a 8 de l'ESCALA TELEGRÀFICA (velocitat mitja superior a 15 metres per segon). A vegades, si va acompanyat de precipitacions, se'n diu BORRASCA.
- Temporal de neu.** — Vent fort i fred, amb nevada seca o torb.
- Temporal de pols.** — Vid. TEMPORAL DE SORRA.
- Temporal de sorra.** — Vent fort que porta gran quantitat de pols o sorra, recollida en una àrea molt ex-

tensa (deserts, etc.). Segons la definició de l'*Atlas internacional dels núvols*, la condició perquè es consideri que hi ha tal temporal de sorra és que la visibilitat, a l'alçària dels ulls, esdevingui inferior a 1 000 metres.

- Temps.** — En català, com en altres llengües neolatines, un mateix mot serveix per a expressar dos conceptes essencialment distints: per una part, el que es refereix a la durada o a la successió dels fets; per una altra, el de l'estat atmosfèric. Adhuc en el llenguatge científic, no ha estat per ara possible substraure's a aquesta confusió de la parla vulgar. Faria certament un gran servei a la nostra llengua qui suggerís una manera, no forçada ni extravagant, de distingir aquells dos conceptes amb dos mots diferents, com es fa, per exemple, en els idiomes germànics i com es feia en el llatí clàssic.
- Temps legal.** — Temps mig, adoptat per als usos civils, corresponent a un meridià designat per les disposicions legals. Sol diferir en menys de mitja hora del temps mig local. A l'Europa occidental, el temps legal és el temps mig civil del meridià de Greenwich. Per motius d'ordre administratiu, el temps legal és avançat, a vegades, una o dues hores en relació al de Greenwich; però les observacions meteorològiques solen continuar fent-se a l'«hora vella», a fi de no introduir pertorbacions en el sentit físic de les estadístiques o en la simultaneïtat de les observacions sinòptiques.

Temps local. — El que té per origen del dia el pas del Sol per l'antimeridià del lloc. Si és el pas del Sol ver el que es pren per guia, el temps és el que marquen els rellotges de Sol i s'anomena *temps local ver*. Si és el Sol mig, el temps és el que marcaven els rellotges de màquina abans de l'establiment dels fusos horaris, o sia el *temps local mig*. Alguns aparells, com l'heliògraf de Campbell, han d'ésser orientats d'acord amb el temps local ver.

Temps universal. — El que té per origen del dia el pas del Sol mig per l'antimeridià de Greenwich. En la pràctica se'l designa amb les inicials T. M. G. o bé T. U., i és l'adoptat per a les efemèrides astronòmiques i per a moltes aplicacions científiques de caràcter internacional.

Tendència baromètrica. — Variació de la pressió atmosfèrica en les tres hores que precedeixen a la d'observació.

Tensió de vapor. — Pressió exercida per un vapor.

Termògraf. — Termòmetre inscriptor.

Termograma. — Registre continu de la temperatura obtingut amb un termògraf.

Termòmetre. — Instrument per a mesurar la temperatura.

Termòmetre de bola negra. — Termòmetre de màxima, de mercuri, amb el dipòsit ennegrit exteriorment i tancat dins una bombolla de vidre de la qual s'ha extret l'aire. Exposat al Sol, dóna una «temperatura màxima al Sol» molt difícil d'inter-

pretar i per consegüent d'escàs valor científic.

Termòmetre d'inversió. — Termòmetre que marca la temperatura del lloc on ha estat invertit de posició. És el generalment usat en l'exploració de les profunditats del mar. Un pes (*correu*) que es deixa baixar pel fil que sosté el termòmetre quan aquest és a la profunditat desitjada, inverteix l'instrument.

Termòmetre de radiació solar. — TERMÒMETRE DE BOLA NEGRA.

Termòmetre de resistència. — Aparell per a mesurar la temperatura per la variació de la resistència elèctrica d'un fil metàl·lic.

Termòmetre diferencial. — Termòmetre format per dos dipòsits de vidre plens d'aire i units per un tub estret on hi ha una certa quantitat de mercuri. La diferència de temperatura entre els dos dipòsits és indicada pels moviments del mercuri dins el tub. — El termòmetre diferencial és usat en alguns països, sobretot als Estats Units, per a mesurar la DURADA DE LA INSOLACIÓ. Amb aquest objecte, un dels dipòsits d'aire és recobert de fum d'estampa, i sota l'acció de la radiació solar s'escalfa més que l'altre. El mercuri, en el seu moviment, obre o tanca un circuit elèctric del qual formen part dos electrodes que penetren dins el tub, una pila i un galvanoscopi inscriptor.

Termòmetre enterrat. — Termòmetre que té el seu dipòsit a certa profunditat dins la terra, i que serveix per a mesurar-ne la temperatura.

- Termòmetre-fona.** — Termòmetre lligat pel capdamunt a l'extrem d'un cordill, al qual es donen voltes com a una fona, a fi de procurar-li una abundant ventilació. S'usa allí on no es té abric termomètric. A vegades, en lloc del cordill, va muntat en una planxeta de fusta que es fa girar al voltant d'un mànec, com una xerraca.
- Terral.** — Vent costaner nocturn o de matinada, que bufa d'en terra cap a mar durant les hores que la temperatura del mar és superior a la de la terra. Se'l sent particularment fort davant dels afraus (VENT D'AFRAU).
- Terratrèmol.** — Moviment de trepidació o d'ondulació del terreny, degut a causes que resideixen a l'interior de la Terra.
- Terreny cobert de neu.** — En la notació de Beaufort, es considera cobert de neu el terreny quan més de la meitat del país visible des de l'observatori està cobert de neu.
- Tifó.** — Nom amb el qual es designen els ciclons tropicals del mar de la Xina.
- Tipus de temps.** — Cartes del temps, en particular cartes isobàriques, triades de manera que cadascuna representi una situació atmosfèrica ben caracteritzada i relacionada amb una previsió concreta del temps futur. La comparació de cada carta diària efectiva amb algun d'aquests tipus, pot ajudar a la prognosi, sempre que es tinguin en compte les restants circumstàncies de la informació sinòptica.
- Torb.** — Ventada durant la qual els remolins del vent aixequen en l'aire la neu del terreny, en termes que la visibilitat minva sensiblement, el mateix en sentit vertical que en l'horitzontal, i no es pot veure l'estat del cel.
- Torbonada.** — Nuvolada de pas, acompanyada de vent fort i sovint de pluja i trons. (*Diccionari general.*) En Meteorologia s'aplica més especialment aquest nom a les torbonades de FRONT FRED.
- Tornado.** — Nom d'origen castellà amb el qual es designa als Estats Units i a l' Austràlia un violent remolí semblant a una MÀNEGA, però de dimensions majors (diàmetre de l'ordre d'un centenar de metres, o més), relacionat també amb un sostre de nimbus. La velocitat del vent pot excedir-hi els 300 Km. per hora, i la seva velocitat de translació és d'uns 50 Km. per hora.
- Tramuntana.** — *a)* En general, vent del nord. — *b)* Vent del sector nord, més aviat del NNW., que bufa amb fúria a l'Empordà. Va acompanyat de gran sequedat de l'aire i esdevé generalment amb temps serè o amb alguns altocúmulus lenticulars i BARDES o núvols paràsits a les carenes dels Pirineus.
- Tramuntanal.** — Temporal de tramuntana.
- Tràngol.** — *a)* El *Diccionari general* defineix el tràngol com «mar moguda». Sembla que la veritable acepció correspon al nom francès *clapotis*, o sia estat de la mar en la qual les ones són desordenades i

els moviments verticals exagerats en relació als horitzontals. El fenomen prové d'interferència entre dos o més sistemes d'ones (p. ex., les directes i les reflectides per un espadat), i pot haver-hi tràngol àdhuc amb onades relativament petites. — b) Per analogia, s'anomena *tràngol* el moviment desordenat que la turbulència de l'aire, i en particular els corrents convectius de l'atmosfera, imprimeixen a un avió que els travessa.

Transparència. — Propietat de deixar passar determinades radiacions (lluminoses, calorífiques, etc.). (Vid. COEFICIENT D'EXTINCIÓ, DIATERMÀNCIA, FACTOR D'ENTERBOLIMENT, VISIBILITAT.)

Tro. — Soroll que segueix al llamp. En realitat, llamp i tro són simultanis, i l'interval entre llur percepció depèn de la distància, per efecte de la diferent velocitat de la llum i del so.

Tromba. — Núvol en forma d'embut, ordinàriament de 6 a 10 metres de diàmetre i de 60 a 120 d'alçària, que alguna vegada es forma a la part inferior d'un nimbus molt baix. Està animat de fort moviment rotatori i sol durar de deu minuts a mitja hora. D'ordinari es formen les trombes a mar o al plom d'un llac, i aleshores se'n diu pròpiament mànegues; sovint arriben a terra, on arremolinen tot allò que troben.

Tropopausa. — Limit inferior de l'ESTRATOSFERA.

Troposfera. — Regió inferior de l'atmosfera (fins als 10 o 11 Km. d'altitud,

en promig), en la qual la temperatura decreix en créixer l'altitud.

Tub de Bourdon. — Tub metàl·lic de parets molt primes, de secció el·líptica molt aplanada i de forma corbada, que varia de curvatura per efecte dels canvis de pressió interna o externa. S'usa com a òrgan sensible d'alguns aparells de mesura (anemòmetres, baròmetres, etc.).

Tub de Pitot. — Aparell per a mesurar la velocitat d'un corrent fluid, per l'augment de pressió dins un tub obert de cara al corrent. Alguns anemòmetres, com el de Dines, tenen com a òrgan essencial un tub de Pitot que es manté sempre cara al vent.

Tub de Venturi. — Tub format per dos troncs de con units per llurs bases menors. Quan passa un corrent fluid per dins el tub, es produeix una depressió o succió en el cercle d'unió dels dos cons, propietat que és utilitzada en la construcció d'alguns anemòmetres.

Tundra. — S'anomenen *tundres* les planúries sense arbres de les regions àrtiques, on hi són com les representants de les estepes dels països temperats.

Turbo. — Prefix que s'anteposa al nom d'alguna propietat de l'aire per a indicar que és deguda o inherent a la turbulència (turbodifusivitat, turboviscositat, etc.). Correspon al prefix anglès *eddy*.

Turbulència. — Estat general de pertorbació del moviment, que es produeix en un corrent fluid quan passa rasant una superfície sòlida o un al-

tre corrent fluid de direcció o velocitat diferent.

Ull de la tempestat.—La regió central, de vent en calma i pocs núvols, encara que de mar molt brava, en els ciclons tropicals.

Vapor aquós.—Aigua en estat de vapor, que sempre es troba en l'atmosfera, encara que en quantitat variable i sempre en petita proporció.

Variació baromètrica.—S'entén especialment amb aquest nom la diferència entre la pressió actual en un lloc i la que hi havia 3 hores (TENDÈNCIA), 6 h., 12 h. o 24 h. abans.

Variació secular.—Tendència del valor d'un element a créixer o créixer indefinidament, sens perjudici de les seves oscil·lacions de curt període.

Variògraf.—VARIÒMETRE inscriptor.

Variòmetre.—Aparell per a mesurar les petites fluctuacions d'un element meteorològic, i més particularment la velocitat d'aquestes fluctuacions. Quan altra cosa no s'indica, es tracta del variòmetre de pressió.

Velocitat angular.—Quocient de dividir la variació del valor d'un angle pel temps en el qual té lloc la variació. En Meteorologia teòrica té excepcional importància la velocitat angular de la rotació terrestre ($\omega = 0,000073 \text{ seg}^{-1}$).

Vent.—Moviment de l'aire. D'una manera més concreta, moviment de l'aire paral·lelament al terreny.—Sobre els noms locals del vent, es pot consultar el *Vocabulari de pesca* d'E. Roig i J. Amades (*Butlletí de Dialectologia Catalana*, gener-desem-

bre 1926) i *Els noms dels vents en català* de Mn. A. Grieria (en el mateix *Butlletí*, juliol-desembre 1914).

Vent antitriptic.—Vent teòric, en el qual la fricció predomina sobre els altres factors. El moviment és en el sentit del gradient baromètric, però molt amortit.

Vent constant equivalent.—En Balística, vent teòric, de direcció i velocitat constants, que produiria sobre un projectil el mateix efecte que els vents actuals que el projectil troba en el seu camí.

Vent d'afrau.—TERRAL de poc gruix, que entra en mar encaixonat per un rieral o afrau.

Vent d'allau.—Vent d'EVICCIÓ impetuós, degut a la massa d'aire que l'estimada d'una allau posa en moviment.

Vent de neu.—Vent que ve de la banda on hi ha neu. A Catalunya, on les veritables glaceres són poques i insignificants, un nom equivalent al francès de *vent de glacier* és natural que no existeixi. Essent el mateix el fet físic que representen, es pot també donar com a equivalent local del *vent de glacier* el *vent de neu*.

Vent dominant.—Aquell que correspon a la direcció més freqüent en una localitat. És un dels elements determinants del clima.

Vent eulerià.—Vent teòric en el qual no influeixen ni la rotació de la Terra ni la fricció, i és degut solament al gradient baromètric.

Vent geostrofic.—Vent que està d'acord, en direcció i velocitat, amb la

- distribució de les isòbares considerades com a rectilínies.
- Vent inferior.** — Vent a ran de terra o prop de terra.
- Vent isobàric.** — Vent corresponent al gradient isobàric i a la curvatura de les línies isobàriques. Freqüentment assoleix la seva força i direcció teòriques prop dels 1 000 metres d'altitud.
- Vent laminar.** — Vent seguit, sense ratxes.
- Vent superior.** — Vent en altura, a molta distància de terra.
- Vent turbulent.** — Vent ratxós.
- Vents alisis.** — Vents persistents que bufen del NE. en l'hemisferi boreal i del SE. en l'austral, des de la faixa tropical anticiclònica cap a l'equador.
- Vents etesis.** — Vents de període anual, que en els mars propers a Grècia bufen alternativament cap a l'Àfrica o cap a Europa. Tenen caràcter de MONSÓ, degut a l'escalfament i refredament del desert de Líbia. Més freqüentment s'anomenen *etesis* els monsons d'estiu, o sien els que bufen cap a l'Àfrica, de direcció compresa entre el N. i el NE.
- Ventada.** — Augment sobtat de la força del vent, de més durada que una ratxa.
- Ventre de conill.** — Nom que donen els mariners a l'altocúmulus lenticular quan és de formes arrodonides i amb la part central fosca.
- Verberol.** — «Quan una ratxa, amb certa composant ascendent, s'amorra sobre la mar, hi produeix un enfosquiment de color entremig d'un escampall de ruixim: és el *verberol*. Ve a ésser, doncs, el mateix fet de les RAMIOLES, emperò molt intensificat.» Aquesta definició que Rafel Patxot dona del mot *barberol* en el seu volum d'observacions de Sant Feliu de Guíxols, sembla justificar la grafia que ací hem adoptat, considerant el mot com a derivat de *verberar*.
- Vernalització.** — JAROVITZACIÓ.
- Vespral.** — adj. Es diu dels núvols cumuliformes que a la caiguda del dia perden la seva activitat en direcció vertical i s'estenen horitzontalment en forma de stratocúmulus (*stratocumulus vespertalis*) abans d'esvair-se.
- Vírgum.** — Cua més o menys cònica o punxeguda cap avall, que penja d'un núvol i que és atribuïda generalment a una precipitació que no arriba a terra. En moltes ocasions, però, el vírgum és un fenomen de condensació ascendent, al cim del qual es forma després el veritable núvol, que sol tenir aleshores forma cumulosa.
- Viscositat.** — Fricció interna dels fluids naturals, en virtut de la qual tot moviment relatiu dins el fluid tendeix a ésser anul·lat.
- Visibilitat.** — Transparència de l'aire, definida per la distància màxima a la qual són visibles els objectes.
- Volum específic.** — Volum de la unitat de massa. És el valor recíproc de la DENSITAT.
- Volva de neu.** — FLOC DE NEU molt petit i lleu, que voleia amb facilitat.

- Vorticitat.** — Magnitud igual al doble de la velocitat angular d'un element fluid, en la seva rotació elemental.
- Xàfec.** — Pluja de grossa intensitat i gairebé sempre de curta durada i relacionada amb tempesta. En l'*Atlas internacional dels núvols* s'explica de la següent manera el significat de *xàfec*: «Poden caure en forma de xàfec la pluja, la neu, l'aiguaneu, el calabruix, la calamarsa, la pedra i els granets de glaç. El que caracteritza un xàfec, no és solament que la precipitació comenci i pari bruscament, sinó, abans que tot, l'aspecte del cel. Es coneix el temps de xàfecs per l'alternança ràpida de núvols tempestosos, foscos i amenaçadors, amb clarianes de poca durada, sovint amb cel d'un blau fosc (temps d'abril). Si no hi ha veritables clarianes entremig dels núvols, això prové, sigui d'un sostre de núvols alts (generalment precursors de més pluja), sigui que l'interval entre els núvols de xàfec és ple de núvols lleugers i baixos. També pot succeir que la pluja no pari mai completament, i aleshores l'arribada del xàfec és avisada per la vinguda d'un enfosquiment sobtat». — Segons aquesta definició, en els xàfecs està comprès el fenomen menys intens que en el seu lloc hem anomenat **RUIXAT**. Possiblement, és preferible donar el nom de *ruixat*, en general, a les pluges d'inestabilitat (en anglès, *shower*), tal com allí s'ha dit, i reservar el de *xàfec* per als ruixats d'intensitat molt gran (en anglès, *cloud burst*).
- Xafogor.** — Calor sufocant que se sent en temps calent i encalmat.
- Xaloc.** — Vent del SE.
- Xarxa.** — Sistema d'estacions, observatoris, aparells inscriptors, observadors isolats, etc., distribuïts en un país per a fer observacions científiques en col·laboració.
- Zèfir.** — Brisa suau de ponent amb bon temps calent.
- Zenit.** — El punt del cel vers el qual es dirigeix la vertical cap amunt.
- Zero.** — Origen de la graduació d'un instrument.
- Zero absolut.** — La temperatura de $-273,1^{\circ}$ C. = 0° A.
- Zona (o regió) convectiva.** — **TROPOFERA.**
- Zona de connexió.** — La que sol existir entre dos sistemes nuvolosos consecutius, principalment seguint el front polar i cap a la part equatorial de la regió compresa entre els dos sistemes. Es caracteritza per una faixa zonal de núvols de bon temps (Sc, St, boires).
- Zona de silenci.** — Vid. **AUDICIÓ ANOMALA.**
- Zona de transició.** — Zona entre dues masses d'aire, que no té les propietats de cap d'elles. Se la sol considerar com a una part de la massa més freda, influïda per l'altra.
- Zones climàtiques.** — Zones en cadascuna de les quals els climes tenen alguna semblança, i que recorden de lluny les zones geogràfiques de la Terra. Ordinàriament se n'admeten vuit: zona equatorial o intertropical, amb pluges abundants; la vore-

gen dues zones subtropicals, de clima estepari o desèrtic; després segueixen dues zones temperades, amb pluges; una zona (exclusiva de l'hemisferi nord) de grans variacions de

temperatura, i finalment dos casquets polars amb temperatures glacials.

Zonal. — adj. En la direcció dels paral·lels terrestres.

SEGONA PART

CORRESPONDÈNCIA ENTRE ELS MOTS ANGLÉSOS I FRANCESOS I ELS CATALANS

A. Vocabulari anglès-català

Absolute extremes = Extrems absoluts.	Anemometer = Anemòmetre.
Absolute humidity = Humitat absoluta.	Anemoscope = Anemoscopi.
Absolute temperature = Temperatura absoluta.	Aneroid barometer = Baròmetre aneroide.
Absorption (Atmospheric) = Absorció atmosfèrica.	Angular velocity = Velocitat angular.
Accumulated temperature = Temperatura acumulada. Integral tèrmica.	Anomaly = Anomalia.
Accuracy = Precisió.	Anthelion = Antheli.
Actinic rays = Raigs actínics.	Anticyclone = Anticicló.
Actinometer = Actinòmetre.	Antitrades = Contra-alisis.
Action centre = Centre d'acció.	Anvil cloud = Enclusa (Cúmulonimbus en forma d'enclusa).
Adiabatic = Adiabàtic.	Aqueous vapor = Vapor aquós.
Advection = Advecció.	Arid = Àrid.
Aerodynamics = Aerodinàmica.	Atlas (Climatological) = Atlas climatològic.
Aerology = Aerologia.	Atmosphere = Atmosfera.
After-glow = Resplendor alpina.	Atmospheric circulation = Circulació atmosfèrica.
Air = Aire.	Atmospheric electricity = Electricitat atmosfèrica.
Air-meter = Anemòmetre de mà, de molinet.	Atmospheric pollution = Pol·lució atmosfèrica. Pols de l'atmosfera.
Air pockets = Bosses, o pous, d'aire.	Atmospheric pressure = Pressió atmosfèrica.
Air trajectory = Trajectòria de l'aire.	Atmospherics = Atmosfèrics (en T. S. F.).
Albedo = Albedo.	Attached thermometer = Termòmetre del baròmetre.
Alpine glow = Resplendor alpina.	Audibility = Audibilitat.
Altimeter = Altimetre.	Aureole = Aurèola.
Altitude = Altitud. Altura angular.	Aurora = Aurora polar.
Amplitude = Amplitud.	Autumn = Tardor.
Anabatic = Anabàtic.	Avalanche wind = Vent d'allau.
Anemogram = Anemograma.	
Anemograph = Anemògraf.	

- Average** = Promig.
Azimuth = Atzimut.
Azores anticyclone = Anticicló de les Açores.
Backing = Reculada (?): el fet de rondar el vent cap a l'esquerra, en el sentit N-W-S-E.
Baguio = Bàguio.
Ball lightning = Llamp globular; llamp en bola.
Ballistics = Balística.
Ballistic temperature = Temperatura balística.
Balloon = Globus.
Bar = Bar.
Baroclinic = Baroclinic.
Barograph = Barògraf.
Barometer = Baròmetre.
Barometric tendency = Tendència baromètrica, o simplement tendència.
Barothermograph = Barotermògraf.
Barotropic = Barotròpic.
Bearing = Rumb nàutic.
Beaufort notation = Notació de Beaufort.
Beaufort scale of wind force = Escala dels vents de Beaufort.
Bishop's ring = Cercle de Bishop.
Black-bulb thermometer = Termòmetre de bola negra.
Blizzard = Temporal de neu.
Blood-rain = Pluja de fang.
Blue of the sky = Blau del cel.
Bolometer = Bolòmetre.
Bouguer's halo = Cercle d'Ulloa.
Brave west winds = Vents braus de ponent (propis dels oceans de la zona temperada).
Breeze = Brisa.
British summer time (B. S. T.) = Hora d'estiu.
Brocken spectre = Espectre del Brocken.
Brontometer = Brontòmetre.
Brückner cycle = Cicle de Brückner.
Bumpiness = Tràngol atmosfèric. Turbulència.
Buoayancy = Força ascensional.
Buys Ballot's law = Lley de Buys Ballot.
Calendar = Calendari.
Calibration = Calibratge.
Calm = Calma.
Calorie (gramme-calorie) = Caloria; caloriagram.
Cap = Caputxa (pileus) al cim d'un núvol.
- Catchment area** = Conca (d'un riu o d'un llac).
Centigrade = Centígrad.
Centre of action = Centre d'acció.
Chart = Carta o mapa.
Clear sky (Day of) = Dia serè.
Climate = Clima.
Climatic changes = Canvis climàtics.
Climatic zones = Zones climàtiques.
Climatology = Climatologia.
Cloud-burst = Xàfec.
Cloudiness = Nuvolositat.
Clouds = Núvols.
Coefficient = Coeficient. Factor.
Col = Coll (isobàric).
Cold front = Front fred.
Cold sector = Sector fred.
Cold wave = Onada de fred.
Compass = Brúixola. Compàs.
Compensation of instruments = Compensació d'instruments o d'aparells.
Component = Component.
Condensation = Condensació.
Conduction = Conducció (de la calor).
Constant = Constant.
Continentality = Continentalitat.
Convection = Convecció.
Convictional rain = Pluja convectiva.
Convergence = Convergència.
Corona = Corona.
Correction = Correcció.
Correlation = Correlació.
Cosmic radiation (Hess radiation) = Radiació còsmica o penetrant.
Crepuscular rays = Raigs crepusculars.
Curve fitting = Representació gràfica (i subsegüent representació analítica).
Cyclone = Cicló. Depressió.
Cyclone rain = Pluja ciclònica o depressionària.
Cyclostrophic = Ciclostrofic.
Damp air = Aire humit.
Dawn = Alba.
Day = Dia.
Debâcle (Vid. *Débâcle* en francès).
Declination (Magnetic) = Declinació magnètica.
Dekad = Dècada.
Density = Densitat.
Depression = Depressió.

- Desert** = Desert.
Desiccation = Desseccació.
Deviation = Desviació.
Dew = Rosada.
Dew-point = Punt de rosada.
Diathermancy = Diatermància.
Diathermanous = Diàterman.
Diffraction = Difracció.
Diffusion = Difusió.
Discontinuity = Discontinuïtat.
Diurnal = Diürn.
Divergence = Divergència.
Doldrums = Calmes equatorials.
Drizzle = Roina.
Drop = Gota.
Drosometer = Drosòmetre.
Drought = Eixut.
Dry air = Aire sec.
Dry season = Estació seca.
Dry spell = Tongada d'eixut.
Duration of sunshine = Durada de la insolació.
Dusk = Fosca.
Dust = Pols.
Dust counter = Comptador de pols. Pulvímètre.
Dust devil = Barrufet de vent. Remolí de pols.
Dust storm = Temporal de pols.
Dynamic cooling = Refredament dinàmic.
Dyne = Dina.
Earth currents = Corrents tellúrics.
Earthquake = Terratrèmol. Sisme.
Earth thermometer = Termòmetre enterrat.
Eddy = Remolí. Vòrtex.
Electricity = Electricitat.
Element = Element.
Energy = Energia.
Entropy = Entropia.
Equation of time = Equació de temps.
Equatorial air = Aire equatorial.
Equatorial current = Corrent equatorial.
Equinox = Equinocci.
Equivalent constant wind = Vent constant equivalent.
Error = Error.
Evaporation = Evaporació.
Evaporimeter = Evaporímetre.
Expansion = Expansió.
Exposure = Exposició.
Exsiccation = Exsicació.
Extremes = Extrems.
Eye of storm = Ull de la tempestat.
Eye of wind = Cart del vent.
Fall = Tardor.
Falling time = Inèrcia (d'un instrument).
Fiducial temperature = Temperatura a la qual un baròmetre de mercuri no necessita correcció a la latitud de 45°.
Floating ice crystals = Agulles de glaç.
Floe = Floe. Banc de glaç flotant.
Flow-off = Cabal (d'un riu).
Fog = Boira.
Fog bow = Arc de Sant Martí, blanc, produït en les gotes de la boira.
Föhn = Föhn. Fogony.
Forecast = Predicció.
Frazil ice = Glaç esponjós que es forma en els rius de corrent ràpid.
Freeze, Freezing = Congelació.
Frequency = Freqüència.
Friction = Fricció.
Front = Front.
Frost = Glaçada.
Funnel cloud = «Núvol en forma d'embut»: tornado, tromba, mànega.
Further outlook = Predicció per a un termini més llarg que el de la predicció ordinària.
Gale = Temporal.
Gale warning = Avis de temporal.
General inference = Descripció de l'estat general del temps, en la radiodifusió meteorològica.
Geophysics = Geofísica.
Geopotential = Geopotencial.
Geostrophic = Geostròfic.
Glacier breeze = Vent de neu.
Glazed frost = Gelada envidriada.
Glory = Glòria.
Gold-slide = Regle de Gold.
Gradient = Gradient.
Gradient wind = Vent isobàric.
Granular snow = Calabruix. Neu rodona.
Grass temperature = Temperatura del terreny cobert d'herba.
Gravity = Gravetat.
Great circle = Cercle màxim.
Green flash = Raig verd.
Ground frost = Glaçada del terreny.
Ground (State of) = Estat del terreny.

- Gulf stream** = Corrent del Golf.
Gust = Ratxa.
Hail = Pedra.
Halo = Halo. Rotllo.
Halo phenomena = Fenòmens d'halo.
Haze = Calitja.
Heat = Calor.
High = Alta (alta pressió).
Hoar-frost = Gelada.
Horizon = Horitzó.
Horizontal = Horitzontal.
Horse latitudes = Zona de calmes tropicals.
Humidity = Humitat.
Hurricane = Cicló tropical. Huracà.
Hydrometer = Hidròmetre.
Hydrometeor = Hidrometeor.
Hydrosphere = Hidrosfera. Oceà.
Hyetograph = Hietògraf. Pluviògraf.
Hydrograph = Higrògraf.
Hygrometer = Higròmetre.
Hygroscope = Higroscopi.
Hypsometer = Hipsòmetre.
Ice = Glaç.
Ice Age = Era, o període, glacial.
Iceblink = Resplendor dels glaços llunyans reflectida en el cel de l'horitzó.
Ice Saints = Sants de glaç.
Ice sheet = Llençol de neu.
Increment = Increment. Diferencial.
Index = Índex.
Index correction = Correcció de zero, o d'índex.
Index error = Error de zero, o d'índex.
Insolation = Insolació.
Instability = Inestabilitat.
Instability showers = Ruixats d'inestabilitat.
Interpolation = Interpolació.
Inversion = Inversió.
Ions = Ions.
Iridescence or Irisation = Iridesència o Irisació.
Isallobars = Isallobares.
Isanomaly = Isanomalia.
Isentropic = Isentròpic.
Isobar = Isòbara.
Isomeric values = Valors isomèrics o isòmers.
Isopicnic = Isopícnic.
Isosteric = Isostèric.
Isotherm. Isothermal = Isoterm. Isotèrmic.
Katabatic = Catabàtic.
Kite = Estel. Grua.
Kite balloon = Globus captiu.
Labile = Inestable.
Lag = Retard.
Land breeze = Terral; brisa d'en terra.
Lapse = Gradient.
Latitude = Latitud.
Law of storms = Conjunt de normes, redactades per Meldrum i Wales. per a la maniobra de les naus quan es presenta un cicló tropical.
Lenticular = Lenticular.
Level = Nivell. Superfície de nivell.
Lightning = Llampec. Llamp.
Limit-gauge = Pluviòmetre límit.
Line-squall = Torbonada (que forma part d'una línia d'elles).
Local time = Temps local.
Longitude = Longitud geogràfica.
Looming = Engrandiment aparent de les imatges dels objectes, per efecte de la indecisió de contorns deguda a la boira.
Low = Baixa (baixa pressió).
Lunar = Lunar.
Lustrum = Lustre.
Mackerel sky = Cel d'Ac. o Cc. undulatus. Macarreu?
Magnetic storm = Tempestat magnètica.
Manometer = Manòmetre.
Mares' tails = Cirrus plumiformes semblants a cues de cavall.
Maximum = Màxim.
Mean = Mitja aritmètica. Promig.
Meniscus = Menisc.
Meteor = Meteor. Estel fallidor.
Meteorograph = Meteorògraf.
Meteorology = Meteorologia.
Microbarograph = Microbarògraf.
Microseisms = Microsismes.
Millibar = Mil·libar.
Minimum = Mínim.
Mirage = Miratge.
Mist = Boirina.
Mock-Sun = Parheli. Resson. Fals Sol.
Mock-Sun ring = Cercle parhèlic.
Monsoon = Monsó.
Mountain breeze = Brisa de muntanya.
Nephoscope = Nefoscopi.
Neutral point = Punt neutre.
Night sky (Light of) = Celistia.

- Normal** = Normal.
Observer = Observador.
Occlusion = Oclusió.
Ombrometer = Ombròmetre.
Orientation = Orientació.
Orographic rain = Pluja orogràfica.
Oscillation = Oscil·lació.
Overcast day = Dia cobert.
Ozone = Ozon.
Pack ice = Pack.
Pallium = Palli. Vel.
Parallax = Paral·laxi.
Paranethia = Paranthelis.
Paraselenæ = Paraselenes.
Parhelion = Parheli.
Passing showers = Ruixats.
Pellets of ice = Granets de glaç.
Pentad = Pentada.
Percolation = Percolació. Infiltració.
Periodical = Periòdic.
Periodicity = Periodicitat.
Periodogram = Periodograma.
Persistence = Persistència.
Personal equation = Equació personal.
Phenology = Fenologia.
Phenomenon = Fenomen.
Phosphorescence = Fosforescència.
Pilot balloon = Globus pilot.
Pluviograph = Pluviògraf.
Pluviometer = Pluviòmetre.
Pocky clouds = Núvols penjants. Mammato-cúmulus.
Polar air = Aire polar.
Polar current = Corrent polar.
Polar front = Front polar.
Polarization = Polarització.
Pole = Pol.
Pollution = Pol·lució.
Polymeter = Polímetre.
Potential = Potencial.
Potential temperature = Temperatura potencial.
Precipitation = Precipitació.
Pressure = Pressió.
Probability = Probabilitat.
Prognostics = Pronòstics: dites populars sobre el temps que farà.
Projection = Projectió.
Psychrometer = Psicròmetre.
Pumping = Bombatge.
Purple light = Llum, o claror, purpúria.
Pyranometer = Piranòmetre.
Pyrgometer = Pirgeòmetre.
Pyrheliometer = Pirheliòmetre.
Radiation = Radiació.
Rain = Pluja.
Rain band = Banda espectral d'absorció de guda al vapor d'aigua i situada més cap al vermell de la ratlla D.
Rainbow = Arc de Sant Martí.
Rain day = Dia de pluja.
Rainfall = Precipitació aquosa.
Rain gauge = Pluviòmetre.
Rain-making = L'art de fer ploure.
Rain shadow = Àrea de poca pluja (per efecte orogràfic).
Rain spell = Tongada de pluja.
Recurvature of storm = Recorbada d'un cicló.
Reduction = Reducció.
Reduction to sea level = Reducció al nivell del mar.
Reflection = Reflexió.
Refraction = Refracció.
Registering balloon = Globus sonda.
Regression equation = Equació de regressió.
Relative humidity = Humitat relativa.
Residual = Residu. Residual.
Resultant = Resultant.
Reversal = Retorn. Contra-corrent.
Revolving storm = Cicló tropical.
Ridge = Dorsal.
Rime = Gebre.
Roaring forties = Vents braus de ponent (en les latituds de 40° S).
Roll cumulus = Cúmulus en forma de corrons.
St. Elmo's fire = Foc de Sant Telm.
St. Martin's summer = Estiuet de Sant Martí.
Salinity = Salinitat.
Sand pillar = Tromba de sorra. Remolí de sorra.
Sandstorm = Temporal de sorra.
Saturation = Saturació.
Scalar = Escalar.
Scattering = Difusió de la llum.
Scintillation of the stars = Llampurneig de les estrelles.
Scotch mist = Boira ploranera.
Screen = Abric (termomètric).
Scud = Fractonimbus que corre de pressa emès pel vent sota d'uns núvols de pluja.

- Sea breeze** = Marinada. Brisa de mar.
Sea disturbance = Estat de la mar.
Sea level = Nivell del mar.
Sea temperature = Temperatura (superficial) del mar.
Seasons = Estacions (de l'any).
Secondary cold front = Front fred secundari.
Secondary depression (Secondary) = Secundari. Depressió secundària.
Secular trend = Variació secular.
Seiche = Seixa.
Seismograph = Sismògraf.
Seisms = Sismes.
Serein = Gotellada sense núvols.
Shade temperature = Temperatura a l'ombra (dins l'abric termomètric).
Shadow of the Earth = Ombra de la Terra (en l'atmosfera).
Shower = Ruixat.
Silver thaw = Gebre.
Simoom = Simun.
Sirocco = Xaloc.
Site = Situació (d'una estació meteorològica).
Sleet = Aiguaneu.
Sling thermometer = Termòmetre fona.
Snow = Neu.
Snow (Day of) = Dia de neu.
Snowdrift = Torb. Escombrada de neu.
Snow line = Límit inferior de les neus (en particular de les neus persistents).
Snow lying = Mantell (o llençol) de neu sobre el terreny.
Snow rollers = Corrons de neu.
Soft hail = Calamarsa.
Solar constant = Constant solar.
Solar day = Dia solar.
Solar-radiation thermometer = Termòmetre de bola negra.
Solarimeter = Solarímetre.
Solarisation = Solarització.
Solstice = Solstici.
Sounding balloon = Globus sonda.
Spring = Primavera.
Squall = Torbonada.
Squall line = Línia de torbonades.
Stability = Estabilitat.
Standard = Patró (de mesura, d'escala, etc.).
Standard atmosphere = Atmosfera tipus.
Standard deviation = Desviació mitja.
Standard gravity = Gravetat normal.
Standard temperature = «Fiducial temperature» (q. v.).
Standard time = Temps legal.
State of the ground = Estat del terreny.
State of the sky = Estat del cel.
Station = Estació (observatori elemental).
Steppe = Estepa.
Storm = Temporal.
Storm cone = Senyal de temporal.
Stratosphere = Estratosfera.
Subsidence = Subsidiència.
Summer = Estiu.
Sun-dial = Rellotge de Sol.
Sun-dogs = Falsos Sols. Ressols. Parhelis.
Sun pillar = Columna solar.
Sunrise = Sortida de Sol.
Sunset = Posta de Sol.
Sunshine = Insolació. Durada de la insolació.
Sunshine recorder = Heliògraf.
Sunspot numbers = Nombres de Wolf.
Supersaturation = Sobresaturació.
Surface of discontinuity = Superfície de discontinuïtat.
Surface of subsidence = Superfície de subsidiència.
Surge = Variació general de pressió, que se superposa al moviment del camp isobàric.
Swell = Mar de fons. Mar forana.
Sympiesometer = Simpiezòmetre.
Synoptic = Sinòptic.
Temperature = Temperatura.
Temperature gradient = Gradient tèrmic.
Tendency = Tendència (baromètrica).
Tension of vapour = Tensió de vapor.
Tenuity factor = Factor de tenuïtat.
Tephigram = Tefigrama.
Tercentesimal scale = Escala tercentesimal.
Terrestrial magnetism = Magnetisme terrestre.
Terrestrial radiation = Radiació terrestre.
Thaw = Desglaç.
Thermal Equator = Equador tèrmic.
Thermodynamics = Termodinàmica.
Thermogram = Termograma.
Thermograph = Termògraf.
Thermometer = Termòmetre.
Thunder = Tro.
Thunder cloud = Núvol de tempesta. Cúmulonimbus.
Thunderstorm = Tempesta.

- Tide** = Marea.
Time = Temps (cronològic).
Tornado = Tornado.
Trace of rainfall = Pluja no mesurable.
Trade winds = Vents alisis.
Trajectory = Trajectòria.
Tramontana = Tramuntana.
Transparency = Transparència.
Tremor = Ona sísmica (preliminar, d'un ter-
 ratrèmol).
Tropic = Tròpic.
Tropical = Tropical.
Tropical air = Aire tropical.
Tropical cyclone = Cicló tropical.
Tropopause = Tropopausa.
Troposphere = Troposfera.
Trough = Clotada depressiória.
Tundra = Tundra.
Turbulence = Turbulència.
Twilight = Crepuscle.
Twilight arch = Arc crepuscular.
Twinkling of the stars = Llampur-neig de les
 estrelles.
Type = Tipus (de temps, isobàric, etc.).
Typhoon = Tifó.
Ulloa's ring, Ulloa's circle = Cercle d'Ulloa.
Ultraviolet radiation = Radiació ultravioleta.
Upbank thaw = El fet d'augmentar la tem-
 peratura i desglàçar a muntanya, mentre
 continua la glaçada a la vall.
Upper air = Atmosfera lliure. Alta atmosfera.
V-shaped depression = Depressió en V.
Valley breeze = Brisa de la vall.
Vapour pressure = Tensió del vapor.
Vector = Vector.
Veering = Rondada: virada del vent cap a
 la dreta, en el sentit N-E-S-W.
Velocity = Velocitat.
- Vernier** = Nonius.
Viscosity = Viscositat.
Visibility = Visibilitat.
Warm front = Front calent.
Warm sector = Sector calent.
Water = Aigua.
Water atmosphere = Atmosfera de vapor, en
 el sentit de «distribució del vapor en l'at-
 mosfera».
Watershed = Carena. Divisòria.
Waterspout = Tromba. Mànega.
Water vapour = Vapor aquós.
Wave motion = Moviment ondulatori.
Waves = Ones. Onades.
Waves of explosions = Ones explosives.
Weather = Temps (meteorològic).
Weather map = Carta (o mapa) del temps.
Weather maxim = Dita popular referent al
 temps.
Wedge = Falca (d'alta pressió).
Wet air = Aire humit.
Wet bulb = Termòmetre humit.
Wet day = Dia humit.
Wet fog = Boira humida.
Wet spell = Tongada de dies humits.
Whirlwind = Remolí de vent.
Wind = Vent.
Wind rose = Rosa dels vents.
Wind vane = Penell.
Winter = Hivern.
Year = Any.
Zenith = Zenit.
Zephyr = Zèfir.
Zero = Zero.
Zodiacal light = Llum zodiacal.
Zone of silence = Zona de silenci.
Zone time = Temps d'un fus horari.

B. Vocabulari francès-català

Abri = Abric (termomètric).	Axe d'une dépression = Eix d'una depressió.
Actinomètre = Actinòmetre.	Ballon cerf-volant = Globus captiu.
Adiabatique = Adiabàtic.	Ballon-pilote = Globus pilot.
Advection = Advecció.	Ballon-sonde = Globus sonda.
Aérodynamique = Aerodinàmic.	Bande de la pluie (Vid. en anglès <i>Rain band</i>).
Aérologie = Aerologia.	Barographe = Barògraf.
Air = Aire.	Baromètre = Baròmetre.
Air polaire = Aire polar.	Bolomètre = Bolòmetre.
Air tropical = Aire tropical.	Brise = Brisa.
Altimètre = Altimetre.	Brutomètre = Brontòmetre.
Altitude = Altitud.	Brouillard = Boira.
Amplitude = Amplitud.	Bruine = Roina.
Anabatique = Anabàtic.	Brume = Calitja.
Anemomètre = Anemòmetre.	Calme = Calma.
Angle de déviation = Angle de desviació.	Calmes équatoriaux = Calmes equatorials.
Angle d'inclinaison = Angle d'inclinació.	Calmes tropicaux = Calmes tropicals.
Anneau de Bishop = Cercle de Bishop.	Calorie = Caloria.
Année = Any.	Carte = Carta o mapa.
Anomalie thermique = Anomalia tèrmica.	Carte d'isobares = Carta isobàrica.
Anse de haute pression = Dorsal (continental).	Catabatique = Catabàtic.
Anthélie = Antheli.	Catathermomètre = Catatermòmetre.
Anticyclone = Anticicló.	Centre d'action = Centre d'acció.
Arc circumzenithal = Arc circumzenital.	Cercle parhélique = Cercle parhèlic.
Arc-en-ciel = Arc de Sant Martí.	Cerf volant = Estel. Grua.
Arcs tangents = Arcs tangents.	Chasse-neige = Torb. Escombrada de neu.
Atmosphère homogène = Atmosfera homogènia.	Ciel moutonné = Cel de cirrocúmulus (o de petits altocúmulus).
Atmosphériques = Atmosfèrics.	Ciel pommelé = Cel d'altocúmulus.
Aube = Alba.	Climagramme = Climograma.
Audibilité = Audibilitat.	Climat = Clima.
Auréole = Aurèola.	Climatologie = Climatologia.
Aurore = Aurora.	Coin de haute pression = Falca d'alta pressió.
Automne = Tardor.	Col barométrique = Coll isobàric.
Averses = Ruixats. Xàfecs.	Colonne lumineuse = Columna solar (o lunar).

- Condensations occultes** = Condensacions ocultes.
Conduction = Conducció (de la calor).
Congélation = Congelació. Glaciació.
Constante solaire = Constant solar.
Contre-alizés = Contra-alisis.
Convection = Convecció.
Convergence = Convergència.
Conversion = Conversió.
Corps (d'un système nuageux) = Cos (d'un sistema nuvolós).
Correction = Correcció.
Corrélation = Correlació.
Couloir de basse pression = Clotada depressionària.
Coup de vent = Ventada.
Couronne = Corona.
Crépuscule = Crepuscle.
Crête de haute pression = Dorsal.
Crochet de grain = Ganxo de torbonada, o de tempesta.
Croix solaire (ou lunaire) = Creu solar (o lunar).
Cyclone = Cicló. Depressió.
Cyclones tropicaux = Ciclons tropicals.
Cyclostrophique = Ciclostrofic.
Débâcle = Ruptura i davallada més o menys tumultuosa del glaç dels rius en arribar la primavera.
Décade = Dècada.
Declinaison magnétique = Declinació magnètica.
Déficit hygrométrique = Dèficit higromètric.
Déficit de saturation = Dèficit de saturació.
Dégel = Desglaç.
Dépression = Depressió.
Détente = Expansió.
Diathermansie = Diatermància.
Diffraction = Difracció.
Diffusion = Difusió.
Discontinuité = Discontinuitat.
Divergence = Divergència.
Drosomètre = Drosòmetre.
Éclair = Llampec.
Éclaircie = Aclarida. Clariana.
Enregistreur = Aparell inscriptor.
Entropie = Entropia.
Équation du temps = Equació de temps.
État du ciel = Estat del cel.
État de la mer = Estat de la mar.
État hygrométrique = Humitat relativa.
Été = Estiu.
Été de la Saint Martin = Estiuet de Sant Martí.
Évaporation = Evaporació.
Éviction = Evicció.
Exposition = Exposició.
Extrêmes = Extrems.
Feu de Saint-Elme = Foc de Sant Telm.
Force ascensionnelle = Força ascensional.
Force déviante = Força desviant. Força de Coriolis.
Foudre = Llamp.
Fraction de saturation = Fracció de saturació.
Fréquence = Freqüència.
Frimas = Boira gebradora.
Front (d'un système nuageux) = Cap (d'un sistema nuvolós).
Front chaud = Front calent.
Front froid = Front fred.
Front polaire = Front polar.
Frottement = Fricció.
Fuseaux horaires = Fusos horaris.
Gelée = Glaçada.
Gelée blanche = Gelada.
Géostrophique = Geostrofic.
Giboulée = Gotellada. Ruixat (precisament en temps fred).
Givre = Gebre.
Glace = Glaç.
Gloire = Glòria.
Gradient = Gradient.
Grain = Torbonada.
Grain blanc = Torbonada sense precipitació.
Gravité = Gravetat.
Gravité normale = Gravetat normal.
Grêle = Pedra.
Grêlon = Cadascun dels grans de glaç d'una pedregada.
Grésil = Calamarsa.
Halo = Halo.
Hauteur = Altura, altura angular.
Hauteur de condensation = Nivell de condensació.
Héliographe = Heliògraf.
Héliothermomètre = Heliotermòmetre.
Histogramme = Histograma.
Hiver = Hivern.
Holostérique = Holostèric.

Houle = Mar de fons. Mar forana.	Observateur = Observador.
Humidité = Humitat.	Occlusion = Oclusió.
Hydrosphère = Hidrosfera.	Ombromètre = Ombròmetre.
Hygromètre = Higròmetre.	Ondée = Gotellada.
Hypsomètre = Hipsòmetre.	Orage = Tempesta. Tempestat.
Index = Index.	Orientation = Orientació.
Insolation = Insolació.	Ouragan = Huracà. Ciclò tropical.
Instabilité = Inestabilitat.	Paranhélie = Paraneli.
Intervalle = Interval.	Parasélène = Paraseleña.
Inversion = Inversió.	Parhélie = Parheli.
Ionisation = Ionització.	Persistence = Persistència.
Irisation = Iridescència. Irisació.	Phénologie = Fenologia.
Isallobares = Isallobares.	Pistonnage = Batzegades (en un termòmetre).
Isanomales = Isanòmales.	Plafond = Plafó. Sostre.
Isentropique = Isentròpic.	Pluie = Pluja.
Isobares = Isòbares. Isobàriques.	Pluie et neige = Aiguaneu.
Isobrontes = Isobrontes.	Pluie orographique = Pluja orogràfica.
Isogones (du vent) = Isògones (del vent).	Pluviomètre = Pluviòmetre.
Isohyètes = Isohietes.	Point de rosée = Punt de rosada.
Isoplèthes = Isopletes.	Polarisation = Polarització.
Isotherme = Isoterm.	Poussière = Pols.
Lenticulaire = Lenticular.	Pression normale = Pressió normal.
Léomètre = Metre geodinàmic.	Printemps = Primavera.
Ligne de courant = Línia de corrent.	Pronostic = Predicció. Pronòstic.
Ligne de creux = Talweg d'una clotada de- pressionària.	Pseudhélie = Fals Sol.
Ligne de grain = Línia de torbonades.	Pseudo-front = Pseudo-front.
Ligne de tempête = Línia de torbonades.	Psychromètre = Psicròmetre.
Lignes d'égal écart = Isanòmales.	Pulvimètre = Pulvimetre.
Marais barométrique = Pantà baromètric.	Pyrhéliomètre = Pirheliòmetre.
Marge (de système nuageux) = Marge.	Radiation = Radiació.
Ménisque = Menisc.	Rafale = Ratxa.
Météore = Meteor.	Réduction = Reducció.
Météorographe = Meteorògraf.	Réflexion = Reflexió.
Météorologie = Meteorologia.	Réfraction = Refracció.
Mètre dynamique = Metre geodinàmic.	Région advective = Estratosfera.
Microbarographe = Microbarògraf.	Région convective = Troposfera.
Mille = Milla.	Résilience = Resiliència.
Mirage = Miratge.	Risée = Ventada.
Mode = Moda.	Rose de fréquences = Rosa de freqüències.
Mousson = Monsó.	Rose des vents = Rose dels vents.
Moyenne = Promig. Mitja aritmètica.	Rosée = Rosada.
Neige = Neu.	Saison = Estació (de l'any).
Neige roulée = Calabruix.	Sautes de vent = Salts del vent.
Néphoscope = Nefoscopi.	Scintillation = Llampurneig.
Niveau de la mer = Nivell del mar.	Scission = Escissió. Divisió d'un corrent d'aire.
Nivomètre = Nivòmetre.	Sécheresse = Eixut.
Normale = Normal.	Séclusion = Seclusió.
Noyau (de variation de pression) = Nucli.	Secteur chaud = Sector calent.
Nuage = Núvol.	Secteur froid = Sector fred.

Siccité de l'air = Sequedat de l'aire.	Traîne = Cua (d'un sistema nuvolós).
Solarisation = Solarització.	Trajectoire = Trajectòria.
Stabilité = Estabilitat.	Transparence = Transparència.
Station = Estació (petit observatori).	Trombe marine = Tromba. Mànega.
Statoscope = Estatoscopi.	Tropique = Tròpic.
Stratosphère = Estratosfera.	Tropopause = Tropopausa.
Sublimation = Sublimació.	Troposphère = Troposfera.
Subsidence = Subsidiència.	Trou d'air = Pou d'aire. Bossa d'aire.
Substratosphère = Subestratosfera.	Turbulence = Turbulència.
Subtropical = Subtropical.	Types du temps = Tipus de temps.
Supra-adiabatique = Super-adiabàtic.	Typhon = Tifó.
Synoptique = Sinòptic.	Vague = Ona. Onada.
Système nuageux = Sistema nuvolós.	Vent dominant = Vent dominant.
Température = Temperatura.	Vent du gradient = Vent isobàric.
Temps = Temps.	Vent en altitude = Vent superior o en altitud.
Tendance barométrique = Tendència baromètrica.	Vent théorique = Vent isobàric.
Thermographe = Termògraf.	Vents alizés = Vents alisis.
Thermohygroscopie = Termohigroscopi.	Vents étésiens = Vents etesis.
Thermomètre = Termòmetre.	Verglas = Gelada envidriada.
Thermomètre mouillé = Termòmetre humit.	Viscosité = Viscositat.
Tonnerre = Tro.	Visibilité = Visibilitat.
Tornado = Tornado.	Zone de liaison = Zona de connexió.
Tourbillon = Remolí (de vent).	

ACABAT D'IMPRIMIR A LA IMPREMTA ALTÉS,
DE BARCELONA, EL DIA 22 D'ABRIL, VIGÍLIA
DE SANT JORDI, DE L'ANY 1948.

